9. SCOPUS
Multidisciplinárna bibliografická databáza mapuje vyše 16 500 titulov vrátane 1 200 open access časopisov, konferenčné zborníky a knižné seriálové publikácie. Ponúka linky na 23 mil. záznamov o patentoch. Na prehľadávanie webových zdrojov používa nástroj Scirus, ktorý prehľadáva najmä stránky univerzít, výskumných inštitúcií a významné preprintové servery. Obsahuje aj údaje o citovanosti s výraznou orientáciou na európsky vedecký priestor.

10. SpringerLink – NÁRODNÁ LICENCIA
Plnotextová databáza z oblasti vedy, techniky a medicíny. Plné texty článkov sú prístupné od r. 1997.

11. Wiley InterScience
Pokrýva plné spektrum vedeckých disciplín, medicínu, techniku, podnikanie, sociálne a humanitné vedy.

12. Web of Knowledge – Conference Proceedings
Poskytuje prístup k bibliografickým informáciám a abstraktom príspevkov z prestížnych medzinárodných konferencií, sympózií, seminárov, kolokvií a workshopov venovaných najrôznejším vedným oblastiam od antropológie až po zoológiu.

13. Web of Knowledge – Current Contents Connect
7 edícií (Life Sciences; Clinical Medicine; Agriculture; Biology and Environmental Sciences; Physical, Chemical and Earth Sciences; Computing and Technology; Social and BehavioralSciences a Arts and Humanities) obsahuje kompletné bibliografické údaje z vyše 8 000 svetových vedeckých časopisov.

14. Web of Knowledge – Essential Science Indicators
Scientometrická databáza poskytuje prehľad o svetových trendoch vo vede, o popredných vedcoch, špičkových inštitúciách, najcitovanejších prácach; 10-ročná retrospektíva; sleduje vyše 11 000 periodík.

15. Web of Knowledge – Journal Citation Reports
2 edície (Science Edition a Social Science Edition). Ide o scientometrickú databázu, ktorá poskytuje štatistické údaje a informácie na hodnotiace účely a porovnávanie časopisov, každoročne uvádza impact factor jednotlivých vedeckých časopisov, retrospektíva od r. 2000, sleduje asi 6 600 periodík.

16. Web of Knowledge – Web of Science
Tri databázy Web of Science – Science Citation Index Expanded, Social Science Citation Index, Arts and Humanities Index – obsahujú bibliografické údaje vrátane abstraktov a citácií prác z oblasti výskumu a vývoja; retrospektíva od r. 1985; týždenná aktualizácia; sleduje sa asi 11 000 titulov časopisov.

Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku
Projekt je financovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja

ISBN 978-80-89354-03-0

Anna Gašparovičová
Ľudmila Hrdináková
Judita Kopáčiková
Pavol Rankov

Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji

Interpretácia výsledkov výskumu

Bratislava 2009

Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom NISPEZ

Realizátor projektu: *Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave*

Operačný program: *Výskum a vývoj*

Projekt financovaný: *Európsky fond regionálneho rozvoja*

Nenávratný finančný príspevok: *19 881 676,23 €*

Realizácia projektu: *2008 – 2014*

Strategický cieľ projektu

Efektívny systém informačnej podpory výskumu a vývoja na Slovensku na báze elektronických informačných zdrojov.

Špecifický cieľ 1

Koordinácia výberu a optimalizácia portfólia elektronických informačných zdrojov pre výskum a vývoj

Špecifický cieľ 2

Vybudovanie efektívneho systému využívania elektronických informačných zdrojov pre výskum a vývoj na báze nadstavbových nástrojov a technológií

Špecifický cieľ 3

Vytvorenie centrálnej databázy slovenských EIZ pre výskum a vývoj a portálové riešenie prístupu k ďalším, parciálne spracovávaným e-zdrojom

Špecifický cieľ 4

Rozširovanie CIP VVI o nové funkcie s rešpektovaním štandardov EÚ a zameraním na efektívnu prácu s projektmi vrátane prepojenia s inými informačnými systémami

Priebežné informácie o realizácii projektu NISPEZ nájdete na **www.cvtisr.sk**.

16 licencovaných EIZ národného projektu NISPEZ[1]

1. ACM / Association for Computing Machinery

Digitálna knižnica obsahuje plné texty všetkých publikácií americkej vedeckej spoločnosti z oblasti výpočtovej techniky ACM a umožňuje prístup k vyše 800 000 bibliografickým záznamom o publikáciám iných vydavateľstiev z oblasti výpočtovej a komunikačnej techniky.

2. Art Museum Image Gallery

Táto databáza obsahuje vyše 155 000 umeleckých diel (od roku 3000 pred n. l. až po súčasnosť) z kolekcií najznámejších múzeí a galérií. Databáza pokrýva úžitkové i dekorativne umenie z Afriky, Ázie, Európy a Ameriky. Použitie všetkých vyobrazení je na vzdelávacie účely bezplatné.

3. Gale Virtual Reference Library: Art

Umenovedne zameraná kolekcia obsahuje 80 titulov neperiodických publikácií (spolu vyše 150 zväzkov kníh).

4. IEEE/IET Electronic Library (IEL)

Je to najobsiahlejšia plnotextová kolekcia článkov z časopisov a konferenčných zborníkov z oblasti informačných a komunikačných technológií, elektrotechniky a elektroniky.

5. Knovel Library

Elektronická kolekcia interaktívnych plnotextových referenčných príručiek a databáz z oblasti prírodných vied, techniky, farmácie, potravinárstva, zdravia a hygieny. Systém je schopný interaktívne pracovať s textom, tabuľkami, rovnicami a grafmi a vytvárať vlastné tabuľkové a grafické výstupy.

6. ProQuest Central

Tematicky pokrýva humanitné a spoločenské odbory, obchod, medicínu, aplikované prírodné vedy, výpočtovú a telekomunikačnú techniku. Záznamy obsahujú podrobné bibliografické údaje (väčšinou s abstraktmi) a retrospektíva siaha do roku 1971 (plné texty približne od roku 1987).

7. REAXYS

Rozsiahla databáza štruktúr, fyzikálno-chemických vlastností, biologických, farmakologických, ekologických informácií a reakcií týkajúcich sa organických zlúčenín. V súčasnosti zahŕňa vyše 1 000 000 abstraktov odborných článkov.

8. ScienceDirect

Plnotextová databáza, ktorá umožňuje prístup k článkom vedeckých časopisov z oblasti technických, prírodných a spoločenských vied, medicíny a ďalších odborov.

→

[1] Podrobné informácie o databázach zabezpečovaných v rámci projektu NISPEZ, o ich gestoroch a inštitúciách, ktoré sú oprávnené ich sprístupňovať, nájdete na **www.cvtisr.sk**.

Anna Gašparovičová
Ľudmila Hrdináková
Judita Kopáčiková
Pavol Rankov

Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji

Interpretácia výsledkov výskumu

Bratislava 2009

Poďakovanie

- Za ochotu a ústretovosť pri realizácii výskumu ďakujeme vedeniu všetkých tridsiatich ôsmich zúčastnených škôl.
- Za spoluprácu pri terénnej časti výskumu ďakujeme poslucháčkam a poslucháčom 1. ročníka magisterského študijného odboru knižnično-informačné štúdiá na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave Branislavovi Blesákovi, Kataríne Bombovej, Martinovi Dudoňovi, Marte Duškovej, Lenke Frankovičovej, Martine Haršányiovej, Marcele Hlinkovej, Zuzane Hovorkovej, Veronike Hrbekovej, Andrei Hrčkovej, Silvii Ježkovej, Miriame Krkoškovej, Márii Martišovej, Romane Olšinskej, Zuzane Pastierikovej, Martine Račkovej, Kristíne Šebovej, Michalovi Šefčíkovi, Petre Škardovej a Júlii Špačkovej.
- Za podporu pri vydaní publikácie ďakujeme Centru vedecko-technických informácií SR.

Recenzenti: Mgr. Peter Kuzma, Mgr. Eva Šulajová

**Autori © Anna Gašparovičová, Ľudmila Hrdináková,
Judita Kopáčiková, Pavol Rankov**

Počítačové spracovanie údajov: Kabinet výskumu kultúry Národného osvetového centra, Bratislava 2009

Vydalo a vytlačilo: Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava 2009

ISBN 978-80-89354-03-0

OBSAH

Úvod **5**

1 Metodika a priebeh výskumu **6**

2 Médiá a voľný čas mládeže **8**

2.1 ***Televízia*** **8**

2.2 ***Počítačové a iné elektronické hry*** **9**

2.3 ***Internetová a medziľudská komunikácia*** **10**

2.4 ***Surfovanie po internete*** **11**

2.5 ***Čítanie časopisov*** **13**

3 Mládež a návšteva kultúrnych podujatí **15**

4 Mládež a čítanie kníh **20**

4.1 ***Čas venovaný čítaniu kníh*** **20**

4.2 ***Víkendové aktivity a čítanie kníh*** **21**

4.3 ***Frekvencia čítania kníh*** **22**

5 Čítanie v kontexte s inými voľnočasovými aktivitami mládeže **24**

5.1 ***Čítanie kníh a časopisov*** **25**

5.2 ***Čítanie kníh a televízia*** **25**

5.3 ***Čítanie kníh a počítač*** **26**

5.4 ***Čítanie kníh a návštevnosť kultúrnych podujatí*** **27**

5.4.1 ***Čítanie kníh a moderná hudba*** **27**

5.4.2 ***Čítanie kníh a diskotéka*** **28**

5.4.3 ***Čítanie kníh a kino*** **29**

5.5 ***Koníčky*** **30**

6 Mládež a knižnice **33**

6.1 ***Návštevnosť knižníc*** **33**

6.2 ***Využívanie a hodnotenie služieb knižníc*** **35**

6.3 ***Vplyv knižnice na čítanie*** **38**

6.4 ***Dôvody využívania služieb knižníc*** **41**

7. Čítanie a škola **50**

7.1 *Čítanie povinnej literatúry* **50**

7.2 *Knižnice a povinná literatúra* **51**

7.3 *Informačné zdroje a výuka* **53**

7.4 *Knižnica a škola* **57**

8 Rodina a motivácia čítania **61**

8.1 Rodičovské čítanie v útlom veku **61**

8.2 *Rodinná knižnica* **65**

8.3 *Kniha ako dar v rodine* **68**

8.4 *Vnucovanie čítania v rodine* **70**

8.5 *Vplyv domáceho prostredia na navštevovanie knižnice* **71**

9. Prestíž a imidž čítania, vzťah ku knihe **73**

9.1 *Pozitívny vzťah k čítaniu* **73**

9.2 *Negatívny vzťah k čítaniu* **76**

9.3 *Rovesnícke čítanie* **88**

10. Žánrovo-tematické čitateľské preferencie mládeže **90**

11 Zhrnutie najdôležitejších výsledkov výskumu **94**

Záver **95**

Príloha 1: Zastúpenie respondentov z jednotlivých škôl vo výskume – typ školy **98**

Príloha 2: Zastúpenie respondentov z jednotlivých škôl vo výskume – lokalita **100**

Príloha 3: Prieskum čítania v Bratislavskom kraji – dotazník **102**

ÚVOD

Dnes je už celkom zrejmé, že od začiatku deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia ľudstvo prežíva informačno-komunikačnú revolúciu. Na Slovensku sme si spočiatku jej dosah neuvedomovali, pretože nás zasiahla presne v tom istom období, ako sa obnovovali zásady pluralitnej demokracie a trhovej ekonomiky. O mnohých nových javoch sme sa nazdávali, že sú celkom logickými a nevyhnutnými súčasťami demokratického spoločenského systému.

Slovenské verejné knižnice sa po roku 1989 opakovane dostávali do zložitej situácie. Na jednej strane to súviselo so zmenou ich poslania a funkcií v nových podmienkach, na druhej s legislatívnymi zmenami, knižniciam sa dramaticky zmenili zriaďovatelia i spôsoby financovania. Novú situáciu knižníc však priniesol aj vstup, ba priam vpád nových technológií elektronickej a sieťovej komunikácie. Informačno-komunikačná revolúcia, ktorá v súčasnosti prebieha má vplyv na všetky oblasti spoločenského života, vrátane kultúry, vzdelávania, spoločenských a medziľudských vzťahov. V komunikačných reťazcoch a sieťach postindustriálnej spoločnosti verejné knižnice, a to nielen na Slovensku, nanovo definujú svoje postavenie.

Výskum Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji sa pokúsil zmapovať najaktuálnejšiu situáciu vo vzťahu mládeže k technológiám, čítaniu, ku knihe a knižnici. Naším prvotným cieľom bolo odhaliť rezervy v aktivitách a službách knižníc smerom k mladej generácii. Pri vyhodnocovaní získaných dát sa však ukázalo, že niektoré z našich zistení môžu iniciovať aj širšiu spoločenskú diskusiu. Vyzývame k nej predovšetkým knihovníkov, pedagógov, manažérov kultúry a školstva, ako aj širšiu verejnosť.

1 METODIKA A PRIEBEH VÝSKUMU

Cieľom výskumu Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji bolo analyzovať čitateľské záujmy a potreby mladých ľudí vo fáze prechodu zo základnej na strednú školu. Kľúčovým aspektom bol práve tento prechod na iný typ školy a s ním súvisiace sociálno-psychologické zmeny, ktoré sa prejavujú aj ako zmeny v čitateľskom a informačnom správaní dospievajúcich chlapcov a dievčat.

Výskum realizovalo šesť verejných knižníc Bratislavského samosprávneho kraja – Mestská knižnica v Bratislave, Malokarpatská knižnica v Pezinku, Staromestská knižnica, Knižnica Bratislava-Nové Mesto, Miestna knižnica Petržalka a Knižnica Ružinov v spolupráci s Katedrou knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Anketármi prieskumu boli poslucháči 1. ročníka magisterského štúdia odboru knižnično-informačné štúdiá. Metodika dotazníka bola konzultovaná v Kabinete výskumu kultúry Národného osvetového centra, kde boli aj dáta získané v teréne štatisticky spracovávané.

Vo výskume bola použitá dotazníková metóda. Respondenti vypĺňali dotazníky „hromadne" v škole (triede) počas vyučovania. V triedach boli prítomní anketári, ktorí odpovedali respondentom na prípadné otázky. Zber dát v teréne sa uskutočnil v októbri 2008.

Dotazník pozostával zo 49 otázok, ktorých formulácia bola prispôsobená veku a schopnostiam respondentov. Tri otázky zisťovali demografické údaje – typ školy, pohlavie a vek. Uzatvorených otázok s alternatívnymi odpoveďami bolo 37, zvyšných 12 otázok bolo polootvorených s možnosťou vlastnej odpovede. Pri spracovaní a vyhodnocovaní dotazníkov bola dôsledne dodržaná zásada anonymity, takže spätne by nebolo možné zistiť nielen meno či triedu jednotlivého respondenta, ale ani jeho školu.

Cieľom výskumu bola prispôsobená výskumná vzorka a jej štruktúra. Respondentmi výskumu Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji boli žiaci ôsmych a deviatych ročníkov základných škôl a žiaci druhých ročníkov stredných škôl. Prvý ročník stredných škôl sme si nevybrali zámerne. Výskum sa realizoval na začiatku školského roku, v tom čase sa prváci po prechode na strednú školu ešte len prispôsobujú novým podmienkam, nemajú ešte zažitý nový systém štúdia a trávenia voľného času.

Celkový **počet respondentov** bol **1 515**, z toho 815 (53,8 %) chlapcov a 700 (46,2 %) dievčat. Žiakov základných škôl bolo 610 (40,3 %), žiakov gymnázií bolo 408 (26,9 %), žiakov stredných odborných škôl bolo 497 (32,8 %)[1]. Vek respondentov sa pohyboval v rozpätí od 13 do 20 rokov.13-ročných bolo 230 (15,2 %), 14-ročných 283 (18,7 %), 15-ročných 129 (8,5 %), 16-ročných 572 (37,8 %), 17-ročných a starších bolo 301 (19,9 %) respondentov. Keďže na stredných školách sme skúmali druhý ročník, môže byť prekvapujúce, že vo výskumnej vzorke boli aj respondenti starší ako 17 rokov. Predpokladáme, že to boli takí, ktorí opakovali ročník, prestúpili z inej školy alebo mali odklad už na začiatku školskej dochádzky.

Výskum sa realizoval v 38 školách v Bratislavskom samosprávnom kraji. Z nich bolo 16 základných škôl, 9 gymnázií a 13 stredných odborných škôl. Z celkového počtu škôl bolo 27 bratislavských a 11 mimobratislavských (Pezinok, Modra, Senec, Kráľová pri Senci, Malacky, Zohor). Z bratislavských škôl bolo 1 039 (68,6 %), z mimobratislavských škôl 476 (31,4 %) respondentov. Toto rozloženie nekorešponduje s bydliskom respondentov. Je bežné najmä to, že stredné školy v Bratislave navštevujú i žiaci z iných okresov[2].

Pre porovnanie výberového súboru (výskumnej vzorky) a základného súboru (celej skúmanej populácie) uvádzame, že podľa webovej stránky Ústavu informácií a prognóz školstva, ktorý je ústredným informačným centrom rezortu MŠ SR a zabezpečuje prevádzkovanie príslušnej časti štátneho informačného systému, bolo k 15. septembru 2008 v Bratislavskom kraji 108 štátnych základných škôl, ktoré majú aj 8. a 9. ročníky, v nich v 8. ročníku bolo 181 tried a 3 838 žiakov, z toho 1 874 dievčat a 1 964 chlapcov, v 9. ročníku bolo 187 tried a 3 999 žiakov, z toho 1 934 dievčat a 2 065 chlapcov.

Súkromných základných škôl, ktoré majú aj ročníky, ktoré sme skúmali, bolo 5, v nichv 8. ročníku boli 4 triedy a 54 žiakov, z toho 24 dievčat a 30 chlapcov, v 9. ročníku boli 2 triedy a 22 žiakov, z toho 7 dievčat a 15 chlapcov. Cirkevných základných škôl, ktoré majú aj ročníky, ktoré sme skúmali, bolo 9. V nich v 8. ročníku bolo

[1] Z paragrafu 2 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov vyplýva, že k stredným odborným školám patria aj bývalé odborné učilištia.

[2] Zoznam škôl aj s počtami skúmaných žiakov sa nachádza v prílohe.

13 tried a 296 žiakov, z toho 162 dievčat a 134 chlapcov, v 9. ročníku bolo 14 tried a 295 žiakov, z toho 150 dievčat a 145 chlapcov [3].

K 15. septembru 2008 bolo v Bratislavskom kraji 22 verejných gymnázií, ktoré mali v nami skúmanom 2. ročníku štvorročných gymnázií, resp. v 6. ročníku osemročných gymnázií spolu 73 tried, v ktorých študovalo 2 149 žiakov, z toho 1 225 dievčat a 924 chlapcov. Súkromných gymnázií bolo 13, mali v nami skúmanom 2. ročníku štvorročných gymnázií, resp. v 6. ročníku osemročných gymnázií spolu 18 tried, v ktorých študovalo 299 žiakov, z toho 125 dievčat a 174 chlapcov. Cirkevných gymnázií bolo 9, mali v nami skúmanom 2. ročníku štvorročných gymnázií, resp. v 6. ročníku osemročných gymnázií spolu 20 tried, v ktorých študovalo 492 žiakov, z toho 303 dievčat a 189 chlapcov[4].

K 15. septembru 2008 bolo v Bratislavskom kraji 42 verejných stredných odborných škôl, ktoré mali v nami skúmanom 2. ročníku 179 tried a 4 339 žiakov, z toho 2 039 dievčat a 2 300 chlapcov. Súkromných stredných odborných škôl bolo 22, v nami skúmanom 2. ročníku mali 31 tried a 567 žiakov, z toho 204 dievčat a 363 chlapcov. Cirkevné stredné odborné školy boli 2, v nami skúmanom 2. ročníku mali 3 triedy a 54 žiakov, všetko chlapcov[5].

V čase výskumu bolo na základných školách 100 školských knižníc, mali 17 098 registrovaných používateľov, z toho 15 008 žiakov do 15 rokov. Na stredných školách bolo 55 školských knižníc, mali 12 621 registrovaných používateľov, z toho 10 743 žiakov do 19 rokov. Úroveň služieb, priestorov, personálu, veľkosť a skladba knižničného fondu, školských knižníc je veľmi kolísavá (od niekoľkých zamknutých skríň s knihami až po moderné mediatéky). K 31. decembru 2008 bolo v Bratislavskom kraji 87 verejných knižníc. Mali 49 820 registrovaných používateľov, z toho 15 126 detí do 15 rokov.

[3] http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JC/ROCENKA/ZS/zs_1.pdf

[4] http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---gymnazia. Súčty sme museli robiť sami, pretože štatistika eviduje sumár za 2. ročníky osemročných, šesťročných, päťročných a štvorročných gymnázií, takže do jedného súčtu sú zrátané triedy žiakov úplne odlišného veku.

[5] http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---stredne-odborne-skoly

2 MÉDIÁ A VOĽNÝ ČAS MLÁDEŽE

2.1 Televízia

V dnešnom svete je čítanie jednou z mnohých komunikačných aktivít, kniha je jedným z mnohých médií. Spoznávať vzťah k čítaniu, literatúre a ku knižnici je možné len v kontexte s inými oddychovými, poznávacími a komunikačnými činnosťami. Preto sme výskumom sledovali trávenie voľného času ako základný kontext. Osobitne sme sledovali, ako respondenti trávia svoj voľný čas v dňoch školského vyučovania a osobitne počas víkendov.

V pracovných (školských) dňoch sleduje televíziu viac než 3 hodiny až 15,1 % respondentov, v širokom rozpätí 1 – 3 hodiny sleduje televíziu 48,6 %, nanajvýš 1 hodinu venuje televízii 30,6 %. Televíziu v dňoch školského vyučovania nikdy nesleduje 5,7 % (tabuľka 1).

Tabuľka 1

Koľko času venuješ počas školského dňa sledovaniu TV?	Počet odpovedí	Percent. podiel
TV počas školských dní nikdy nesledujem	87	5,7 %
nanajvýš 1 hodinu	463	30,6 %
1 – 3 hodiny	732	48,6 %
viac ako 3 hodiny	228	15,1 %

Záujem o sledovanie televízie medzi mládežou jednoznačne klesá s vekom (tabuľka 3). Medzi trinásťročnými pozerá televíziu viac než 3 hodiny 20,9 % a vôbec ju nesleduje len 1,3 %. Medzi sedemnásťročnými a staršími je už viac tých, ktorí televíziu nepozerajú vôbec (12,2 %) než tých, ktorí ju pozerajú vyše 3 hodín (11,5 %). Súvisí to s postupným vymaňovaním sa mládeže z rodinného prostredia a nárastom času venovaného kamarátom, priateľom a partii.

Napriek nástupu nových elektronických médií zostáva miesto televízie v štruktúre voľného času dospievajúcej mládeže naďalej významné, zostáva typicky rodinným médiom a zákonite o ňu s pribúdajúcim vekom mládež stráca záujem.

V inej otázke sme sa respondentov pýtali, čomu venujú najviac času počas víkendov (s možnosťou označiť viacero alternatív)–tabuľka 44. V každej vekovej kategórii prevládalo cez víkend trávenie času s kamarátmi nad rodinou. U trinásťročných bol tento pomer 70,9 % : 53,9 %, potom sa rozdiel zväčšoval, až u sedemnásťročných a starších dosiahol 81,9 % : 43,6 %. Zároveň v každej vekovej kategórii prevládalo cez víkend trávenie času s kamarátmi nad sledovaním televízie. U trinásťročných bol tento pomer 70,9 % : 48,3 %, potom sa rozdiel zväčšoval, až u sedemnásťročných a starších dosiahol 81,9 % : 28,2 % .

Vysoké skóre sledovania televízie v nižšom veku sa prejavilo aj pri porovnaní typov škôl (tabuľka 4). Medzi žiakmi základných škôl 2,1 % nesleduje v pracovných dňoch televíziu vôbec, no až 19,3 % ju sleduje viac než 3 hodiny. Medzi žiakmi odborných škôl je najviac, až 9,3 % tých, ktorí televíziu nesledujú vôbec, no zostáva medzi nimi pomerne veľa, 14,2 % „ťažkých“ divákov, ktorí sledujú televíziu vyše 3 hodín. Gymnazisti sa vyznačujú nižším počtom týchto „ťažkých“ divákov, v pracovných dňoch vyše 3 hodín sleduje televíziu 9,8 %.

Chlapci sledujú televíziu výrazne viac než dievčatá. V pracovných dňoch nesleduje televíziu viac než 3 hodiny 18,5 % chlapcov a 11,1 % dievčat. Vôbec televíziu nesleduje 5,4 % chlapcov a 6,1 % dievčat (tabuľka 2).

Presné údaje o sledovaní televízie v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) ukazujú tabuľky 2, 3 a 4.

Tabuľka 2

Pohlavie	Koľko času venuješ počas školského dňa sledovaniu televízie?			
	nesleduje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
chlapec	5,4 %	26,6 %	49,4 %	18,5 %
dievča	6,1 %	35,3 %	47,4 %	11,1 %

Tabuľka 3

Vek	Koľko času venuješ počas školského dňa sledovaniu televízie?			
	nesleduje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
13	1,3 %	23,5 %	54,3 %	20,9 %
14	2,5 %	21,6 %	57,2 %	18,7 %
15	3,1 %	31,0 %	48,8 %	17,1 %
16	6,3 %	34,7 %	46,5 %	12,5 %
17	12,2 %	36,6 %	39,7 %	11,5 %

Tabuľka 4

Škola	Koľko času venuješ počas školského dňa sledovaniu televízie?			
	nesleduje	nanajvýš 1 hod	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
základná	2,1 %	22,8 %	55,7 %	19,3 %
odborná	9,3 %	33,1 %	43,3 %	14,2 %
gymnázium	6,9 %	39,3 %	44,0 %	9,8 %

2.2 Počítačové a iné elektronické hry

Elektronické hry zahŕňajú pomerne rôznorodú skupinu, a to z hľadiska použitých technológií a platforiem (hry pre počítače, hry v mobiloch, sieťové hry, hry pre televízory plus konzoly typu Playstation, samostatné zariadenia typu Gameboy atď.), z hľadiska obsahu (od vedomostných, strategických a logických, cez simulátorové a športové, až po bojové a dobrodružné), ale aj z hľadiska počtu účastníkov (jednotlivec, dvojica, väčšia skupina – „multiplayer"). Ich spoločným znakom je interaktivita, technológia reaguje na povely hráča.

V našom výskume sme sa na elektronické hry pýtali v jednej „spoločnej" otázke, kde sme respondentom uviedli, že nás zaujíma *hranie počítačových hier, videohier, vrátane hier na mobile, on-line hier, Gameboy, Nintendo*. Údaje o celej populácii hovoria, že hry v dňoch školského vyučovania nikdy nehrá 30,8 %, nanajvýš jednu hodinu 32,3 %, v rozpätí od 1 do 3 hodín hráva 22,3 % a viac než 3 hodiny 14,6 % (tabuľka 5).

Tabuľka 5

Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu PC hier, videohier, hier na mobile, online hier, Gameboy, Nintendo?	Počet odpovedí	Percent. podiel
hry počas školských dní nikdy nehrám	464	30,8 %
nanajvýš 1 hodinu	487	32,3 %
1 – 3 hodiny	337	22,3 %
viac ako 3 hodiny	222	14,6 %

Tieto dáta však treba v prvom rade doplniť o rodové odlišnosti (tabuľka 6). V pracovných dňoch vôbec nehrá elektronické hry 50,5 % dievčat, no len 13,6 % chlapcov. Naopak, viac než 3 hodiny hráva až 24,1 % chlapcov, no len 3,7 % dievčat. Viac než 1 hodinu hráva elektronické hry dohromady 13,3 % dievčat, no až 57,4 % chlapcov.

Elektronické hry podstatne viac hrávajú žiaci končiaci základnú školu než žiaci začínajúci strednú školu.

Na základných školách v pracovných dňoch nehráva 20,5 %, na stredných odborných školách 32,1 %, na gymnáziách 44,4 %. Viac než 3 hodiny hráva na základných školách 19,7 %, na stredných odborných školách 13,5 %, na gymnáziách len 8,5 % (tabuľka 8).

Počet tých, ktorí v pracovných dňoch vôbec nehrajú elektronické hry, plynule a dosť prudko stúpa s vekom (tabuľka 7). Medzi trinásťročnými nehráva len 17,9 %, no medzi šestnásťročnými až 40,5 %. Počet tých, ktorí hrávajú viac než 3 hodiny, dosahuje maximum vo veku 14 až 15 rokov (21,4 %, resp. 19,7 %).

Presné údaje o čase, ktorý je venovaný hraniu elektronických hier v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy), ukazujú tabuľky 6, 7 a 8.

Tabuľka 6

Pohlavie	Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu počítačových hier, videohier, hier na mobile, on-line hier, Gameboy, Nintendo?			
	nehrá	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
chlapec	13,6 %	29,0 %	33,3 %	24,1 %
dievča	50,6 %	36,1 %	9,6 %	3,7 %

Tabuľka 7

Vek	Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu počítačových hier, videohier, hier na mobile, on-line hier, Gameboy, Nintendo?			
	nehrá	nanajvýš 1 hod	1 3 hod.	viac ako 3 hod.
13	17,9 %	36,7 %	30,1 %	15,3 %
14	22,8 %	29,5 %	26,3 %	21,4 %
15	26,8 %	32,3 %	21,3 %	19,7 %
16	40,5 %	30,6 %	17,5 %	11,4 %
17	31,4 %	34,8 %	22,1 %	11,7 %

Tabuľka 8

Škola	Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu počítačových hier, videohier, hier na mobile, on-line hier, Gameboy, Nintendo?			
	nehrá	nanajvýš 1 hod.	1 3 hod.	viac ako 3 hod.
základná	20,5 %	33,1 %	26,8 %	19,7 %
odborná	32,1 %	32,7 %	21,8 %	13,5 %
gymnázium	44,4 %	30,6 %	16,4 %	8,6 %

2.3 Internetová medziľudská komunikácia

Internet ponúka viacero rôznorodých možností pre medziľudskú komunikáciu. Aplikácie umožňujú odlišné formy komunikácie – v reálnom čase či s časovým oneskorovaním, medzi dvoma ľuďmi či vo väčších skupinách, komunikáciu prostredníctvom textu či obrazovo-zvukovú. Klasickou formou internetovej medziľudskej komunikácie je e-mail, novší je napríklad chat, telekonferencia a pod. Týmito nástrojmi môže používateľ internetovej siete komunikovať počas spustenia iných aplikácii na počítači, môže zareagovať vždy, keď dostane novú správu alebo hovor. Vo výskume sme sa jednou otázkou pýtali na všetky formy komunikácie s priateľmi, príbuznými a známymi, napr. e-mail, chat, ICQ a podobne.

Vo všeobecnosti platí, že pre generáciu dnes dospievajúcich je interpersonálna komunikácia pomocou elektronickej siete už samozrejmosťou.

Možnosti internetovej medziľudskej komunikácie v pracovných dňoch vôbec nevyužíva len 8,2 % respondentov. Predpokladáme, že dôvodom je to, že domácnosť nemá internetové pripojenie. Naopak, až 26,7 % komunikuje viac než 3 hodiny, v rozpätí od 1 do 3 hodín komunikuje 37,1 %, do 1 hodiny 28,1 % (tabuľka 9).

Tabuľka 9

Koľko času venuješ počas šk. dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými a známymi cez internet, napr. e-mail, chat, ICQ a pod.?	Počet odpovedí	Percent. podiel
internetovej komunikácii sa počas školských dní nikdy nevenujem	124	8,2 %
nanajvýš 1 hodinu	425	28,1 %
1 3 hodiny	559	37,1 %
viac ako 3 hodiny	403	26,7 %

Rozdiely medzi pohlaviami nie sú významné, medzi chlapcami je však viac tých, ktorí nekomunikujú vôbec – 9 %, ale aj tých, ktorí komunikujú vyše 3 hodín – 28,3 %. Medzi dievčatami vôbec nekomunikuje 7,3 % a viac než 3 hodiny 24,9 % (tabuľka 10).

Vplyv veku na internetovú medziľudskú komunikáciu je nejednoznačný (tabuľka 11), dá sa však povedať, že počet tých, ktorí komunikujú dohromady vyše 1 hodiny, mierne narastá s vekom a dosahuje vrchol u šestnásťročných. Trinásťroční vykazujú najviac tých, ktorí v pracovných dňoch nekomunikujú vôbec (13 %).

Výrazný rozdiel sa však ukázal medzi gymnazistami a žiakmi stredných odborných škôl v počte tých, ktorí komunikujú vyše 3 hodín – je to 19,4 % gymnazistov, no až 33,5 % žiakov odborných škôl. Medzi žiakmi základných škôl je najviac takých, ktorí nekomunikujú vôbec – 11,5 % (tabuľka 12).

Presné údaje o čase, ktorý je venovaný medziľudskej komunikácii prostredníctvom internetu v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy), ukazujú tabuľky 10, 11 a 12.

Tabuľka 10

Pohlavie	Koľko času venuješ počas školského dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými a známymi cez internet, napr. e-mail, chat, ICQ a podobne?			
	nekomunikuje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
chlapec	9,0%	30,1 %	32,6 %	28,3 %
dievča	7,3 %	25,7 %	42,1 %	24,9 %

Tabuľka 11

Vek	Koľko času venuješ počas školského dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými a známymi cez internet, napr. e-mail, chat, ICQ a podobne?			
	nekomunikuje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
13	13,0 %	33,0 %	28,7 %	25,2 %
14	9,6 %	27,8 %	35,6 %	27,0 %
15	10,1 %	30,2 %	35,7 %	24,0 %
16	5,3 %	25,6 %	41,9 %	27,3 %
17	8,1 %	28,3 %	36,4 %	27,3 %

Tabuľka 12

Škola	Koľko času venuješ počas školského dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými a známymi cez internet, napr. e-mail, chat, ICQ a podobne?			
	nekomunikuje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
základná	11,5 %	30,1 %	32,4 %	26,0 %
odborná	5,3 %	22,8 %	38,4 %	33,5 %
gymnázium	6,9 %	31,4 %	42,3 %	19,4 %

2.4 Surfovanie po internete

Internet ponúka dnes obrovské množstvo rôznorodých stránok, na ktorých je okrem textu a obrázkov aj hudba, animácie, video a pod. Počet internetových stránok je už tak veľký, že akékoľvek odhady či štatistiky vyhľadávacích robotov zachytávajú len povrch siete, tzv. hlboký web obsahuje mnohonásobne viac informačných zdrojov.

V našom výskume sme sa respondentov pýtali, koľko času počas školského dňa venujú *prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu*.

Možno skonštatovať, že v rámci využívania možností internetovej siete venujú mladí ľudia prezeraniu internetových stránok podstatne menej času než vzájomnej komunikácii.

Tých, ktorí internetové stránky v pracovných dňoch neprezerajú, je 9,5%. Nanajvýš jednu hodinu ich prezerá 45,2 %, v rozpätí od 1 do 3 hodín 30,5 % a nad 3 hodiny 14,5 % (tabuľka 13).

Tabuľka 13

Koľko času venuješ počas šk. dňa prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu?	Počet odpovedí	Percent. podiel
surfovaniu sa počas školských dní nikdy nevenujem	143	9,5 %
nanajvýš 1 hodinu	683	45,2 %
1 – 3 hodiny	461	30,5 %
viac ako 3 hodiny	221	14,5 %

Chlapci surfujú po internete podstatne viac než dievčatá (tabuľka 14). Viac než 3 hodiny v dňoch školského vyučovania venuje surfovaniu 18,5 % chlapcov a 10,2 % dievčat. Chlapci majú dokonca prevahu aj v skupine, ktorá prezerá internetové stránky v rozpätí 1 až 3 hodiny (32,6 % chlapcov a 28,3 % dievčat). Vôbec v pracovných dňoch nesurfuje 10,5 % dievčat a 8,6 % chlapcov.

Značné rozdiely sa ukázali medzi školami (tabuľka 15). Medzi žiakmi základných škôl je jednoznačne najviac tých, ktorí v pracovných dňoch nesurfujú (13,3 %), v rámci stredných škôl je ich viac medzi gymnazistami (7,9 %) než medzi žiakmi stredných odborných škôl (6,1 %). Tých, ktorí surfujú vyše 3 hodín, je medzi žiakmi odborných škôl až 18,2 %, medzi žiakmi základných škôl 14,6 % a medzi gymnazistami 10,4 %.

Pri pohľade na tých, ktorí v pracovných dňoch internetové stránky neprezerajú, sa ukazuje, že ostrá hranica je medzi pätnástym a šestnástym rokom veku. Vôbec nesurfuje 14,8 % pätnásťročných, no len 6,9 % šestnásťročných. Počet tých, ktorí surfujú vyše 3 hodín je pritom vyrovnaný (medzi 13 % a 14,9 %) a stúpne až u sedemnásťročných a starších (na 17,9 %) (tabuľka 12).

Presné údaje o čase, ktorý je venovaný prezeraniu webových stránok v základných demografických kategóriách (pohlavie, typ školy, vek), ukazujú tabuľky 14, 15, 16.

Tabuľka 14

Pohlavie	Koľko času venuješ počas školského dňa prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu?			
	nesurfuje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
chlapec	8,6 %	40,2 %	32,6 %	18,5 %
dievča	10,5 %	51,1 %	28,3 %	10,2 %

Tabuľka 15

Školu	Koľko času venuješ počas školského dňa prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu?			
	nesurfuje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
základná	13,3 %	44,7 %	27,3 %	14,6 %
odborná	6,1 %	39,1 %	36,6 %	18,2 %
gymnázium	7,9 %	53,6 %	28,1 %	10,4 %

Tabuľka 16

Vek	Koľko času venuješ počas školského dňa prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu?			
	nesurfuje	nanajvýš 1 hod.	1 – 3 hod.	viac ako 3 hod.
13	13,9 %	48,3 %	23,9 %	13,9 %
14	11,7 %	42,9 %	30,5 %	14,9 %
15	14,8 %	46,1 %	24,2 %	14,8 %
16	6,9 %	45,0 %	35,1 %	13,0 %
17	6,8 %	45,3 %	30,1 %	17,9 %

Hranie počítačových hier, komunikácia s priateľmi a surfovanie po webových stránkach sú asi najčastejšie činnosti, ktoré mladí ľudia robia na počítači. Jednotlivé činnosti vykonávané na počítači sa môžu realizovať aj v tom istom čase. Mladý človek môže napríklad hrať hru, zároveň pritom reagovať aj na prichádzajúce podnety v rámci internetového videotelefonovania (napr. Skype) alebo chatu.

Trávenie času „pri počítači" sme sledovali osobitnou otázkou, ktorá zisťovala trávenie času počas víkendov (tabuľka 44). Respondenti mohli uviesť viacero možností. Na prvom mieste suverénne skončila alternatíva „s kamarátmi", ktorú uviedlo 78,1 %. Bezkonkurenčne zvíťazila v každej demografickej skupine (najviac u dievčat – 85,3 %, najmenej u trinásťročných – 70,9%).

Alternatíva „pri počítači" sa umiestnila na druhom mieste, uviedlo ju 49,3 %. Počítač tesne porazil trávenie času s rodinou, ktoré uviedlo 48,8 %. V tomto porovnaní počítač nad rodinou výrazne víťazí u chlapcov (54,9 % : 38,7 %), naopak u dievčat víťazí výrazne rodina (60,4 % : 43 %).

Trávenie času sledovaním televízie za počítačom výrazne zaostalo. Ako činnosť, ktorej venuje cez víkendy najviac času, uviedlo sledovanie televízie 37 %. Televízia predstihla počítač v jedinej demografickej skupine – medzi trinásťročnými (48,3 % : 47 %). V celej skúmanej vzorke televíziu predstihlo aj športovanie, ktoré uviedlo 39,4 %.

2.5 Čítanie časopisov

Časopisecký trh u nás je relatívne široký. Mladí ľudia vo veku, ktorí sme skúmali, môžu rovnako siahnuť po časopisoch pre staršie deti, po špecializovaných časopisoch (hudba, šport, motorizmus, počítače, móda a pod.), ale aj po life-stylových magazínoch určených dospelým. To znamená, že samotné čítanie časopisu vôbec nemusí byť zárukou osvojovania si hodnotných informácií, jednoznačným pozitívom je azda len percepcia profesionálne produkovaného textu.

Čítanie časopisov zaberá mladým ľuďom výrazne menej času než aktivity na internete (tabuľka 17). Viac než 3 hodiny číta v pracovných dňoch časopisy len 1,4 %. V rozpätí od 1 do 3 hodín číta časopisy 6,7 %. Nanajvýš 1 hodinu číta časopisy 64,3 %. V pracovných dňoch nečíta časopisy vôbec 17,6 %.

Tabuľka 17

Koľko času venuješ počas šk. dňa čítaniu časopisov?	Počet odpovedí	Percent. podiel
časopisy počas školských dní nikdy nečítam	417	17,6 %
nanajvýš 1 hodinu	967	64,3 %
1 – 3 hodiny	101	6,7 %
viac ako 3 hodiny	21	1,4 %

Najmenej nečitateľov časopisov je medzi trinásťročnými (24,5 %), potom sa ich počet zvyšuje, jednoznačná závislosť od veku tu však nie je. Medzi trinásťročnými je zároveň aj najviac tých, ktorí čítajú časopisy dlhšie než hodinu (dohromady 11,7 %). Potom počet klesá a najnižší je vo veku šestnásť rokov, keď časopisy číta dlhšie než hodinu dohromady len 5,5 % (tabuľka 14).

Menšie rozdiely existujú aj medzi školami. Na základných školách je najviac nečitateľov časopisov (29,2 %), ale aj najviac tých, ktorí časopisy čítajú vyše 3 hodín (2 %). Najmenej nečitateľov je na gymnáziách (25,5 %), ale zároveň medzi gymnazistami vôbec (0 %) nie sú takí, čo čítajú vyše 3 hodín denne (tabuľka 20).

Z hľadiska základných demografických skupín najvýraznejšie rozdiely generuje pohlavie. Medzi dievčatami vôbec nečíta časopisy 18,6 %, medzi chlapcami takmer dvakrát toľko – 35,4 %. V čitateľsky aktívnejších skupinách sú však už rozdiely menšie. V rozpätí od 1 do 3 hodín časopisy číta 8,3 % dievčat a 5,3 % chlapcov, vyše 3 hodín 1,3 % dievčat a 1,5 % chlapcov (tabuľka 18).

Presné údaje o čase, ktorý je v pracovných dňoch venovaný čítaniu časopisov v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy), ukazujú tabuľky 18, 19, 20.

Tabuľka 18

Pohlavie	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu časopisov?			
	nečíta	nanajvýš 1 hod.	1 3 hod.	viac ako 3 hod.
chlapec	35,4 %	57,8 %	5,3 %	1,5 %
dievča	18,6 %	71,8 %	8,3 %	1,3 %

Tabuľka 19

Vek	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu časopisov?			
	nečíta	nanajvýš 1 hod.	1 3 hod.	viac ako 3 hod.
13	24,5 %	63,8 %	10,0 %	1,7 %
14	31,0 %	59,8 %	6,4 %	2,8 %
15	31,3 %	60,2 %	7,0 %	1,6 %
16	26,0 %	68,6 %	4,6 %	0,9 %
17	28,4 %	62,5 %	8,4 %	0,7 %

Tabuľka 20

Škola	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu časopisov?			
	nečíta	nanajvýš 1 hod.	1 3 hod.	viac ako 3 hod.
základná	29,2 %	60,9 %	7,9 %	2,0 %
odborná	27,5 %	65,3 %	5,5 %	1,8 %
gymnázium	25,5 %	68,1 %	6,4 %	0,0 %
Total	27,6 %	64,3 %	6,7 %	1,4 %

3 MLÁDEŽ A NÁVŠTEVNOSŤ KULTÚRNYCH PODUJATÍ

Do kontextu vzťahov medzi čítaním a voľnočasovými aktivitami nepochybne patria aj čitateľské aktivity návštevníkov kultúrnych podujatí, akými sú kino, divadlo, koncert, výstava, prípadne diskotéka.

Na rozdiel od sledovania televízie, aktivít na počítači či čítania časopisov nepredstavujú kultúrne podujatia pre čítanie konkurenciu v tom zmysle, že by zaberali mladým ľuďom podstatnú časť voľného času, ktorý tak nemôžu venovať čítaniu. Kultúrnym podujatiam venujú mladí ľudia z celkového objemu svojho voľného času len zlomok. Najnavštevovanejšími kultúrnymi podujatiami sú diskotéky a kino, no vzťah k nim je medzi mladými ľuďmi úplne odlišný.

Diskotéka má v porovnaní s kinom viac návštevníkov, ktorí tam chodia viackrát mesačne, ale aj omnoho viac takých, čo ju nenavštevujú vôbec. Viackrát mesačne chodí na diskotéky 16,7 % mladých ľudí, raz mesačne ďalších 8,4 %, no vôbec až 40,6 %. Viackrát mesačne chodí do kina síce oveľa menej mladých ľudí – 10 % mladých ľudí, raz mesačne ďalších 15,3 %, no vôbec do kina nechodí len 5,2 %. Tretím najnavštevovanejším podujatím sú koncerty modernej hudby[6]. Viackrát mesačne na ne chodia 4 %, raz mesačne 4,4 % a vôbec 36 %. Divadlo a výstavy majú podstatne nižšiu návštevnosť, v súčte je tých, ktorí ich navštevujú raz a viackrát mesačne, len okolo 5 % (5,3 % výstavy, 4,1 % divadlo). Počet tých, ktorí ich nenavštevujú vôbec, je nižší než pri koncertoch modernej hudby alebo diskotéke (výstavy nikdy nenavštevuje 23,2 %, divadlo 33,6 %). Svoju rolu tu pravdepodobne zohrávajú aj školami organizované návštevy divadelných predstavení a výstav. Úplne na okraji záujmu mladej generácie sú koncerty vážnej hudby – počet tých, ktorí ich navštívia raz či viackrát mesačne je dohromady iba 1,6 % a počet tých, čo ich nenavštívia nikdy je až 82,6 %. To znamená, že na koncerty vážnej hudby neorganizuje predstavenia ani absolútna väčšina škôl. Presné údaje o návštevnosti kultúrnych podujatí ukazuje tabuľka 21.

Tabuľka 21

Frekvencia návštevnosti	Návštevnosť kultúrnych podujatí					
	výstavy	koncerty váž. hudby	konc. mod. hudby	divadlo	kino	diskotéka
viackrát za mesiac	1,5 %	0,3 %	4,0 %	0,8 %	10,0 %	16,6 %
1x za mesiac	3,8 %	1,3 %	4,5 %	3,3 %	15,4 %	8,4 %
viackrát za rok	33,1 %	3,8 %	25,3 %	19,3 %	55,2 %	22,1 %
1x do roka	38,4 %	12,0 %	30,2 %	43,1 %	14,3 %	12,2 %
nikdy	23,2 %	82,6 %	36,0 %	33,6 %	5,2 %	40,7 %

Návštevnosť kina vykazuje najvyššiu frekvenciu pri možnosti viackrát do roka v priemere až 55,2 % respondentov, najmenej je tých, ktorí nenavštevujú kino nikdy – v priemere 5,2 % respondentov. Do kina vôbec nechodí len v priemere 5,2 % respondentov, viac ako polovica (55,2 %) navštevuje filmové predstavenie viackrát do roka. Návšteva kina je najobľúbenejšia u 16-ročných respondentov, žiakov stredných odborných škôl. Presné údaje sú v tabuľkách 22, 23, 24.

Tabuľka 22

Škola	Ako často navštevuješ kino?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
základná	52,7 %	12,5 %	12,7 %	16,4 %	5,7 %
odborná	57,6 %	16,4 %	8,6 %	11,5 %	5,9 %
gymnázium	55,8 %	14,5 %	7,9 %	18,4 %	3,4 %

[6] V dotazníku sme používali označenia „koncert vážnej hudby“ a „koncert modernej hudby“, lebo sme predpokladali, že takto sa používajú aj v hovorovom jazyku skúmanej cieľovej skupiny adolescentov, teda vážna hudba je klasická hudba v tom najširšom zmysle a moderná hudba je populárna hudba v tom najširšom zmysle. Uvedomujeme si, že hudobná teória, publicistika, ale aj mnohí interpreti a skladatelia by mali výhrady voči takémuto členeniu.

Tabuľka 23

Pohlavie	Ako často navštevuješ kino?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
chlapec	53,5 %	16,5 %	10,2 %	12,7 %	7,2 %
dievča	57,1 %	11,8 %	9,8 %	18,4 %	2,9 %

Tabuľka 24

Vek	Ako často navštevuješ kino?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
13	50,2 %	13,3 %	14,2 %	16,4 %	5,8 %
14	57,0 %	9,9 %	10,3 %	18,4 %	4,4 %
15	48,4 %	14,1 %	13,3 %	15,6 %	8,6 %
16	58,3 %	14,8 %	6,9 %	16,3 %	3,7 %
17	54,1 %	18,0 %	11,2 %	9,9 %	6,8 %

Divadlo je z ponúknutých možností najviac navštevované jedenkrát do roka. Z gymnazistov takto odpovedalo 47,2 %, z odborných škôl 42,7 % a zo základných 40,8 %. O máličko viac navštevujú divadlo dievčatá ako chlapci (45,8 % : 40,8 %). Podľa vekovej štruktúry je najviac návštevníkov divadla vo frekvencii *jedenkrát do roka* medzi 13-ročnými – 49,3 %, 17-roční 46,1 %, 16-roční 44,1 %, 15-roční 39,8 % a 14-roční 33,9 %. Návštevnosť divadla vo frekvencii *jedenkrát do roka* je v priemere 43,1 %. Oveľa nižšie percento je v skupine v*iackrát do roka* – v tejto frekvencii je najviac gymnazistov (27,7 %), z odborných škôl len 14,9 % a zo základných škôl 17,4 %. Z vekovej štruktúry 13 – 17 rokov najviac navštevujú divadlo 15-roční – 22,7 %. Návštevnosť divadla *viackrát za mesiac* je iba nepatrné percento u všetkých skupín a len o čosi viac je v skupine *jedenkrát za mesiac.* Veľmi početná je skupina v možnosti *nikdy,* ktorá percentuálne nasleduje hneď za skupinu *jedenkrát do roka.* Najviac tých, ktorí nikdy nenavštevujú divadlo je na odborných školách – 38,4 %, základných 37,2 % a na gymnáziách 22,0 %. Nikdy nenavštevujú divadlo viac chlapci 41,5 % ako dievčatá 24,2 %. Vo vekovej štruktúre je najviac nenavštevujúcich medzi 14-ročnými 41,1 % a najmenej je 16-ročných 31,0 %. Presné údaje sú v tabuľkách 25, 26, 27.

Tabuľka 25

Škola	Ako často navštevuješ divadlo?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
základná	17,4 %	40,8 %	1,2 %	3,5 %	37,2 %
odborná	14,9 %	42,7 %	0,6 %	3,4 %	38,4 %
gymnázium	27,7 %	47,2 %	0,5 %	2,7 %	22,0 %

Tabuľka 26

Pohlavie	Ako často navštevuješ divadlo?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
chlapec	15,3 %	40,8 %	0,5 %	1,9 %	41,5 %
dievča	23,9 %	45,8 %	1,1 %	4,9 %	24,2 %

Tabuľka 27

Vek	Ako často navštevuješ divadlo?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
13	14,8 %	49,3 %	0,4 %	3,5 %	31,9 %
14	20,4 %	33,9 %	1,4 %	3,2 %	41,1 %
15	22,7 %	39,8 %	1,6 %	3,9 %	32,0 %
16	21,4 %	44,1 %	0,4 %	3,2 %	31,0 %
17	16,5 %	46,1 %	1,0 %	3,0 %	33,3 %

Koncerty modernej hudby sa pravdepodobne stanú preferovanou kultúrnou aktivitou mládeže 21. storočia. Prvý pohľad na tabuľky 28, 29, 30 nasvedčuje, že v možnosti *nikdy* je nižšie percento ako pri diskotékach. V priemere *nikdy* 36,0 %, *jedenkrát do roka* 30,2 %, *viackrát do roka* 25,3 %, *viackrát za mesiac* 4,0 % a *jedenkrát za mesiac* 4,5 % respondentov. *Viackrát do roka* navštívi koncert modernej hudby 28,1 % žiakov odborných škôl, 25,9 % gymnazistov a 22,7 % žiakov základných škôl. Podobne ako pri ostatných kultúrnych aktivitách, aj tu sú aktívnejšie dievčatá ako chlapci (26,5 % : 24,3 %). Najviac navštevujú koncerty 16-roční 28,2 %. Veľmi nízke percento je v skupinách *viackrát za mesiac* a *jedenkrát za mesiac* – v priemere 4,0 % a 4,5 %.

Tabuľka 28

Škola	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby ?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
základná	22,7 %	30,7 %	3,4 %	4,4 %	38,9 %
odborná	28,1 %	27,5 %	4,6 %	5,7 %	34,1 %
gymnázium	25,9 %	32,8 %	4,2 %	3,4 %	33,7 %

Tabuľka 29

Pohlavie	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby ?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
chlapec	24,3 %	27,2 %	4,7 %	4,5 %	39,3 %
dievča	26,5 %	33,7 %	3,2 %	4,6 %	32,0 %

Tabuľka 30

Vek	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby ?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
13	21,4 %	32,6 %	3,6 %	2,7 %	39,7 %
14	22,0 %	30,0 %	2,5 %	5,4 %	40,1 %
15	26,8 %	29,1 %	3,9 %	3,9 %	36,2 %
16	28,2 %	30,5 %	3,3 %	3,9 %	34,0 %
17	24,9 %	28,3 %	7,1 %	6,7 %	33,0 %

Koncerty vážnej hudby skúmanú vekovú skupinu respondentov veľmi nepriťahujú. Na vypestovanie vzťahu k vážnej hudbe je potrebné „dozrieť“. Negatívnu úlohu v tomto smere však zohráva pravdepodobne aj absencia tzv. výchovných koncertov ako súčasti vyučovacieho procesu na školách. Koncerty vážnej hudby zaznamenávajú vysoké percento v skupine *nikdy* – v priemere až 82,6 %. Veľmi nízke až nepatrné zastúpenie v skupinách *1x za mesiac* 1,3 % a *viackrát za mesiac 0*,3 % v priemere. Pri frekvencii 1*x do roka* najviac navštevujú koncerty vážnej hudby žiaci základných škôl – 14,7 %, gymnazisti 12,6 %, najmenej žiaci odborných škôl 8,1 %. Títo navštevujú koncerty vážnej hudby v*iackrát do roka – 2,4 %*, *1x za mesiac* 1,0 %, *nikdy* 88,5 %. Presné údaje o návštevnosti koncertov vážnej hudby sú v tabuľkách 31, 32, 33.

Tabuľka 31

Škola	Ako často navštevuješ koncert vážnej hudby?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
základná	4,6 %	14,7 %	0,5 %	2,0 %	78,1 %
odborná	2,4 %	8,1 %	0,0 %	1,0 %	88,5 %
gymnázium	4,2 %	12,6 %	0,5 %	0,7 %	82,0 %

Tabuľka 32

Pohlavie	Ako často navštevuješ koncert vážnej hudby?:				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
chlapec	2,8 %	9,7 %	0,5 %	1,6 %	85,4 %
dievča	4,9 %	14,6 %	0,1 %	1,0 %	79,3 %

Tabuľka 33

Vek	Ako často navštevuješ koncert vážnej hudby?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
13	6,1 %	14,9 %	0,4 %	1,8 %	76,8 %
14	4,3 %	14,3 %	0,4 %	2,1 %	78,9 %
15	3,1 %	17,3 %	1,6 %	1,6 %	76,4 %
16	3,3 %	9,6 %	0,2 %	0,5 %	86,3 %
17	2,7 %	9,8 %	0	1,7 %	85,9 %

Navštevovanejšie ako koncerty vážnej hudby sú výstavy (tabuľky 34, 35, 36). V priemere sú výstavy najviac navštevované *jedenkrát do roka* – 38,4 %, resp. *viackrát do roka* – 33,1 % respondentov. *Jedenkrát do roka* výstavy navštevuje 38,6 % žiakov základných škôl, 34,9 % odborných škôl a až 42,5 % gymnazistov. *Viackrát do roka* ich navštevuje 39,0 % žiakov odborných škôl, 36,3 % gymnazistov, 26,2 % žiakov základných škôl. Z vekovej štruktúry 13- až 17-ročných najviac navštevujú výstavy 16-roční – 39,0 %, 17-roční 36,4 %, 14-roční 28,6 %, najmenej 15-roční 23,3 %. Ak v predchádzajúcich kultúrnych aktivitách boli najaktívnejšími návštevníkmi väčšinou gymnazisti, v tomto prípade sú to žiaci odborných škôl, čo pravdepodobne súvisí s tým, že v rámci vyučovania navštevujú výstavy zamerané na odbornú prípravu. Presné údaje o návštevnosti výstav sú v tabuľkách 34, 35, 36.

Tabuľka 34

Škola	Ako často navštevuješ výstavy				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
základná	26,2 %	38,6 %	2,5 %	6,0 %	26,7 %
odborná	39,0 %	34,9 %	0,8 %	3,0 %	22,2 %
gymnázium	36,3 %	42,5 %	0,7 %	1,5 %	19,0 %

Tabuľka 35

Pohlavie	Ako často navštevuješ výstavy?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
chlapec	32,8 %	37,2 %	1,5 %	3,6 %	24,9 %
dievča	33,6 %	39,9 %	1,4 %	4,0 %	21,1 %

Tabuľka 36

Vek	Ako často navštevuješ výstavy?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
13	25,2 %	41,2 %	3,1 %	4,9 %	25,7 %
14	28,6 %	37,5 %	1,8 %	6,4 %	25,7 %
15	23,3 %	41,1 %	2,3 %	5,4 %	27,9 %
16	39,0 %	36,4 %	0,7 %	2,1 %	21,8 %
17	36,4 %	40,1 %	1,0 %	3,0 %	19,5 %

Pri pohľade na tabuľky 37, 38, 39 je zrejmé, že diskotéky nie sú u dnešnej mladej generácie také populárne, ako by sa očakávalo. Predpokladáme, že vidiecki respondenti majú menšie možnosti pre návštevy diskoték, na druhej strane konštatujeme väčší záujem o aktivity individuálne a internetové.

Percentuálne je najviac zastúpená možnosť *nikdy.* Túto alternatívu si vybralo až 54,4 % žiakov základných škôl, 37,7 % gymnazistov a 26,4 % respondentov z odborných škôl (tabuľka 37). Vo vekovej štruktúre 13- až 17-ročných je najvyššie zastúpenie nenavštevujúcich diskotéky 53,7 % medzi 13-ročnými, 49,6 % medzi 15-ročnými. V priemere na diskotéky nikdy nechodí až 40,7 % opýtaných. *Viackrát do roka* chodí 26,4 % gymnazistov, 23,3 % odborných a 18,2 % základných škôl. Najvyššie percento tých, ktorí chodia na diskotéky *viackrát do roka* je medzi 16-ročnými – 26,9 % (tabuľka 39). Viac chodia na diskotéky dievčatá ako chlapci (22,6 % : 21,7 %) – tabuľka 38.

Tabuľka 37

Škola	Ako často navštevuješ diskotéky?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
základná	18,2 %	15,5 %	7,0 %	4,8 %	54,4 %
odborná	23,3 %	9,3 %	28,2 %	12,8 %	26,4 %
gymnázium	26,4 %	10,6 %	17,2 %	8,1 %	37,7 %

Tabuľka 38

Pohlavie	Ako často navštevuješ diskotéky?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
chlapec	21,7 %	11,7 %	17,7 %	8,8 %	40,1 %
dievča	22,6 %	12,7 %	15,7 %	7,8 %	41,3 %

Tabuľka 39

Vek	Ako často navštevuješ diskotéky?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mesiac	1x za mesiac	nikdy
13	19,8 %	19,4 %	4,8 %	2,2 %	53,7 %
14	13,7 %	15,9 %	6,9 %	6,1 %	26,4 %
15	25,2 %	10,2 %	9,4 %	5,5 %	49,6 %
16	26,9 %	10,5 %	21,3 %	10,5 %	30,8 %
17	21,3 %	7,1 %	29,1 %	12,2 %	30,4 %

Pomerne vysoké percento žiakov vybrané kultúrne aktivity (koncerty vážnej hudby, divadlo, výstavy) nenavštevuje *nikdy*. Z tohto dôvodu sa v nasledujúcich častiach textu už týmito kultúrnymi podujatiami budeme zaoberať len okrajovo. V žiadnom ohľade nepredstavujú pre čítanie či návštevnosť knižníc konkurenciu.

4 MLÁDEŽ A ČÍTANIE KNÍH

4.1 Čas venovaný čítaniu kníh

Jedna z najdôležitejších otázok nášho výskumu zisťovala, aký čas venujú mladí ľudia čítaniu kníh. Respondentov sme osobitne upozornili, že pod knihami nemyslíme školské učebnice. Z dôvodu možnosti komparácie sme sa pýtali, podobne ako pri otázkach o ďalších spôsoboch trávenia voľného času, na čas venovaný čítaniu kníh v dňoch školského vyučovania. Hneď v úvode upozorňujeme, že pri čítaní kníh sme nebrali do úvahy ich žáner, tematiku či kvalitu.

V pracovných dňoch knihy nečíta až 45,9 % respondentov. Medzi tými, čo knihy čítajú, je najfrekventovanejšia odpoveď *nanajvýš 15 minút*, ktorú využilo 27,1 % respondentov. V rozpätí 1 až 2 hodín číta knihy 23,4 % a viac než 2 hodiny len 3,6 % (tabuľka 40).

Tabuľka 40

Koľko času venuješ počas šk. dňa čítaniu kníh?	Počet odpovedí	Percent. podiel
knihy v pracovných dňoch nikdy nečítam	685	45,9 %
nanajvýš 15 minút	404	27,1 %
1 – 2 hodiny	350	23,4 %
viac ako 2 hodiny	54	3,6 %

Medzi jednotlivými demografickými skupinami sú však značné rozdiely. Významné sú najmä rozdiely medzi pohlaviami (tabuľka 41). Medzi dievčatami knihy vôbec nečíta 34,3 % a viac než 2 hodiny číta 5,1 %. Medzi chlapcami nečíta 55,9 % a viac než 2 hodiny číta 2,4 %. Aj pri čítaní v rozmedzí 1 až 2 hodín majú dievčatá takmer dva a pol násobnú prevahu (33,2 % : 14,9 %). Vzťah k čítaniu kníh je najhorší vo veku 15 rokov (tabuľka 42). V tomto veku knihy nečíta 53,1 % a viac než 2 hodiny ich číta len 2,3 %. Najlepšia situácia je vo veku 13 rokov, keď knihy nečíta 33,9 % a viac než 2 hodiny ich číta 4,4 %. Lepšie výsledky než 15-roční vykazujú aj 17-roční a starší – 51,4 %, nečíta a 4,1 % číta viac než 2 hodiny.

Analýza čitateľských aktivít z hľadiska typu školy (tabuľka 43) poukazuje na fakt, že na gymnáziách je výrazne najmenej nečitateľov kníh (35,3 %), na stredných odborných školách výrazne najviac (58,6 %) Základné školy sú uprostred (42,5 %). Počet tých, ktorí čítajú vyše 2 hodín, je však rovnako nízky na všetkých typoch škôl (gymnáziá – 4 %, stredné odborné školy – 3,2 %, základné školy – 3,7 %). Gymnazisti však výrazne predbiehajú ostatných v čítaní kníh v rozsahu 1 až 2 hodín (30,5 %), kde sú stredné odborné školy opäť výrazne horšie (16,8 %) než základné školy (24,1 %).

Presné údaje o čase, ktorý je v pracovných dňoch venovaný čítaniu kníh v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy), ukazujú tabuľky 41, 42, 43.

Tabuľka 41

Pohlavie	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
chlapec	55,9 %	26,8 %	14,9 %	2,4 %
dievča	34,3 %	27,4 %	33,2 %	5,1 %

Tabuľka 42

Vek	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
13	33,9 %	31,7 %	30,0 %	4,4 %
14	43,0 %	29,7 %	23,7 %	3,6 %
15	53,1 %	25,0 %	19,5 %	2,3 %
16	47,6 %	25,5 %	23,5 %	3,4 %
17	51,4 %	25,0 %	19,6 %	4,1 %

Tabuľka 43

Škola	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
základná	42,5 %	29,7 %	24,1 %	3,7 %
odborná	58,6 %	21,3 %	16,8 %	3,2 %
gymnázium	35,3 %	30,2 %	30,5 %	4,0 %

4.2 Víkendové aktivity a čítanie kníh

Predchádzajúcou otázkou sme sa pýtali na čítanie kníh v pracovných dňoch. Okrem toho sme tiež zisťovali, ako trávia mladí ľudia čas cez víkendy. Ponúkli sme im sedem rôznorodých spôsobov trávenia voľného času, možnosť voľnej odpovede (iné – uveď) a poslednou alternatívou bola odpoveď nemám voľný čas. Respondenti si mohli vybrať súčasne aj viacero alternatív.

Tabuľka 44 uvádza rámcový prehľad preferovaných víkendových aktivít respondentov. Najčastejšie respondenti uvádzali, že víkend trávia hlavne s kamarátmi, čítanie ako najčastejšiu víkendovú voľnočasovú aktivitu uviedlo len 18,9 %.

Tabuľka 44

Ktorej z uvedených činností venuješ najviac času počas víkendov?	Počet odpovedí	Percent. podiel
s kamarátmi	1 183	78,1 %
s rodinou	738	48,7 %
pri počítači	747	49,3 %
chodím do prírody	240	15,8 %
športujem	596	39,3 %
čítam	287	18,9 %
sledujem TV	558	36,8 %
iné	205	13,5 %
nemám voľný čas	28	1,8 %

Čitatelia kníh v pracovných dňoch a čitatelia cez víkendy sa ako množiny prekrývajú.

Z respondentov, ktorí cez víkendy venujú najviac času čítaniu, v pracovných dňoch nečíta knihy len 8,1 % (v celom súbore nečíta až 45,9 %). A naopak, z respondentov, ktorí cez víkendy venujú najviac času čítaniu, v pracovných dňoch číta knihy 1 až 2 hodiny až 57,5 % (v celom súbore len 23,4 %) a viac než 2 hodiny 14 % (v celom súbore len 3,6 %).

Čítaniu venuje cez víkendy najviac času 19 % respondentov (pripomíname, že bolo možné označiť viacero alternatív). Vzájomné porovnania demografických skupín približne duplikujú zistenia z predchádzajúcej otázky o čítaní v pracovných dňoch. Žiaci gymnázií uvádzajú čítanie (cez víkendy) dvakrát častejšie než žiaci stredných odborných škôl (28,2 % : 13,3 %), žiaci základných škôl sú medzi nimi (17,3 %), ale tentoraz bližšie k odborným školám (tabuľka 47). Dievčatá uvádzajú čítanie dva a pol krát častejšie než chlapci (28,1 % : 11 %) – tabuľka 45. Vplyv veku na frekvenciu čítania cez víkend je nejednoznačný, ale 15-roční sú najhoršími aj víkendovými čitateľmi (12,4 %) – tabuľka 46.

Tabuľky 45, 46, 47 ukazujú, ako bolo v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) čítanie uvádzané ako aktivita, ktorej respondenti cez víkend venujú najviac času. Pripomíname, že respondenti mohli uviesť aj viac možností.

Tabuľka 45

Pohlavie	Čítanie ako jedna z činností, ktorej venuje najviac času počas víkendov
chlapec	11,0 %
dievča	28,1 %

Tabuľka 46

Vek	Čítanie ako jedna z činností, ktorej venuje najviac času počas víkendov
13	20,9 %
14	18,1 %
15	12,4 %
16	21,4 %
17	16,4 %

Tabuľka 47

Škola	Čítanie ako jedna z činností, ktorej venuje najviac času počas víkendov
základná	17,3 %
odborná	13,3 %
gymnázium	28,2 %

4.3 Frekvencia čítania kníh

Iným kvantitatívnym údajom, ktorý vypovedá o čítaní kníh, je frekvencia čítania, teda ako často človek číta (tabuľka 48). Na tento fakt sa môžeme pýtať buď priamo otázkou, ktorá zisťuje respondentov názor, presnejšie odhad, ako často číta, alebo sa spýtame na to, kedy naposledy čítal. Prvá otázka nesie riziko skresľovania najmä v skupinách s nižšou frekvenciou, druhá otázka nevyhnutne vedie k tomu, že tí, ktorí čítajú málo, ale naposledy túto zriedkavú aktivitu vykonávali nedávno, budú zaradení do rovnakej skupiny ako tí, ktorí čítajú často. Tento nedostatok sa čiastočne eliminuje pri dostatočne veľkej vzorke, čo bol aj príklad tohto výskumu. Preto sme si zvolili tento druhý spôsob kladenia otázky a respondentov sme sa pýtali kedy naposledy čítali knihu (nie učebnicu). Na túto otázku nemal vôbec odpovedať ten, kto knihy nečíta.

V skutočnosti z 1 515 respondentov na túto otázku neodpovedalo len 136 (8,6 %). Nasledujúce percentuálne údaje sú už počítané len z tých respondentov, ktorí na otázku odpovedali. Medzi odpovedajúcimi však nie sú všetci čitateľmi. Otvorenou alternatívnou (*iné – uveď*) totiž odpovedali najmä tí, ktorí si nevšimli inštrukciu, pretože spravidla písali, že nečítajú, alebo čítali už veľmi dávno. Bolo ich 7,7 %. Naposledy čítalo knihu pred viac ako rokom 14,9 % a pred polrokom 16,3 %. Týchto všetkých môžeme zaradiť medzi príležitostných čitateľov kníh. Za zriedkavých, občasných čitateľov kníh môžeme zaradiť tých, ktorí čítali naposledy pred mesiacom – 16,7 %. Do skupiny pravidelných čitateľov kníh patria tí, ktorí čítali naposledy pred týždňom – 17,1 %, a najmä aktívni čitatelia, ktorí naposledy čítali včera alebo dnes – 18,7 %. Viac než tretinu skúmanej mládeže môžeme považovať za pravidelných čitateľov kníh.

Tabuľka 48

Kedy si naposledy čítal knihu?	Počet odpovedí	Percent. podiel
včera alebo dnes	284	18,7 %
pred týždňom	259	17,1 %
pred mesiacom	253	16,7 %
pred polrokom	246	16,3 %
pred viac ako rokom	226	14,9 %
iné	118	7,7 %
neodpovedali	136	8,6 %

Takýchto pravidelných čitateľov je podstatne viac medzi dievčatami než chlapcami (tabuľka 49). Naposledy čítalo knihu včera, dnes alebo pred týždňom dohromady 45,6 % dievčat a 27,4 % chlapcov. Ešte výraznejšie roz-

diely však vyplývajú z typu školy (tabuľka 50). Naposledy čítalo knihu včera, dnes alebo pred týždňom dohromady 49 % gymnazistov, 35,6 % žiakov základných škôl a 25,2 % žiakov stredných odborných škôl.

Vek nie je dôležitým korelačným ukazovateľom o počte pravidelných čitateľov (tabuľka 51). Najviac pravidelných čitateľov je medzi 13-ročnými. Naposledy čítalo knihu včera, dnes alebo pred týždňom dohromady 40,4 % 13-ročných, 14-ročných pravidelných čitateľov je 36 %. Potom počet mierne, no plynule klesá až na 33,8 % u 17-ročných a starších.

Presné údaje o frekvencii čítania kníh v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy), ukazujú tabuľky 49,50, 51.

Tabuľka 49

Pohlavie	Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?						
	nečíta	včera, dnes	pred týždňom	pred mesiacom	pred polrokom	pred viac ako rokom	iné
chlapec	11,3 %	13,0 %	14,4 %	15,1 %	16,4 %	20,6 %	9,2 %
dievča	5,4 %	25,3 %	20,3 %	18,6 %	16,0 %	8,3 %	6,1 %

Tabuľka 50

Škola	Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?						
	nečíta	včera, dnes	pred týždňom	pred mesiacom	pred polrokom	pred viac ako rokom	iné
základná	7,9 %	17,9 %	17,7 %	15,9 %	18,0 %	14,9 %	7,7 %
odborná	12,7 %	11,5 %	13,7 %	16,3 %	14,9 %	21,5 %	9,5 %
gymnázium	4,7 %	28,7 %	20,3 %	18,4 %	15,2 %	6,9 %	5,9 %

Tabuľka 51

Vek	Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?						
	nečíta	včera, dnes	pred týždňom	pred mesiacom	pred polrokom	pred viac ako rokom	iné
13	5,2 %	24,3 %	16,1 %	15,2 %	17,4 %	11,7 %	10,0 %
14	9,2 %	15,5 %	20,5 %	15,5 %	18,7 %	14,5 %	6,0 %
15	7,8 %	17,8 %	17,1 %	18,6 %	12,4 %	20,9 %	5,4 %
16	7,7 %	18,5 %	16,4 %	17,0 %	17,5 %	15,2 %	7,7 %
17	12,7 %	18,1 %	15,7 %	17,7 %	12,4 %	14,7 %	8,7 %

5 ČÍTANIE V KONTEXTE S INÝMI VOĽNOČASOVÝMI AKTIVITAMI MLÁDEŽE

Množstvo voľného času nie je neobmedzené. Hlavnou povinnosťou našich respondentov je navštevovanie školy a domáca príprava na ňu. Preto nás zaujímalo, ako čítajú skupiny respondentov vytvorené podľa ich vzťahu k výroku v školských dňoch nemám okrem školy na nič čas. Respondenti mohli odpovedať v škále úplne súhlasím – čiastočne súhlasím – skôr nesúhlasím – vôbec nesúhlasím. Zisťovali sme, na čo majú čas počas víkendov a hlavne, či majú čas aj na čítanie.

Ako ukazuje tabuľka 51a respondenti, ktorí sa stotožňujú s výrokom *v školských dňoch nemám okrem školy na nič čas*, trávia víkend prevažne s kamarátmi – 72,2 %, až potom nasleduje rodina – 50,0 %, športovanie – 42,5 %, počítač – 40,3 %, televízia – 30,6 %, vychádzky do prírody – 15,3 %, čítanie – 8,3 % respondentov. Žiaci, ktorí *úplne súhlasia* s uvedeným tvrdením, venujú počas víkendu čítaniu najmenej času zo všetkých uvedených aktivít. Najviac času venujú čítaniu tí, ktorí *čiastočne súhlasia* s uvedeným tvrdením, a to až 21 % respondentov. Tí, ktorí s výrokom vôbec nesúhlasia či skôr nesúhlasia, čítajú o niečo menej (18,6 %, resp. 19,6 %). Presné údaje sú v tabuľke 51a.

Tabuľka 51a

Ktorej z uvedených činností venuješ najviac času počas víkendov?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
kamaráti	72,2 %	83,2 %	79,1 %	75,7 %
rodina	50,0 %	55,2 %	50,9 %	43,9 %
PC	40,3 %	51,2 %	49,7 %	49,1 %
chodím do prírody	15,3 %	17,1 %	19,0 %	13,0 %
športujem	47,2 %	37,8 %	37,6 %	41,0 %
čítam	8,3 %	21,0 %	19,6 %	18,6 %
TV	30,6 %	38,1 %	39,9 %	34,7 %
iné	15,3 %	14,9 %	12,7 %	13,2 %
nemám voľný čas	9,7 %	2,4 %	1,9 %	0,6 %

Pri otázke, *kedy naposledy čítali nejakú knihu* s upozornením, že *nejde o učebnicu* (tabuľka 52), vidno, že tí, ktorí úplne súhlasia, že v školských dňoch nemajú okrem školy na nič čas, čítajú s výrazne nižšou frekvenciou, než ostatné tri vyrovnané skupiny (čiastočne súhlasím – 18,8 %, skôr nesúhlasím – 19 %, vôbec nesúhlasím – 19,5 %). Presné údaje sú v tabuľke 52.

Tabuľka 52

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
neodpovedal	11,1 %	4,8 %	8,1 %	10,3 %
včera/dnes	11,1 %	18,8 %	19,0 %	19,5 %
pred týždňom	15,3 %	20,0 %	18,0 %	15,2 %
pred mesiacom	13,9 %	20,0 %	16,3 %	15,7 %
pred polrok,	18,1 %	15,5 %	17,5 %	15,2 %
pred rokom	18,1 %	13,9 %	13,6 %	16,2 %
iné	12,5 %	7,0 %	7,5 %	7,9 %

Vzhľadom na súhlas či nesúhlas s výrokom *v školských dňoch nemám okrem školy na nič čas*, sme skúmali dôvody, prečo žiaci nečítajú (tabuľka 53). Z tých, ktorí s výrokom úplne súhlasia, až 62,2 % tvrdí, že nečíta preto, lebo nemá čas, 46,7 % uvádza, že ich čítanie nebaví (v priemere to priznáva až 54,9 % respondentov, čo je ešte viac). Z tých, ktorí nesúhlasia s uvedeným tvrdením, dokonca až 58,3 % uvádza, že čítanie ich nebaví. S tvrdením, že čítanie je únavné, sa stotožňuje len menej ako polovica opýtaných. Presné údaje sú v tabuľke 53.

Tabuľka 53

Označ dôvody, prečo nečítaš	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nemám čas	62,2 %	46,4 %	40,1 %	32,1 %
čítanie je únavné	26,7 %	35,7 %	39,6 %	35,5 %
nebavi ma	46,7 %	46,4 %	57,5 %	58,3 %
iné	4,4 %	10,7 %	5,7 %	8,3 %

5.1 Čítanie kníh a časopisov

Napriek tomu, že obe médiá – kniha i časopis – sprostredkúvajú písaný text a obe existenčne súvisia s čítaním, vzťah medzi čítaním kníh a čítaním časopisov je veľmi nejasný a kolísavý. Vo všeobecnosti sa dá predpokladať, že sa tieto dve čitateľské aktivity buď navzájom podporujú, alebo je časopis náhradou za knihu (a naopak), čo by znamenalo, že čím viac času je venovaného časopisu, tým menej ho zostáva na knihu.

V skupine, ktorá v pracovných dňoch časopisy nečíta, je až 61,8 % tých, ktorí v pracovných dňoch nečítajú ani knihy. V tejto skupine je aj najmenej tých, ktorí knihy čítajú v rozmedzí 1 až 2 hodín (15,4 %), a málo tých, čo knihy čítajú dlhšie ako 2 hodiny (3,4 %).

Najlepší vzťah k čítaniu kníh vykazuje skupina, ktorá časopisy číta v rozpätí 1 až 3 hodín. Je v nej najviac (až 8,9 %) tých, čo čítajú knihy viac ako 2 hodiny, a tiež najviac (33,7 %) tých, ktorí knihy čítajú 1 až 2 hodiny. V skupine, ktorá číta časopisy vyše 3 hodín, už prichádza k poklesu čítania kníh. Knihy dlhšie ako 2 hodiny číta 4,8 % a 1 až 2 hodiny 28,6 % z danej skupiny. Aj počet nečitateľov kníh je tu vysoký (47,6 %). Čítanie časopisov teda priaznivo súvisí s čítaním kníh len po určitú časovú hranicu. Ak mladý človek venuje čítaniu časopisov príliš veľa času, nepriaznivo sa to odráža na čítaní kníh. Potvrdzuje to tabuľka 54.

Tabuľka 54

Počas školského dňa časopisy	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
nečíta	61,8 %	19,4 %	15,4 %	3,4 %
nanajvýš 1 hod.	40,4 %	30,9 %	25,6 %	3,1 %
1 - 3 hod.	32,7 %	24,8 %	33,7 %	8,9 %
viac ako 3 hod.	47,6 %	19,0 %	28,6 %	4,8 %

5.2 Čítanie kníh a televízia

Televízia je tradične považovaná za nepriateľa čítania kníh (tabuľka 55). V skupine respondentov, ktorí v pracovných dňoch televíziu nesledujú, je najviac tých, ktorí v pracovných dňoch čítajú viac než 2 hodiny (5,8 %) a tiež tých, ktorí čítajú 1 až 2 hodiny (25,6 %). Zároveň je v tejto skupine najmenej tých, ktorí knihy nečítajú vôbec (39,5 %). V skupine, ktorá v pracovných dňoch sleduje televíziu vyše 3 hodín, je všetko naopak. Je tu najmenej tých, ktorí čítajú vyše 2 hodín (2,7 %), tiež najmenej tých, ktorí čítajú 1 až 2 hodiny (16,4 %) a najviac tých, ktorí nečítajú vôbec (až 58,7 %).

Tabuľka 55 ukazuje, že čas venovaný čítaniu kníh celkom plynule klesá s nárastom času venovaného televízii.

Tabuľka 55

Počas školského dňa TV	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
nesleduje	39,5 %	29,1 %	25,6 %	5,8 %
nanajvýš 1 hod .	43,0 %	28,9 %	24,9 %	3,1 %
1 - 3 hod.	44,1 %	27,2 %	24,6 %	4,0 %
viac ako 3 hod.	58,7 %	22,2 %	16,4 %	2,7 %

5.3 Čítanie kníh a počítač

Vo výskume sme tiež sledovali korelácie medzi časom venovanom jednotlivým počítačovým aktivitám, a časom venovanom čítaniu. Keďže hranie počítačových a iných elektronických hier, komunikácia prostredníctvom chatu a surfovanie po webových stránkach sú tri výrazne odlišné aktivity, očakávali sme, že aj ich vzťah k čítaniu bude rôzny. Avšak tento obraz, presnejšie tri obrazy čítania, sú si navzájom veľmi podobné (tabuľky 56, 57, 58).

V skupine, ktorá danú aktivitu na počítači nerobí vôbec, je vždy viac tých, ktorí nečítajú vôbec knihy, než v skupine, ktorá danú aktivitu na počítači robí nanajvýš 1 hodinu. S pribúdajúcim časom venovaným ktorejkoľvek počítačovej aktivite narastá počet tých, ktorí knihy nečítajú, klesá počet tých, ktorí čítajú knihy viac než 2 hodiny, ale aj tých, ktorí čítajú 1 až 2 hodiny.

V porovnaní s chatovaním a hraním hier by surfovanie po webových stránkach mohlo byť považované za vyššiu poznávaciu aktivitu. Surfer v porovnaní s hráčom alebo chatujúcim by mal byť vzdelanejší, teda aj sčítanejší. Z toho vyplývalo naše očakávanie, že lepší vzťah k čítaniu kníh budú mať tí, ktorí surfujú, než tí ktorí hrajú hry alebo chatujú. V skupine, ktorá chatuje maximálne 1 hodinu, číta knihy viac než 1 hodinu dohromady 32 % (tabuľka 57). V skupine, ktorá hrá hry maximálne 1 hodinu, číta knihy viac než 1 hodinu dohromady 29,6 % (tabuľka 56), v skupine, ktorá surfuje maximálne 1 hodinu, číta knihy viac než 1 hodinu dohromady 30,6 % (tabuľka 58). V skupine, ktorá chatuje 1 až 3 hodiny, číta knihy viac než 1 hodinu dohromady 28,5 % (tabuľka 57), v skupine, ktorá hrá hry maximálne 1 hodinu, číta knihy viac než 1 hodinu dohromady 24,5 % (tabuľka 56), v skupine, ktorá surfuje maximálne 1 hodinu, číta knihy viac než 1 hodinu dohromady 25,4 % (tabuľka 58). Vzťah chatujúcich k čítaniu kníh je mierne lepší než u surfujúcich, u ktorých je vzťah k čítaniu kníh mierne lepší ako u hráčov elektronických hier.

Pre čítanie kníh je najlepšie, ak sa mladý človek jednotlivým počítačovým aktivitám venuje v rozsahu do 1 hodiny denne. Tí, čo sa aktivitám na počítači nevenujú, ako aj tí, čo sa im venujú vyše 1 hodiny, čítajú menej. Presné korelácie medzi počítačovými aktivitami a čítaním ukazujú tabuľky 56, 57, 58.

Tabuľka 56

Počas školského dňa počítačové hry	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
nehrá	43,4 %	25,7 %	25,7 %	5,3 %
nanajvýš 1 hod.	39,8 %	30,6 %	26,5 %	3,1 %
1 - 3 hod.	49,5 %	26,0 %	21,5 %	3,0 %
viac ako 3 hod.	58,5 %	24,4 %	14,7 %	2,3 %

Tabuľka 57

Počas školského dňa internetovej komunikácii	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 2 hod.	viac ako 2 hod.
nevenuje sa	49,2 %	26,6 %	21,0 %	3,2 %
nanajvýš 1 hod.	40,3 %	27,7 %	26,3 %	5,7 %
1 - 3 hod.	43,6 %	27,9 %	25,4 %	3,1 %
viac ako 3 hod.	53,9 %	25,7 %	18,1 %	2,3 %

Tabuľka 58

Počas školského dňa surfovaniu	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
nevenuje sa	48,2 %	25,5 %	18,4 %	7,8 %
nanajvýš 1 hod.	40,3 %	29,1 %	26,0 %	4,6 %
1 - 3 hod.	48,5 %	26,2 %	23,6 %	1,8 %
viac ako 3 hod.	55,8 %	24,0 %	18,4 %	1,8 %

Z predchádzajúcej analýzy vzťahov čítania a vybraných voľnočasových aktivít možno konštatovať výraznú konkurenciu. Pri všetkých typoch moderných elektronických médií, ktorým venujú respondenti viac ako 1 hodinu, je veľké percento tých, ktorí v dňoch školského vyučovania nečítajú, prípadne čítajú nanajvýš 15 minút. Pri tomto kritickom výsledku by sme chceli akcentovať nevyhnutnú potrebu ďalšieho detailného skúmania efektov a účinkov čítania (resp. priebežného pravidelného čítania) a konfrontovaných voľnočasových aktivít (resp. médií) na formovanie a rozvoj detí a mládeže.

5.4 Čítanie kníh a návštevnosť kultúrnych podujatí

Do kontextu vzťahov medzi čítaním a voľnočasovými aktivitami nepochybne patria aj čitateľské aktivity návštevníkov kultúrnych podujatí (kino, divadlo, koncert, výstava, diskotéka).

Na rozdiel od sledovania televízie, aktivít na počítači či čítania časopisov však kultúrne podujatia nepredstavujú pre čítanie konkurenciu v tom zmysle, že by zaberali mladým ľuďom podstatnú časť voľného času, ktorý tak nemôžu venovať čítaniu. Kultúrnym podujatiam venujú mladí ľudia z celkového objemu svojho voľného času len zlomok. Koncerty vážnej hudby, divadlo a výstavy majú podstatne nižšiu návštevnosť.

V súčte je tých, ktorí ich navštevujú raz a viackrát mesačne, len okolo 5 % či menej a počet tých, ktorí ich nenavštevujú vôbec, sa pohybuje v rozpätí 33,5 % (divadlo) až 82,6 % (koncert vážnej hudby). Pri takých nízkych počtoch návštevníkov už nie je možné robiť ďalšie analýzy, preto sme sa zaoberali len tým, ako čítajú návštevníci kina, diskoték a koncertov populárnej hudby. Respondenti frekvenciu svojich návštev mohli vyjadriť stotožnením sa s jednou z piatich možností – *viackrát za mesiac – jedenkrát za mesiac – viackrát do roka – jedenkrát do roka – nikdy*.

5.4.1 Čítanie kníh a moderná hudba

Podľa nášho výskumu spomedzi návštevníkov uvedených troch typov kultúrnych podujatí majú jednoznačne najlepší vzťah k čítaniu návštevníci koncertov modernej hudby (tabuľka 59). Medzi tými, ktorí na takéto koncerty chodia viackrát mesačne, až 6,7 % číta knihy viac ako 2 hodiny a 31,7 % v rozpätí od 1 do 2 hodín. Knihy nečíta 33,3 %. Z tabuľky možno odvodiť, že pre čítanie kníh je najvýhodnejšia frekvencia návštev koncertov modernej hudby viackrát za mesiac.

Tabuľka 59

Koľko času venuješ počas šk. dňa čítaniu kníh?	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
knihy v prac. dňoch nikdy nečítam	33,30 %	48,50 %	46,50 %	45,80 %	46,20 %
nanajvýš 15 min.	28,3 %	28,8 %	27,1 %	26,1 %	27,2 %
1 – 2 hod.	31,7 %	19,7 %	23,1 %	25,2 %	22,5 %
viac ako 2 hod.	6,7 %	3,0 %	3,2 %	2,9 %	4,2 %

Ako ukazuje tabuľka 60, medzi častými návštevníkmi koncertov modernej hudby, ktorí navštevujú koncerty *viackrát za mesiac*, je najviac – 38,3 % tých, ktorí čítali knihu *včera alebo dnes,* najmenej – 8,3 % tých, ktorí čítali pred viac ako rokom.

Tabuľka 60

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
neodpovedal	13,3 %	7,4 %	9,5 %	8,4 %	8,0 %
včera alebo dnes	38,3 %	8,8 %	17,9 %	15,7 %	21,2 %
pred týždňom	16,7 %	23,5 %	18,5 %	18,1 %	14,7 %
pred mesiacom	8,3 %	25,0 %	14,8 %	20,8 %	14,5 %
pred polrokom	13,3 %	13,2 %	15,0 %	18,1 %	16,1 %
pred viac ako rokom	8,3 %	14,7 %	16,1 %	11,1 %	17,6 %
iné	1,7 %	7,4 %	8,2 %	7,7 %	8,0 %

Tabuľka 61 ukazuje, že návštevníci koncertov modernej hudby, ktorí nečítajú, udávajú ako dôvod nečítania *nebaví ma* – v priemere 54,8 % respondentov. Najvyššie percento týchto odpovedí je však v skupine respondentov, ktorí navštevujú koncerty modernej hudby *viackrát za mesiac* – 65,0 %, ale aj v skupine tých, ktorí nechodia na koncerty modernej hudby *nikdy* – 59,0 %.

Tabuľka 61

Prečo nečítaš?	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby?				
	viackrát do roka	1x do roka	viackrát za mes.	1x za mesiac	nikdy
nemám čas	38,8 %	46,7 %	40,0 %	43,3 %	32,2 %
je únavné	34,8 %	37,7 %	25,0 %	43,3 %	37,2 %
nebaví ma	51,7 %	53,3 %	65,0 %	43,3 %	59,0 %
iné	7,9 %	5,7 %	15,0 %	13,3 %	8,8 %

5.4.2 Čítanie kníh a diskotéka

Analýza relácií čítania a ďalšej voľnočasovej kultúrnej aktivity – diskotéky potvrdzuje, že návštevníci diskoték sú oveľa horšími čitateľmi (tabuľka 62).

Medzi tými, ktorí na diskotéky chodia viackrát mesačne, len 1,6 % číta knihy viac ako 2 hodiny a 15,9 % číta v rozpätí od 1 do 2 hodín. Nečitateľov je až 56,5 %. Najvyššie percento čítajúcich viac ako 2 hod. je v skupine tých, ktorí nechodia na diskotéky – 5,3 %, prípadne chodia raz za mesiac – 4,8 %, čo potvrdzuje aj tabuľka.

Tabuľka 62

Koľko času venuješ počas šk. dňa čítaniu kníh?	Ako často navštevuješ diskotéky				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
knihy v prac. dňoch nikdy nečítam	56,5 %	50,0 %	52,3 %	35,6 %	39,9 %
nanajvýš 15 min.	26,0 %	27,4 %	24,5 %	30,6 %	27,9 %
1 – 2 hod.	15,9 %	17,7 %	21,1 %	31,1 %	26,9 %
viac ako 2 hod.	1,6 %	4,8 %	2,1 %	2,8 %	5,3 %

Zo žiakov, ktorí chodia na diskotéky *viackrát za mesiac,* naposledy čítalo knihu *včera alebo dnes* 10,4 %, *pred viac ako rokom* 17,9 %; z tých, čo nechodia na diskotéky, čítalo knihu *včera alebo dnes* 23,3 % a *pred viac ako rokom* 13,0 %. Tabuľka 63 tiež jednoznačne ukazuje, ako so zvyšujúcou frekvenciou návštev diskoték klesá frekvencia čítania.

Tabuľka 63

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	Ako často navštevuješ diskotéky?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
neodpovedal	13,5 %	9,5 %	6,9 %	5,5 %	8,0 %
včera alebo dnes	10,4 %	15,9 %	16,0 %	22,5 %	23,3 %
pred týždňom	15,5 %	10,3 %	14,2 %	22,0 %	19,5 %
pred mesiacom	15,1 %	17,5 %	17,5 %	19,8 %	15,9 %
pred polrokom	13,9 %	20,6 %	21,1 %	15,4 %	13,5 %
pred viac ako rokom	17,9 %	18,3 %	17,5 %	8,8 %	13,0 %
iné	13,5 %	7,9 %	6,6 %	6,0 %	6,7 %

Zo žiakov, ktorí chodia na diskotéky a nečítajú, najvyššie percento ako dôvod nečítania uvádza *nebaví ma – až* 55,8 %. Tento istý dôvod však uvádzajú aj tí, ktorí nechodia na diskotéky a nečítajú – až 61,2 %. Presné údaje ukazuje tabuľka 64.

Tabuľka 64

Prečo nečítaš?	Ako často navštevuješ diskotéky?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nemám čas	41,1 %	48,4 %	42,3 %	37,3 %	34,5 %
je únavné	39,7 %	40,3 %	31,3 %	40,0 %	34,5 %
nebaví ma	53,4 %	43,5 %	55,8 %	46,7 %	61,2 %
iné	7,5 %	8,1 %	4,9 %	9,3 %	10,3 %

5.4.3 Čítanie kníh a kino

Kino nie je pre čítanie kníh konkurenciou, vyššia návštevnosť kina skôr generuje aj vyššiu frekvenciu čítania (tabuľka 65). Obraz čítania návštevníkov kina má bližšie k návštevníkom koncertov modernej hudby než k návštevníkom diskoték.

Medzi tými, ktorí do kina chodia viackrát mesačne, 4,1 % číta knihy viac ako 2 hodiny a 27,7 % číta v rozpätí od 1 do 2 hodín. Nečitateľov je 37,2 %. Zaujímavá a rôznorodá skupina sú tí, ktorí vôbec nechodia do kina. Je medzi nimi 6,6 % tých, ktorí čítajú knihy viac ako 2 hodiny, ale až 61,8 % nečitateľov. Pre čítanie kníh je najvýhodnejšia frekvencia návštev kina viackrát za mesiac. Presné údaje o čítaní kníh v jednotlivých skupinách vytvorených podľa frekvencie návštev kina ukazuje tabuľka 65.

Tabuľka 65

Koľko času venuješ počas šk. dňa čítaniu kníh?	Ako často navštevuješ kino?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
knihy v prac. dňoch nikdy nečítam	37,2 %	39,7 %	45,7 %	50,5 %	61,8 %
nanajvýš 15 min.	31,1 %	27,7 %	27,8 %	24,5 %	17,1 %
1 – 2 hod.	27,7 %	28,6 %	23,3 %	21,2 %	14,5 %
viac ako 2 hod.	4,1 %	4,0 %	3,2 %	3,8 %	6,6 %

Trochu menej jednoznačne predchádzajúce konštatovanie potvrdzuje aj tabuľka 66. Najvyššie percento tých, ktorí čítali pred viac ako rokom, vykazujú skupiny, ktoré do kina nechodia – 22,1 %, alebo chodia len raz ročne – 20,7 %. V skupine, ktorá do kina nechodí, je síce najviac tých, ktorí čítali knihu včera – 22,1 %, ale aj výrazne najmenej tých, ktorí ju čítali pred týždňom – 10,4 %.

Tabuľka 66

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	Ako často navštevuješ kino?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
neodpovedal	8,7 %	6,6 %	8,0 %	9,9 %	13,0 %
včera alebo dnes	17,4 %	21,1 %	18,5 %	18,8 %	22,1 %
pred týždňom	17,4 %	21,9 %	16,7 %	16,9 %	10,4 %
pred mesiacom	19,5 %	18,9 %	16,8 %	14,6 %	9,1 %
pred polrokom	19,5 %	14,9 %	16,4 %	14,1 %	15,6 %
pred viac ako rokom	10,1 %	9,6 %	14,7 %	20,7 %	22,1 %
iné	7,4 %	7,0 %	8,8 %	5,2 %	7,8 %

Najdôležitejší dôvod nečítania kníh je rovnaký u všetkých kategórií návštevníkov kina, vrátane tých, ktorí do kina nechodia. Je to odpoveď *nebaví ma to*, čo potvrdzuje aj tabuľka 67.

Tabuľka 67

Označ dôvody, prečo nečítaš	Ako často navštevuješ kino?				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nemám na čítanie čas	41,9 %	42,7 %	39,7 %	37,8 %	29,3 %
čítanie je únavné	35,1 %	33,7 %	36,6 %	38,7 %	29,3 %
nebaví ma to	45, %	49,4 %	57,0 %	56,8 %	58,5 %
iný dôvod	12,2 %	10,1 %	6,1 %	9,0 %	9,8 %

Naša korelácia čítania kníh a kina zostala na úrovni porovnávania vzťahu k médiám. V prípade kina by však určite bolo zaujímavé sledovať aj obsah média, teda na aké filmy mladí ľudia do kina chodia a ako to súvisí s ich čítaním.

5.5 Koníčky, záujmy a informačné potreby

Čitateľské aktivity môžu byť v sledovanej vekovej kategórii respondentov motivované a stimulované aj rozličnými záľubami, koníčkami, krúžkami. Preto sme náš výskum zamerali aj týmto smerom. Vychádzali sme z predpokladu, že čitateľské schopnosti by mali byť už od 10 rokov sformované na takej úrovni, že čitateľ by mal byť schopný samostatne získavať a študovať informácie faktografického, náučno-populárneho či informačného charakteru. Predpokladali sme tiež, že pre sledovaný vek je charakteristický zvýšený záujem o aktivity kolektívneho a skupinového charakteru mimo rodinného prostredia (krúžky, záľuby, koníčky), pre mnohé z nich by mohlo byť významné získavanie informácií.

Na základe toho sme formulovali otázku, ktorá bola orientovaná na motiváciu čítania prostredníctvom záľub a aktivít typu krúžkov. Pýtali sme sa respondentov, či *majú záľuby alebo krúžky, ktoré vyžadujú odborné informácie* a v tej istej otázke i *kde také informácie získavajú*. Ako ukazuje tabuľka 68a, prekvapujúco až 43,5 % respondentov odpovedalo, že také krúžky nemá a až 47,1 % získava také informácie z internetu. Pozície tradičných tlačených zdrojov demonštruje i fakt, že len 16,8 % si pre získavanie informácií pre záľuby a krúžky vyberá knihy a len 13,7 % časopisy. Moderné médiá (CD-ROM, DVD, rozhlas, TV) uvádza ako zdroj informácií pre voľnočasové aktivity 6,4 %. Až 18,3 % uvádza, že informácie pre záľuby a krúžky získava od kamarátov a 3,1 % zvolilo alternatívu iné zdroje.

Tabuľka 68a

Ak máš hobby alebo krúžky, ktoré vyžadujú odborné informácie, kde ich získavaš?	Počet	Percent. podiel
nemám takéto hobby ani krúžky	659	43,5 %
z internetu	714	47,1 %
z kníh	255	16,8 %
z časopisov	207	13,7 %
z CD-ROM, DVD, rozhlasu, TV	97	6,4 %
od kamarátov	278	18,3 %
iné	47	3,1 %

Podrobné percentuálne údaje z hľadiska základných demografických kategórií sú uvedené v tabuľkách 68, 69, 70. Tabuľky poukazujú na kritický jav, že pomerne vysoké percento respondentov vo všetkých skupinách konštatuje, že nemá záľuby a záujmy, pre ktoré potrebuje využívať informačné zdroje. Zároveň demonštrujú, že záujem o informačné zdroje a ich využívanie v súvislosti so záľubami a záujmami rastie úmerne s vyšším stupňom navštevovanej školy (tabuľka 68) a taktiež s vekom (tabuľka 70). Zároveň badať výrazné posilňovanie statusu internetu ako zdroja získavania informácií pre realizáciu záľub (vzhľadom na typ školy) a to hlavne u respondentov z odborných škôl. V konfrontácii so základnými školami sa záujem o knihy zvýšil v tejto kategórii respondentov len nepatrne, u gymnazistov je status knihy ako zdroja získavania informácií pre záujmy najsilnejší (tabuľka 68).

Analýza využívania informačných zdrojov v jednotlivých skupinách podľa rodovej príslušnosti odráža odlišnosti postoja k informačným zdrojom u chlapcov a u dievčat (tabuľka 69). Chlapci majú silnejší vzťah ku všetkým typom informačných zdrojov ako dievčatá s výnimkou kníh, tie preferujú viac dievčatá.

Tabuľka 68

Škola	Ak máš hobby alebo krúžky, ktoré vyžadujú odborné informácie, kde ich získavaš?						
	nemám také hobby/krúžky	z internetu	z kníh	z časopisov	CD-ROM, DVD, rozhlasu, TV	od kamarátov	iné
základná	47,7 %	40,9 %	15,6 %	11,4 %	7,0 %	18,1 %	3,4 %
odborná	39,5 %	53,8 %	16,5 %	15,5 %	6,7 %	22,8 %	3,1 %
gymnázium	44,6 %	50,7 %	19,8 %	15,6 %	5,4 %	14,1 %	3,0 %

Tabuľka 69

Pohlavie	Ak máš hobby alebo krúžky, ktoré vyžadujú odborné informácie, kde ich získavaš?						
	nemám také hobby/krúžky	z internetu	z kníh	z časopisov	CD-ROM, DVD, rozhlasu, TV	od kamarátov	iné
chlapec	37,7 %	53,0 %	15,0%	15,2 %	8,1 %	20,0%	4,1 %
dievča	51,7 %	41,7 %	19,4 %	12,3 %	4,6 %	17,0%	2,0 %

Tabuľka 70

Vek	Ak máš hobby alebo krúžky, ktoré vyžadujú odborné informácie, kde ich získavaš?						
	nemám také hobby/krúžky	z internetu	z kníh	z časopisov	CD-ROM, DVD, rozhlasu, TV	od kamarátov	iné
13	51,5 %	37,4 %	17,6 %	13,2 %	6,2 %	15,4 %	2,6 %
14	49,3 %	42,0%	13,8 %	12,0%	6,5 %	17,0%	2,5 %
15	37,8 %	47,2 %	18,1 %	9,4 %	8,7 %	22,8 %	7,1 %
16	43,4 %	51,6 %	17,4 %	14,2 %	5,9 %	18,8 %	1,8 %
17	38,2 %	54,4 %	18,6 %	17,6 %	7,1 %	20,3 %	4,4 %

Sledovali sme tiež, či respondenti využívajú pre svoje záujmové krúžky odborné informácie z hľadiska toho, či sú používateľmi knižníc (tabuľka 71). Respondenti si, podobne ako v predchádzajúcej otázke, mohli vybrať zo 6 typov informačných zdrojov (internet, knihy, časopisy, kamaráti a ako jedna alternatíva spoločne CD-

ROM, DVD, rozhlas a televízia) a označiť aj viac možností. Všeobecne platí, že len nízke percento respondentov získava potrebné informácie pre záujmové aktivity aj z kníh a časopisov, na druhej strane však jednoznačne vidno, že používatelia knižníc čerpajú za týmto účelom poznatky z kníh dvakrát častejšie než nepoužívatelia. Ako ukazuje tabuľka 71, pri iných informačných zdrojoch sú rozdiely malé.

Tabuľka 71

Kde získavaš informácie pre hobby, krúžky?	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	inú
nemám hobby	45,7 %	38,5 %	43,0 %
z internetu	46,4 %	52,2 %	49,0 %
z kníh	11,9 %	22,4 %	23,9 %
z časopisov	12,4 %	17,6 %	14,8 %
z CD-ROM, DVD, rozhlasu, TV	6,2 %	8,3 %	6,0 %
od kamarátov	18,9 %	22,0 %	17,0 %
iné	4,0 %	1,5 %	2,6 %

Uvedená analýza využívania čítania ako stratégie získavania informácií pre záľuby a koníčky je jedným z veľmi kritických, priam zanedbávaných, bodov usmerňovania čitateľského rozvoja detí a mládeže u nás, v rámci ktorého viac-menej nepozorujeme žiadne významnejšie úsilia. Paradoxne, práve objavenie čítania pre vlastné osobné potreby a záujmy môže ukázať mladému človeku funkčnosť, význam a existenčnú potrebu čítať (osobitne v znalostnej spoločnosti, v spoločnosti, ktorej nevyhnutným parametrom je samostatné a nezávislé celoživotné vzdelávanie ako existenčná potreba). Preto považujeme za významné vypracovať stratégie podpory čítania prostredníctvom osobných a záujmových stránok života mladého človeka akými sú záľuby, koníčky, organizované záujmové skupiny a podobne.

6 MLÁDEŽ A KNIŽNICE

Časť otázok v dotazníku bola venovaná navštevovaniu knižníc, využívaniu knižničných fondov a služieb, ktoré poskytujú. Zaujímalo nás, či respondenti navštevujú nejakú knižnicu (školskú alebo inú), či a ako ovplyvňuje domáce prostredie navštevovanie knižníc, či trávia voľný čas i v knižnici, či a ako súvisí potreba tzv. doplnkových informácií k vzdelávaciemu procesu a vyučovaniu s využívaním služieb knižníc.

6.1 Návštevnosť knižníc

Využívanie knižnice nie je v živote mladého človeka nevyhnutnosťou. Do knižnice chodia v prvom rade tí, ktorí chcú. Sieť knižníc je na Slovensku pomerne hustá, v samotnej Bratislave pôsobia knižnice rôzneho typu, mnohé z nich však nie sú respondentom nášho výskumu dostupné (najmä vedecké a akademické knižnice). V Bratislavskom kraji však vyvíja činnosť tiež 155 školských knižníc na základných a stredných školách a 87 verejných knižníc so svojimi pobočkami. Len za výnimočných okolností môže nastať špecifická situácia, keď mladý človek prakticky nemá reálnu možnosť knižnicu navštevovať, pretože pokrytie knižnično-informačnými službami je dostatočné.

Horšie je to s ich využívaním. Náš výskum ukázal, že len 45,5 % mladých ľudí pravidelne navštevuje nejakú knižnicu. V priemere viac ako polovica opýtaných (54,5 %) nenavštevuje žiadnu knižnicu; školskú knižnicu navštevuje v priemere len 14 % respondentov.

Tabuľka 72

Navštevuješ knižnicu? (Môžeš zakrúžkovať viac odpovedí)	Počet odpovedí	Percent. podiel
nie, žiadnu	820	54,1 %
áno, školskú	210	13,9 %
áno, inú (uveď akú)	472	31,2 %

Najslabšia je návštevnosť školskej knižnice u žiakov stredných odborných škôl (tabuľka 73). Celkové hodnoty sú nižšie u chlapcov – až 70 % ich nenavštevuje žiadnu knižnicu, pričom u dievčat je to 35,7 % (tabuľka 74). Najnižšiu návštevnosť knižníc vykazujú najstarší, 17-roční respondenti – 62,5 % z nich nenavštevuje žiadnu knižnicu (tabuľka 75). Konkrétne údaje v základných demografických kategóriách (typ školy, pohlavie, vek) sú uvedené v tabuľkách 73, 74, 75.

Tabuľka 73

Škola	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	inú
základná	49,6 %	15,1 %	35,3 %
odborná	69,7 %	9,7 %	20,6 %
gymnázium	43,5 %	17,5 %	39,0,%

Tabuľka 74

Pohlavie	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	inú
chlapec	70,9 %	8,7 %	20,4 %
dievča	35,7 %	20,1 %	44,2 %

Tabuľka 75

Vek	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	inú
13	41,6 %	13,7 %	44,7 %
14	50,4 %	17,5 %	32,1 %
15	58,3 %	12,6 %	29,1 %
16	56,6 %	14,3 %	29,1 %
17	62,5 %	11,0 %	26,4 %

Zaujímalo nás, samozrejme, ako často respondenti navštevujú školskú či inú knižnicu. Kritickú situáciu návštevnosti knižníc (ako kultúrnych a informačných inštitúcií) dokresľuje skutočnosť, že len 5,2 % respondentov navštevuje knižnice viackrát do mesiaca (tabuľka 76).

Tabuľka 76

Ako často navštevuješ knižnicu?	Počet odpovedí	Percent. podiel
nepravidelne, len keď niečom potrebujem a nenájdem inde	371	24,5 %
len povinne so školou	141	9,3 %
pravidelne aspoň raz za mesiac	121	8,0 %
viackrát za mesiac	35	2,3 %

Najvyššie hodnoty sme zaznamenali u 13-ročných – 11,6 % (tabuľka 79). Pravidelne, aspoň raz za mesiac, navštevuje knižnicu priemerne 18,1 % respondentov. Stabilnými návštevníkmi sú žiaci základných škôl – 22,4 %, najhoršie sú na tom žiaci stredných odborných škôl – len 9,6 % z nich pravidelne navštevuje knižnicu. Ak návštevu knižnice zorganizuje škola, presnejšie učiteľ, tak je to najviac u žiakov stredných odborných škôl – 24,7 % (tabuľka 77). Detailné údaje v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) sú uvedené v tabuľkách 77, 78, 79. Pripomíname, že na otázku odpovedali len tí, ktorí do knižnice chodia, nadpolovičná väčšina respondentov nenavštevuje žiadnu knižnicu.

Tabuľka 77

Škola	Ako často navštevuješ knižnicu?			
	nepravidelne	len povinne so školou	pravidelne min.1x za mes.	viackrát za mesiac
základná	50,2 %	21,0 %	22,4 %	6,4 %
odborná	63,0 %	24,7 %	9,6 %	2,7 %
gymnázium	57,7 %	18,9 %	18,1 %	5,3 %

Tabuľka 78

Pohlavie	Ako často navštevuješ knižnicu?			
	nepravidelne	len povinne so školou	pravidelne min.1x za mesiac	viackrát za mesiac
chlapec	57,5 %	25,0 %	13,6 %	3,9 %
dievča	54,5 %	19,1 %	20,5 %	5,9 %

Tabuľka 79

Vek	Ako často navštevuješ knižnicu?			
	nepravidelne	len povinne so školou	pravidelne min,1x za mesiac	viackrát za mesiac
13	45,7 %	17,8 %	24,8 %	11,6 %
14	54,0 %	22,6 %	21,2 %	2,2 %
15	60,0 %	16,0 %	22,0 %	2,0 %
16	57,0 %	24,2 %	14,3 %	4,5 %
17	63,9 %	18,5 %	13,0 %	4,6 %

6.2 Využívanie a hodnotenie služieb knižníc

Knižnice ponúkajú okrem klasických výpožičných služieb (absenčných a prezenčných výpožičiek kníh a časopisov) aj iné služby – napr. rešeršné, kopírovacie, konzultačné služby, prístup na internet, organizujú množstvo zaujímavých podujatí. Zaujímalo nás, ktoré služby respondenti uprednostňujú (tabuľka 80).

Tabuľka 80

Ktoré služby v knižnici využívaš najčastejšie?	Počet odpovedí	Percent. podiel
požičiavam si knihy domov (absenčné služby)	594	39,2 %
čítam knihy a časopisy v študovni (prezenčné služby)	64	4,2 %
bibliograficko-informačné služby referáty na vyučovanie	95	6,3 %
chodím do knižnice na internet	44	2,9 %
navštevujem podujatia v knižnici	20	1,3 %
iné (uveď čo)	27	1,8 %

Najvyužívanejšie knižnično-informačné služby sú absenčné výpožičky – využíva ich v priemere 89,7 % respondentov, len 9,7 % navštevuje študovne a využíva prezenčné výpožičky, 14,4 % respondentov využíva konzultačné a bibliograficko-informačné služby (napr. pomoc pri vypracúvaní referátov, projektov); služby verejných internetových staníc využíva v priemere len 6,6 % opýtaných, podujatia organizované knižnicami navštevujú len 3 % respondentov, iné služby (napr. kopírovacie,...) využíva len 4,1 % respondentov. Najpopulárnejšie sú absenčné výpožičné služby u gymnazistov, využívajú ich takmer všetci opýtaní (96,4 %) – tabuľka 78. Presné údaje v základných demografických kategóriách (typ školy, pohlavie, vek) sú uvedené v tabuľkách 81, 82, 83.

Tabuľka 81

Škola	Ktoré služby v knižnici využívaš najčastejšie?					
	absenčné výpožičky	prezenčné výpožičky	bg.-informačné služby referáty na vyučovanie	internet	navštevujem podujatia	iné
základná	84,1 %	15,2 %	18,2 %	6,8 %	5,7 %	4,4 %
odborná	91,0 %	4,2 %	11,8 %	9,0 %	0,7 %	4,9 %
gymnázium	96,4 %	5,9 %	10,8 %	5,0 %	0,9 %	3,2 %

Tabuľka 82

Pohlavie	Ktoré služby v knižnici využívaš najčastejšie?					
	absenčné výpožičky	prezenčné výpožičky	bg.-informačné služby referáty na vyučovanie	internet	navštevujem podujatia	iné
chlapec	85,0 %	7,9 %	10,1 %	6,6 %	1,8 %	6,6 %
dievča	92,2 %	10,6 %	16,6 %	6,7 %	3,7 %	2,8 %

Tabuľka 83

Vek	Ktoré služby v knižnici využívaš najčastejšie?					
	absenčné výpožičky	prezenčné výpožičky	bg.-informačné služby referáty na vyučovanie	internet	navštevujem podujatia	iné
13	85,3 %	14,7 %	26,4 %	6,2 %	5,4 %	3,1 %
14	86,1 %	14,6 %	11,7 %	5,8 %	4,4 %	5,8 %
15	82,4 %	19,6 %	7,8 %	7,8 %	7,8 %	2,0 %
16	94,1 %	4,2 %	12,2 %	7,1 %	0,8 %	3,8 %
17	93,5 %	4,7 %	11,2 %	6,5 %	0,9 %	4,7 %

Primárnym inštitucionálnym informačným zdrojom, ktorý využívajú žiaci a študenti vo veku riadneho formálneho vzdelávania, by mala byť školská knižnica. Školskú knižnicu navštevuje iba 14 % respondentov. Napriek tomu má podľa 47,1 % respondentov ich školská knižnica dobré zloženie fondu a dostatok nových kníh, podľa 40,2 % opýtaných je v školských knižniciach málo nových kníh, otváracie hodiny nevyhovujú 14,2 % respondentov, priestory a zariadenie knižnice sa nepáčia 14,7 % respondentov. Len 2 % odpovedali, že školská knižnica v ich škole nefunguje.

Tabuľka 84

Aká je vaša školská knižnica?	Počet odpovedí	Percent. podiel
sú v nej dobré knihy a je ich dosť	96	6,3 %
je v nej málo nových kníh	82	5,4 %
nevyhovujú mi otváracie hodiny	29	1,9 %
nepáčia sa mi priestory alebo zariadenie knižnice	30	2,0 %
knižnica nefunguje	4	0,3 %

Presné údaje v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) sú uvedené v tabuľkách 85, 86, 87.

Tabuľka 85

Škola	Aká je vaša školská knižnica?				
	sú v nej dobré knihy a je ich dosť	je v nej málo nových kníh	nevyhovujú mi otváracie hodiny	nepáčia sa mi priestory, zariadenie	5 knižnica nefunguje
základná	47,2 %	41,6 %	10,1 %	11,2 %	3,4 %
odborná	46,8 %	34,0 %	12,8 %	14,9 %	2,1 %
gymnázium	47,1 %	42,6 %	20,6 %	19,1 %	

Tabuľka 86

Pohlavie	Aká je vaša školská knižnica?				
	sú v nej dobré knihy a je ich dosť	je v nej málo nových kníh	nevyhovujú mi otváracie hodiny	nepáčia sa mi priestory, zariadenie	5 knižnica nefunguje
chlapec	47,1 %	41,2 %	7,4 %	13,2 %	2,9 %
dievča	47,1 %	39,7 %	17,6 %	15,4 %	1,5 %

Tabuľka 87

Vek	Aká je vaša školská knižnica?				
	sú v nej dobré knihy a je ich dosť	je v nej málo nových kníh	nevyhovujú mi otváracie hodiny	nepáčia sa mi priestory, zariadenie	5 knižnica nefunguje
13	55,2 %	34,5 %	3,4 %	10,3 %	10,3 %
14	42,9 %	40,8 %	16,3 %	14,3 %	
15	62,5 %	43,8 %			
16	47,4 %	43,6 %	19,2 %	12,8 %	
17	37,5 %	34,4 %	15,6 %	31,3 %	3,1 %

Inú ako školskú knižnicu navštevuje 31,5 % respondentov, najmenej žiaci stredných odborných škôl – 20,6 % respondentov. Podľa 57,7 % respondentov majú knižnice, ktoré navštevujú kvalitný knižničný fond a dostatok kníh. Najlepšie svojím fondom uspokoja knižnice žiakov základných škôl – 68,1 %. Podľa 31,8 % respondentov majú knižnice nedostatok dobrých kníh, najnespokojnejší sú gymnazisti – 38,2 % a žiaci stredných odborných škôl – 37,4 %. Presné údaje v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) sú uvedené v tabuľkách 88, 89, 90.

Tabuľka 88

Škola	Ak okrem školskej knižnice chodíš aj do nejakej inej, čo si o nej myslíš?					
	sú v nej dobré knihy - je ich dosť	je v nej málo nových kníh	nevyhovujú otváracie hodiny	nepáčia sa mi priestory, zariadenie	mám problém, či ísť do odd. pre deti /mládež alebo pre dospelých	iné
základná	68,1 %	24,6 %	8,4 %	5,8 %	9,4 %	10,5 %
odborná	49,5 %	37,4 %	9,9 %	8,8 %	9,9 %	13,2 %
gymnázium	48,5 %	38,2 %	11,8 %	11,8 %	6,6 %	13,2 %

Tabuľka 89

Pohlavie	Ak okrem školskej knižnice chodíš aj do nejakej inej, čo si o nej myslíš?					
	sú v nej dobré knihy - je ich dosť	je v nej málo nových kníh	nevyhovujú otváracie hodiny	nepáčia sa mi priestory ,zariadenie	mám problém, či ísť do odd. pre deti/mládež alebo pre dospelých	iné
chlapec	56,6 %	34,5 %	10,3 %	10,3 %	3,4 %	12,4 %
dievča	58,2 %	30,4 %	9,5 %	7,3 %	11,4 %	11,7 %

Tabuľka 90

Vek	Ak okrem školskej knižnice chodíš aj do nejakej inej, čo si o nej myslíš?					
	sú v nej dobré knihy - je ich dosť	je v nej málo nových kníh	nevyhovujú otváracie hodiny	nepáčia sa mi priestory, zariadenie	mám problém, či ísť do odd. pre deti/mládež alebo pre dospelých	iné
13	72,0 %	26,9 %	6,5 %	7,5 %	8,6 %	7,5 %
14	68,8 %	23,8 %	10,0 %	5,0 %	8,8 %	11,3 %
15	46,2 %	30,8 %	11,5 %	3,8 %	15,4 %	19,2 %
16	47,7 %	39,7 %	10,6 %	11,3 %	8,6 %	14,6 %
17	51,5 %	30,9 %	11,8 %	8,8 %	5,9 %	10,3 %

Pýtali sme respondentov tiež na to, čo im najviac chýba v knižnici, ktorú navštevujú. Najviac respondentov sa zhodlo na odpovedi, že im chýbajú nové knihy.

V priemere 48,8 % respondentom chýbajú v knižniciach nové knihy, odborné knihy chýbajú v priemere len 11,8 % respondentom, najviac žiakom stredných odborných škôl – 16,8 %, beletria chýba v priemere 6,5 % respondentom; prístup na internet 21,6 % respondentom, najviac 13- a 14-ročným (30,4 % a 31,5 %). Elektronický katalóg chýba 18,8 % respondentom, najviac gymnazistom (27,1 %). Moderné zariadenie v knižniciach chýba opäť najviac gymnazistom – 24,8 %, absenciu príjemného personálu vníma v priemere 15,3 % respondentov, opäť najviac gymnazistov – 17,3 %, iný, nešpecifikovaný, dôvod uvádza v priemere 15,1 % respondentov. Presné údaje v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) sú uvedené v tabuľkách 91, 92, 93.

Tabuľka 91

Škola	Čo ti najviac chýba v knižnici, ktorú navštevuješ?							
	internet	elektronický katalóg	nové knihy	odborné knihy	romány	moderné zariadenie	príjemní pracovníci	iné
základná	29,1 %	14,4 %	46,8 %	9,4 %	6,5 %	23,4 %	13,3 %	14,0 %
odborná	16,8 %	14,6 %	48,2 %	16,8 %	8,0 %	19,0 %	16,1 %	13,9 %
gymnázium	15,0 %	27,1 %	51,9 %	11,7 %	5,6 %	24,8 %	17,3 %	17,3 %

Tabuľka 92

Pohlavie	Čo ti najviac chýba v knižnici, ktorú navštevuješ?							
	internet	elektronický katalóg	nové knihy	odborné knihy	romány	moderné zariadenie	príjemní pracovníci	iné
chlapec	28,4 %	26,5 %	44,7 %	14,4 %	2,3 %	25,6 %	10,7 %	14,9 %
dievča	18,1 %	14,7 %	51,0 %	10,4 %	8,7 %	21,5 %	17,6 %	15,2 %

Tabuľka 93

Vek	Čo ti najviac chýba v knižnici, ktorú navštevuješ?							
	internet	elektronický katalóg	nové knihy	odborné knihy	romány	moderné zariadenie	príjemní pracovníci	iné
13	30,4 %	13,6 %	48,0 %	13,6 %	5,6 %	16,8 %	10,4 %	13,6 %
14	31,5 %	16,5 %	44,9 %	5,5 %	7,9 %	29,1 %	15,0 %	11,8 %
15	17,0 %	8,5 %	46,8 %	6,4 %	8,5 %	21,3 %	14,9 %	25,5 %
16	16,2 %	23,7 %	52,6 %	13,6 %	7,5 %	22,8 %	17,1 %	13,2 %
17	12,7 %	21,6 %	47,1 %	15,7 %	2,9 %	23,5 %	17,6 %	20,6 %

Z analýzy výsledkov vyplýva, že možnosť prístupu na internet, ktorý poskytujú knižnice prostredníctvom verejných internetových staníc, nie je pre sledovanú vekovú kategóriu respondentov v Bratislavskom kraji atraktívnou službou, s výnimkou 13- a 14-ročných žiakov základných škôl. Dôvodom môže byť dobrá vybavenosť domácností výpočtovou technikou a prístupom na internet (v Bratislavskom kraji má 70,4 % domácností počítač, 62 % je pripojených na internet[7]), dobrá vybavenosť najmä stredných škôl výpočtovou technikou a prístupom na internet (napr. vďaka projektu INFOVEK), ale i rezervy knižníc v oblasti technologickej vybavenosti. Verejné knižnice nemajú dostatok finančných prostriedkov na rozširovanie počtu verejných internetových staníc, respondenti nevedia o možnosti prístupu na internet v knižniciach, resp. knižnice túto službu nedostatočne propagujú.

Z prieskumu jednoznačne vyplýva, že skutoční čitatelia (a zrejme i nečitatelia) stále a naďalej považujú za prioritu knižnice knižničné fondy a tradičné knižničné služby. V dôsledku prieniku internetu a informačných komunikačných technológií do domácností, ako aj pod vplyvom zvýšeného nezáujmu mladej generácie o kolektívne formy podujatí a zábavy (viď kap. 3), je asi logické, že knižnica si v súčasnosti prístupom na internet a organizovaním podujatí môže pomôcť nanajvýš čiastočne. Ak chcú knižnice fungovať v kultúrnej, čitateľsky gramotnej krajine, mali by jednoznačne posilniť základný pilier svojej existencie a svojho opodstatnenia – knihy, knižničné fondy, ich integráciu so vzdelávaním, zaujímavé podujatia pre čitateľov.

Knižnice by sa mali sústrediť najmä na kvalitné, systematické budovanie knižničného fondu, nakupovať najnovšie tituly v dostatočnom počte exemplárov. Zápasia však s finančnými problémami a často nemajú dostatok financií práve na nákup aktuálneho knižničného fondu. Veľmi dôležitá je systematická spolupráca so školami a tiež propagácia vlastných služieb.

6.3 Vplyv knižnice na čítanie

Môže mať knižnica dosah na čítanie detí a mládeže? Môže ovplyvňovať intenzitu čítania a čitateľských aktivít? Aké sú vzťahy a prieniky knižnice a čítania detí a mládeže? Relačnými ukazovateľmi sme sa snažili zmapovať aj tieto naznačené súvislosti v prostredí sledovanej vzorky respondentov (tabuľka 94).

Až 62,3 % respondentov, ktorí nenavštevujú žiadnu knižnicu, nečíta počas bežného školského dňa knihy vôbec. Najvyššie hodnoty v rámci ukazovateľa frekvencie a dĺžky čitateľských aktivít dosahujú títo respondenti v najkratšom čase venovanom čítaniu (15 minút denne) – 22 %. Počet čítajúcich klesá s predlžujúcim sa časovým úsekom – 13,9 % číta knihy 1 – 2 hodiny a 1,9 % viac ako 2 hodiny. U respondentov, ktorí navštevujú školskú knižnicu, sme najvyššie percento čítajúcich zaznamenali v časovom úseku 1-2 hodiny denne (37,2 %),

[7] RANKOV, Pavol – VALČEK, Peter: *Čítanie 2008*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2008, s. 40.

viac ako 2 hodiny denne číta knihy len 2,9 %, nanajvýš 15 minút denne 31,9 % respondentov, vôbec knihy nečíta 28 % opýtaných. U respondentov, ktorí navštevujú inú ako školskú knižnicu, 25,9 % nečíta knihy v pracovných dňoch vôbec, 33,2 % nanajvýš číta nanajvýš 15 minút denne, 34 % číta 1 – 2 hodiny denne, viac ako 2 hodiny číta knihy len 6,9 % respondentov. Aj tak však táto „iná", určite spravidla verejná knižnica koreluje s čítaním najpozitívnejšie – v tejto skupine je najmenej tých, čo v pracovných dňoch nečítajú, a najviac tých, čo čítajú vyše 2 hodín. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 94.

Tabuľka 94

Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	áno, inú
knihy v pracovných dňoch nikdy nečítam	62,3 %	28,0	25,9 %
nanajvýš 15 min.	22,0 %	31,9 %	33,2 %
1 – 2 hod.	13,9 %	37,2 %	34,0 %
viac ako 2 hodiny	1,9 %	2,9 %	6,9 %

Zo skupiny respondentov, ktorí tvrdia, že nejakú knihu čítali naposledy včera, 27,9 % nenavštevuje žiadnu knižnicu, 17,3 % navštevuje len školskú knižnicu, 54,8 % navštevuje inú ako školskú knižnicu. Naopak, v skupine, ktorá knihu čítala pred viac než rokom, až 79 % nenavštevuje žiadnu knižnicu, 6,6 % navštevuje školskú a 13,7 % inú knižnicu. U respondentov, ktorí nenavštevujú žiadnu knižnicu, dosiahnuté hodnoty stúpajú s predlžujúcim sa časovým úsekom, u návštevníkov inej ako školskej knižnice, naopak, klesajú. Presné údaje o vzťahu medzi časom, ktorý uplynul od posledného prečítania knihy, a navštevovaním knižnice sú uvedené v tabuľke 95.

Tabuľka 95

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	áno, inú
neodpovedal	87,6 %	5,4 %	7,0 %
včera	27,9 %	17,3 %	54,8 %
pred týždňom	38,0 %	17,8 %	44,2 %
pred mesiacom	47,6 %	17,2 %	35,2 %
pred polrokom	62,9 %	16,3 %	20,8 %
pred viac ako rokom	79,6 %	6,6 %	13,7 %
iný časový úsek	69,0 %	9,5 %	21,6 %

Osobitne sme dali do súvislosti čítanie kníh s mierou súhlasu s tvrdením *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice*. Je zrejmé, že tí ktorí čítajú, nemusia pritom navštevovať knižnicu, pretože existuje viac možností, ako sa dostať ku knihám. Respondentov sme vopred upozornili, že pod pojmom knihy, nemáme na mysli učebnice a ponúkli sme im štyri možnosti - *nikdy nečítam – nanajvýš 15 min. – 1 – 2 hod. – viac ako 2 hod.* V tomto prípade platí úmera – čím vyššia miera súhlasu s výrokom, tým menej čítania. Z tých, ktorí úplne súhlasia s tvrdením *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice*, vôbec nečíta 59,5 % žiakov, najviac 15 min. číta 24,1 %, 1 – 2 hodiny číta 14,8 % a viac ako 2 hodiny číta len 1,6 %. Zo žiakov, ktorí vôbec nesúhlasia s uvedeným tvrdením, 32,6 % nikdy nečíta, 21,5 % číta najviac 15 min, 34,1 % číta 1 – 2 hodiny a 11,9 % číta viac ako 2 hodiny. Presné údaje sú v tabuľke 96.

Tabuľka 96

Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	čiastočne nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nikdy nečítam	59,5 %	36,9 %	24,2 %	32,6 %
najviac 15 min.	24,1 %	30,8 %	34,6 %	21,5 %
1 - 2 hod.	14,8 %	27,9 %	37,2 %	34,1 %
viac ako 2 hod.	1,6 %	4,5 %	3,9 %	11,9 %

Sledovali sme tiež, aký čas uplynul od posledného čítania knihy u jednotlivých skupín vytvorených podľa súhlasu či nesúhlasu s tvrdením *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* (tabuľka 97). Z tých, ktorí s tvrdením vôbec nesúhlasili, až 31,9 % aktuálne (včera či dnes) knihu číta, na rozdiel od 11 % z tých, ktorí

s tvrdením úplne súhlasili. U tých, ktorí tvrdia, že nemajú čas chodiť do knižnice, sú silné latentne nečitateľské skupiny (čítal pred pol rokom, viac ako rokom). Presné údaje ukazuje tabuľka 97.

Tabuľka 97

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	čiastočne nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
neodpovedal/ nečíta	11,8 %	3,4 %	3,4 %	12,3 %
včera/dnes	11,0 %	26,2 %	24,0 %	31,9 %
pred týždňom	14,6 %	18,1 %	24,0 %	17,4 %
pred mesiacom	16,5 %	19,2 %	16,3 %	13,0 %
pred polrokom	18,7 %	15,0 %	16,7 %	5,8 %
pred viac ako rokom	18,5 %	11,5 %	8,6 %	13,8 %
iné	9,0 %	6,6 %	6,9 %	5,8 %

V dňoch školského vyučovania nečíta časopisy 33,7% tých, ktorí knižnice vôbec nenavštevujú, 59,2 % venuje čítaniu časopisov nanajvýš 1 hodinu denne. Z respondentov, ktorí navštevujú len školskú knižnicu, 17,2 % nečíta časopisy vôbec, 74,6 % nanajvýš 1 hodinu. Z respondentov, ktorí navštevujú inú ako školskú knižnicu, nečíta časopisy vôbec 21,7 %, časopisy číta nanajvýš 1 hodinu 68,2 %. Aj pri čítaní časopisov v pracovných dňoch platí, že používatelia knižníc čítajú viac než tí, ktorí knižnice nevyužívajú. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 98.

Tabuľka 98

Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu časopisov?	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	inú
časopisy počas školského dňa nečítam	33,7 %	17,2 %	21,7 %
nanajvýš 1 hod.	59,2 %	74,6 %	68,2 %
1 – 3 hod.	5,2 %	7,2 %	9,4 %
viac ako 3 hod.	2,0 %	1,0 %	0,6 %

Výsledky výskumu ukazujú, že činnosť knižníc a služby, ktoré poskytujú, pozitívne vplývajú na rozvíjanie čitateľských návykov a tiež frekvenciu a dĺžku času venovaného čítaniu kníh aj časopisov u tejto vekovej kategórie mladých ľudí. Vplyv školských knižníc je však v porovnaní s ostatnými knižnicami minimálny.

V jednej z otázok výskumu si respondenti mohli vybrať z 8 činností, ktoré uprednostňujú počas víkendov. Sledovali sme, ako tento výber súvisí s používaním služieb knižníc (tabuľka 99) – 2,1 % respondentov, ktorí nenavštevujú žiadnu knižnicu, uviedlo, že nemá počas víkendov voľný čas. Len 8,2 % z nich uprednostňuje počas víkendov čítanie, čo je veľmi málo, keď si uvedomíme, že respondenti si v tejto otázke mohli vybrať viac možností (mohli teda pripojiť čítanie k iným obľúbeným aktivitám). Takmer 4-násobne vyššie hodnoty sme zaznamenali u tých respondentov, ktorí navštevujú školskú alebo inú knižnicu. Najviac venuje svoj voľný čas počas víkendov (aj) čítaniu 28,6 % návštevníkov školskej knižnice a 33,1 % tých, ktorí navštevujú inú ako školskú knižnicu. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 99.

Tabuľka 99

Ktorej z uvedených činností venuješ najviac času počas víkendov?	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	áno, inú
s kamarátmi	77,7 %	80,5 %	78,1 %
s rodinou	37,8 %	63,3 %	61,6 %
pri počítači	49,8 %	51,9 %	48,0 %
som v prírode	11,6 %	19,5 %	21,4 %
športujem	40,3 %	40,5 %	37,4 %
čítam	8,2 %	28,6 %	33,1 %
pri televízii	32,4 %	45,2 %	40,6 %
iné	11,6 %	15,7 %	16,3 %
nemám voľný čas	2,1 %	1,0 %	1,9 %

Keď sme sa respondentov pýtali, prečo čítajú, ukázalo sa, že až 47,2 % z odpovedí *Čítanie ma baví*, pochádzalo od tých, ktorí navštevujú „inú“ knižnicu (čo je len 31,5 % respondentov), 18,6 % od tých, ktorí navštevujú školskú knižnicu (čo je 14 % respondentov), a len 34,2 % odpovedí pochádzalo od tých, čo do knižnice nechodia (hoci to je až 54,5 % respondentov). Veľmi podobne je to s dôvodmi *Čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie* a *Čítaním sa vzdelávam*. Inú štruktúru odpovedí však vykazuje výrok *Kvôli škole, rodičom*. Tí, ktorí do knižnice nechodia (teda 54,5 % respondentov), sa postarali až o 48,2 % súhlasných vyjadrení, používatelia školských knižníc (14 % respondentov) vytvorili 15,8 % odpovedí, zatiaľ čo používatelia iných knižníc (31,5 % respondentov) dali v súčte len 36 % odpovedí. „Iné“ knižnice zjavne navštevujú významne viac tí, ktorých čítanie baví, považujú ho za užitočné pre vlastné vzdelávanie, myslenie a vyjadrovanie a podstatne menej čítajú len z povinnosti voči škole či rodičom. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 100.

Tabuľka 100

Navštevuješ knižnicu?	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
nie, žiadnu	34,2 %	34,7 %	35,2 %	48,2 %	60,2 %
školskú	18,6 %	21,1 %	16,4 %	15,8 %	10,6 %
inú	47,2 %	44,2 %	48,5 %	36,0 %	29,2 %

6.4 Dôvody nevyužívania služieb knižníc

Skúmali sme aj dôvody, prečo respondenti nenavštevujú knižnice. V dotazníku sme uviedli 9 možností, pričom si respondenti mohli vybrať viaceré (tabuľka 101).

Tabuľka 101

Ak nechodíš do knižnice, uveď prečo	Počet odpovedí	Percent. podiel
vôbec nemám záujem o knihy	218	14,4 %
nechce sa mi	366	24,2 %
nemám čas	348	23,0 %
neviem, kde je knižnica	46	3,0 %
knižnica je príliš ďaleko	56	3,7 %
chodil som do knižnice, ale nevyhovovalo mi, aké v nej boli knihy	93	6,1 %
chodil som do knižnice, ale pracovníci knižnice neboli ochotní	33	2,2 %
teraz do knižnice nachodím, ale je možné, že začnem	128	8,5 %
iný dôvod (uveď aký)	67	4,4 %

Najvážnejším problémom, prečo sledovaná veková kategória nenavštevuje knižnicu, je podľa výsledkov výskumu vyslovene subjektívny – nechuť, resp. nevôľa, ktorú prejavilo až 47,2 % opýtaných, najviac žiakov stredných odborných škôl – 51,2 %, potom žiakov základných škôl - 45,6 % a gymnazistov - 41,8 % (tabuľka 102).

Ďalším vážnym dôvodom je nedostatok času. Z tohto dôvodu nenavštevuje knižnicu 44,8 % respondentov, 47,5 % žiakov stredných odborných škôl, 13,8 % žiakov základných škôl, 40,6 % žiakov gymnázií . Najmenej voľného času na návštevu knižnice majú 17-roční – 46,9 % a 13-roční – 45,3 %. O knihy nemá záujem v priemere 28 % opýtaných, najviac žiakov základných škôl (34,9%), najkritickejšou vekovou kategóriou sú 14- a 15-roční – 36 %, resp. 37,1 % (tabuľka 102).

Zanedbateľnými dôvodmi, prečo respondenti nenavštevujú knižnicu, sú nedostatok informácií o jej činnosti a službách, vzdialenosť knižnice, prípadne neochota jej pracovníkov. O existencii knižnice vo svojom okolí nevie len asi 6 % respondentov – najmenej sú informovaní 15-roční (tabuľka 104) – 8,6 %, vzdialenosť knižnice je problémom pre 7,2 % respondentov, len 4,3 % respondentov má skúsenosť s neochotou pracovníkov knižnice. Ponuka a skladba knižničného fondu nevyhovuje 12 % respondentov, najviac žiakom stredných odborných škôl – 15 %. Z iného, bližšie neurčeného dôvodu, nenavštevuje knižnicu 8,5 % respondentov, až 13,5 % gymnazistov (tabuľka 102).

Za pozitívum možno považovať, že o návšteve knižnice v blízkej budúcnosti uvažuje v priemere 16,4 % respondentov, 26,1 % žiakov gymnázií. Nádejnou vekovou kategóriou sú starší – 16-roční (21,9 %), 15-roční (15,7 %) a 17-roční (15,3 %) – tabuľka 91. Presné údaje v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) sú uvedené v tabuľkách 102, 103, 104.

Tabuľka 102

Škola	Ak nechodíš do knižnice, uveď prečo								
	nemám záujem o knihy	nechce sa mi	nemám čas	neviem, kde je knižnica	knižnica je príliš ďaleko	nevyhovuje mi skladba fondu	pracovníci nie sú ochotní	nechodím, ale možno začnem	iný dôvod
základná	34,9 %	45,6 %	43,8 %	5,3 %	11,0 %	7,8 %	3,9 %	9,6 %	7,5 %
odborná	26,4 %	51,2 %	47,5 %	6,1 %	4,6 %	15,0 %	3,4 %	16,3 %	7,1 %
gymnázium	20,0 %	41,8 %	40,6 %	6,5 %	5,9 %	12,9 %	6,5 %	27,6 %	13,5 %

Tabuľka 103

Pohlavie	Ak nechodíš do knižnice, uveď prečo								
	nemám záujem o knihy	nechce sa mi	nemám čas	neviem, kde je knižnica	knižnica je príliš ďaleko	nevyhovuje mi skladba fondu	pracovníci nie sú ochotní	nechodím, ale možno začnem	iný dôvod
chlapec	32,5 %	49,9 %	43,6 %	6,5 %	7,1 %	9,1 %	3,7 %	12,1 %	8,0 %
dievča	18,1 %	40,8 %	47,1 %	4,6 %	7,6 %	18,5 %	5,5 %	26,1 %	10,1 %

Tabuľka 104

Vek	Ak nechodíš do knižnice, uveď prečo?								
	nemám záujem o knihy	nechce sa mi	nemám čas	neviem, kde je knižnica	knižnica je príliš ďaleko	nevyhovuje mi skladba fondu	pracovníci nie sú ochotní	nechodím, ale možno začnem	iný dôvod
13	30,2 %	43,0 %	45,3 %	4,7 %	7,0 %	9,3 %	5,8 %	8,1 %	5,8 %
14	36,0 %	48,5 %	41,9 %	4,4 %	11,0 %	8,1 %	2,9 %	11,0 %	8,1 %
15	37,1 %	48,6 %	44,3 %	8,6 %	14,3 %	5,7 %	5,7 %	15,7 %	8,6 %
16	23,5 %	47,4 %	44,8 %	5,9 %	5,2 %	13,4 %	4,9 %	21,9 %	8,8 %
17	24,9 %	46,9 %	46,9 %	6,8 %	5,1 %	16,4 %	2,8 %	15,3 %	9,6 %

Návštevnosť knižnice sme sledovali aj v kontexte so súhlasom či nesúhlasom s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* (tabuľka 105, 106, 107). Skúmali sme, nakoľko s týmto tvrdením súhlasia žiaci jednotlivých škôl a skúmaných vekových kategórií. Ako ukazuje tabuľka 105, najviac sa s uvedeným tvrdením stotožňujú žiaci odborných škôl, až 61,1 % úplne súhlasí, 20,4 % čiastočne súhlasí, 12,4 % skôr nesúhlasí a 6,1 % vôbec nesúhlasí. Iba o niečo menej s týmto výrokom súhlasia gymnazisti, medzi ktorými je 45,3 % úplne súhlasiacich a najmenej žiaci základných škôl 43,6 % úplne súhlasiacich. Tabuľka 106 ukazuje, že viac sa s výrokom stotožňujú chlapci ako dievčatá (56,5 % : 42,0 %), ktorí úplne súhlasia.

Z vekového rozpätia 13- až 17-ročných najvyššie percento úplne súhlasiacich je vo veku 17 rokov 57,4 %. S klesajúcim vekom klesá aj percento úplne súhlasiacich, čo môže znamenať, že 13-roční žiaci základných škôl si ešte vedia nájsť čas popri škole aj na návštevu knižnice (tabuľka 107). Medzi žiakmi základných škôl je zároveň najvyššie percento – 15,9 % respondentov, ktorí vôbec nesúhlasia s uvedeným tvrdením (tabuľka 105).

Vo vekovej kategórii 16- a 17-ročných je viac ako polovica respondentov, ktorí úplne súhlasia – 57,4 % a čiastočne súhlasia – 23,3 %; zároveň najnižšie percento – 12,5 % tých, ktorí skôr nesúhlasia a iba 6,8 % vôbec nesúhlasia (tabuľka 107).

Tabuľka 105

Škola	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
základná	43,6 %	25,6 %	18,3 %	12,5 %
odborná	61,1 %	20,4 %	12,4 %	6,1 %
gymnázium	45,3 %	31,3 %	15,3 %	8,1 %

Tabuľka 106

Pohlavie	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
chlapec	56,5 %	19,8 %	14,8 %	8,9 %
dievča	42,0 %	32,0 %	16,5 %	9,5 %

Tabuľka 107

Vek	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
13	34,4%	30,4%	19,4%	15,9%
14	47,1%	23,2%	20,4%	9,3%
15	50,0%	20,2%	15,3%	14,5%
16	53,1%	26,9%	13,4%	6,7%
17	57,4%	23,3%	12,5%	6,8%

Predchádzajúce tvrdenie *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* sme konfrontovali s tvrdením *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas*, ku ktorému sa mohli respondenti vyjadriť v škále odpovedí *úplne súhlasím – čiastočne súhlasím – skôr nesúhlasím – vôbec* nesúhlasím (tabuľky 108, 109, 110). S týmto tvrdením *vôbec nesúhlasí* takmer polovica (46,1 %) žiakov základných škôl, 39,0 % žiakov odborných škôl a 38,5 % gymnazistov (tabuľka 108). *Vôbec nesúhlasí* takmer polovica (47,9 %) chlapcov a viac než tretina (34,5 %) dievčat (tabuľka 109). Z ponúknutých štyroch možností je najvyššie percento absolútne nesúhlasných vo všetkých skúmaných vekových kategóriách. *Vôbec nesúhlasí* 45 % 13-ročných, 46,5 % 14-ročných, 48,1 % 15-ročných, 39,2 % 16-ročných a 36,6 % 17-ročných a starších (tabuľka 110). Že sa s výrokom žiaci vôbec nestotožňujú, potvrdzuje aj veľmi nízke percento v odpovediach *úplne súhlasím,* ktoré sa pohybuje medzi 3,5 % (14-roční) a 5,7 % (13-roční). *Úplne súhlasí* s týmto tvrdením 5,3 % žiakov základných škôl, 4,8 % žiakov odborných škôl a 3,9 % žiakov gymnázií. Presné údaje o súhlase, resp. nesúhlase s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas*, ukazujú tabuľky 108, 109, 110.

Tabuľka 108

Škola	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
základná	5,3 %	18,9 %	29,8 %	46,1 %
odborná	4,8 %	22,0 %	34,1 %	39,0 %
gymnázium	3,9 %	26,0 %	31,6 %	38,5 %

Tabuľka 109

Pohlavie	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
chlapec	4,8 %	17,4 %	29,9 %	47,9 %
dievča	4,7 %	27,0 %	33,8 %	34,5 %

Tabuľka 110

Vek	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
13	5,7 %	16,6 %	32,8 %	45,0 %
14	3,5 %	21,6 %	28,4 %	46,5 %
15	7,0 %	17,1 %	27,9 %	48,1 %
16	4,0 %	25,0 %	31,7 %	39,2 %
17	5,4 %	22,1 %	35,9 %	36,6 %

Ak zhrnieme odpovede na obidva ponúknuté výroky, dôjdeme k záveru, že polovica žiakov tvrdí, že v školských dňoch vôbec nemá čas chodiť do knižnice, ale len dvadsatina nemá okrem školy na nič čas. Žiaci teda čas majú, ale nie na knižnicu. Majú čas na to, o čo majú záujem. Kto má záujem o čítanie či knižnicu, nájde si na ne čas, kto o ne záujem nemá, čas si nenájde. Potvrdzuje to aj nasledujúca tabuľka 111, z ktorej vidno, že pocit nedostatku voľného času, resp. pocit časového vyťaženia školou nemajú zásadný vplyv na reálnu návštevnosť knižníc. Odpovede tých, ktorí s výrokom súhlasia úplne, a tých, ktorí nesúhlasia vôbec, sú dosť podobné. Viac ako polovica opýtaných nenavštevuje žiadnu knižnicu. Asi tretina navštevuje inú, predpokladáme, že verejnú knižnicu.

Tabuľka 111

Navštevuješ knižnicu?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nie	53,5 %	53,8 %	51,3 %	57,6 %
iba školskú	11,3 %	14,6 %	16,4 %	12,2 %
inú	35,2 %	31,6 %	32,4 %	30,2 %

Podobne sa ukázalo, že súhlas, resp. nesúhlas s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* nemá vplyv na frekvenciu návštev knižnice. Tí, ktorí s výrokom úplne súhlasia, majú dokonca veľmi miernu prevahu nad tými, ktorí do knižnice chodia najviac, teda viackrát za mesiac – 6,5 %. Viac údajov je v tabuľke 112.

Tabuľka 112

Ako často navštevuješ knižnicu?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nepravidelne	54,8 %	57,0 %	59,6 %	51,4 %
iba so školou	22,6 %	25,2 %	19,3 %	20,2 %
pravidelne aspoň 1x za mesiac	16,1 %	13,9 %	15,8 %	22,6 %
viac krát za mesiac	6,5 %	4,0 %	5,3 %	5,8 %

Súhlas, resp. nesúhlas s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* sme porovnávali aj s dôvodmi, prečo mladí ľudia nechodia do knižnice. (tabuľka 113) Dôvody, prečo nechodia do knižnice, si žiaci vyberali z deviatich možností. S dôvodom, *Nemám čas chodiť do knižnice* sa stotožnilo až 54,3 % z tých, ktorí úplne súhlasia, že okrem školy nemajú na nič čas, a 54,9 % z tých, ktorí čiastočne súhlasia, že okrem školy nemajú na nič čas. To by potvrdzovalo, že problém nedostatku času môže byť reálny. Reálny nedostatok času by potvrdzovalo napríklad aj to, že s dôvodom, *Nechce sa mi chodiť do knižnice* sa stotožnilo najmenej – 37,1 % práve z tých, ktorí úplne súhlasia, že okrem školy nemajú na nič čas. Rovnako je to aj pri dôvode *Knižnica je príliš ďaleko*, s ktorým sa zo skupiny, úplne súhlasiacich s tým, že nemajú okrem školy na nič čas, stotožnilo

najmenej – zanedbateľných 2,9 %. Paradoxne, tí, ktorí nemajú okrem školy na nič čas, sa najmenej stotožnili s tým, že do knižnice *Teraz nechodím, ale možno začnem* – len 5,7 %. Presné korelácie sú v tabuľke 113.

Tabuľka 113

Ak nechodíš do knižnice, uveď prečo	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nemám záujem o knihy	31,4 %	24,4 %	23,4 %	32,5 %
nechce sa mi	37,1 %	47,0 %	46,9 %	48,2 %
nemám čas	54,3 %	54,9 %	44,8 %	38,8 %
neviem, kde je knižnica	8,6 %	6,1 %	5,9 %	5,3 %
knižnica je príliš ďaleko	2,9 %	9,8 %	7,9 %	5,9 %
nevyhovovali mi knihy	8,6 %	11,0 %	14,2 %	11,2 %
pracovníci boli neochotní	2,9 %	3,0 %	6,3 %	3,6 %
teraz nechodím, možno začnem	5,7 %	21,3 %	19,2 %	13,3 %
iný	14,3 %	8,5 %	5,9 %	9,8 %

Venovali sme sa aj návšteve knižnice ako voľnočasovej aktivite a postaveniu knižnice ako inštitúcie v konkurencii iných aktivít vzhľadom na pocit dostatku, resp. nedostatku času. Respondentom sme ponúkli výrok *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice*, ku ktorému sa mali vyjadriť v rámci štyroch alternatívnych odpovedí: *úplne súhlasím – čiastočne súhlasím – skôr nesúhlasím – vôbec nesúhlasím*. Tieto odpovede sme potom porovnávali s frekvenciou realizovania iných voľnočasových aktivít. Odpovede samotné sú, samozrejme, značne subjektívne. Človek spravidla nemá čas na to, o čo nemá záujem a má čas na to, čomu sa venovať chce.

Zaujímalo nás, s akou frekvenciou sledujú televíziu žiaci, ktorí si myslia, že majú, resp. nemajú v školských dňoch čas chodiť do knižnice, teda súhlasili, resp. nesúhlasili s takýmto tvrdením (tabuľka 114). Z tých, ktorí úplne súhlasia s výrokom, že v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice, až 16,6 % sleduje televíziu viac ako 3 hod. Na druhej strane z tých, ktorí vôbec nesúhlasia s uvedeným tvrdením, len 9,4 % sleduje televíziu viac ako 3 hod. V tomto prípade čiastočne platí úmera – čím viac sledujú mladí ľudia televíziu, tým viac majú pocit, že nemajú čas na návštevu knižnice, ako to ukazuje aj tabuľka 114. Vcelku však množstvo času venovaného televízii nemá výrazný vplyv na to, či má mladý človek pocit, že nemá čas chodiť do knižnice.

Tabuľka 114

Koľko času venuješ počas šk. dňa sledovaniu TV?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nikdy nesleduje	5,0 %	6,0 %	7,3 %	6,5 %
najviac 1 hod.	31,4 %	27,0 %	30,0 %	37,0 %
1 - 3 hod.	47,0 %	52,5 %	48,1 %	47,1 %
viac ako 3 hod.	16,6 %	14,4 %	14,6 %	9,4 %

Veľmi podobná je korelácia medzi hraním počítačových či iných elektronických hier a postojom k návšteve knižnice (tabuľka 115). Z respondentov, ktorí úplne súhlasia s tým, že *v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice*, hrá tieto hry a viac ako 3 hod. 17,9 %. Z respondentov, ktorí vôbec nesúhlasia s uvedeným tvrdením, hrá vyše 3 hodín len 11,6 %. Vcelku však množstvo času venovaného hrám nemá výrazný vplyv na to, či má mladý človek pocit, že nemá čas chodiť do knižnice. Presné výsledky ukazuje tabuľka 115.

Tabuľka 115

Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu počítačových hier, videohier, hier na mobile, on line hier, Gameboy, Nintendo?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nehrám nikdy	31,8 %	32,1 %	26,6 %	29,0 %
1 hod.	28,6 %	37,6 %	35,2 %	32,6 %
1 - 3 hod	21,7 %	19,7 %	25,8 %	26,8 %
viac ako 3 hod.	17,9 %	10,5 %	12,4 %	11,6 %

V tejto časti sme tiež skúmali, aký je vzťah medzi časom venovaným medziľudskej komunikácii cez internet so súhlasom s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* (tabuľka 116). Treba hneď na úvod podotknúť, že mnohé knižnice (verejné aj školské) ponúkajú svojim používateľom okrem výpožičiek kníh aj možnosť komunikácie cez internet. Z tých, ktorí úplne súhlasia s tvrdením, že *v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice*, 8,5 % nikdy nekomunikuje cez internet, 25,2 % nanajvýš 1 hod., 35,6 % komunikuje 1 až 3 hod., 30,7 % komunikuje viac ako 3 hod. Ani z tohto prípadu sa nedá vyvodiť priama úmera, že tí, ktorí sa viac venujú komunikácii cez internet, nemajú čas chodiť do knižnice. Výraznejšie rozdiely sa ukázali len u tých, ktorí komunikujú viac ako 3 hodiny. Táto kategória bola zastúpená medzi tými, ktorí s výrokom súhlasili úplne – až 30,7 %, ak súhlasili čiastočne – 26,7 %, ak skôr nesúhlasili – 17,2 % a ak vôbec nesúhlasili – 22,5 %. Medzi tými, ktorí s výrokom do istej miery súhlasili, je výrazne viac tých, ktorí komunikujú cez internet vyše 3 hodín, než medzi tými, ktorí do istej miery nesúhlasili. Presné dáta ukazuje tabuľka 116.

Tabuľka 116

Koľko času venuješ počas školského dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými...cez internet?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nikdy	8,5 %	7,1 %	7,8 %	10,9 %
1 hod.	25,2 %	29,8 %	32,8 %	29,0 %
1 - 3 hod.	35,6 %	36,7 %	42,2 %	37,7 %
viac ako 3 hod.	30,7 %	26,4 %	17,2 %	22,5 %

Podobný obraz ukazuje aj porovnanie súhlasných či nesúhlasných odpovedí s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* a surfovaním po webových stránkach. Z tých, ktorí úplne súhlasia s tým, že v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice, sa 8,1 % nikdy nevenuje prezeraniu web stránok, 43,3 % surfuje nanajvýš 1 hod, 29,6 % surfuje 1 až 3 hod, 19 % surfuje viac ako 3 hod. Presné výsledky ukazuje tabuľka 117. Záver je podobný ako v predchádzajúcich prípadoch: surfovanie po internete, medziľudská on-line komunikácia a hranie počítačových hier nemajú vplyv na to, či má mladý človek pocit dostatku alebo nedostatku času na návštevu knižnice, pokiaľ tieto aktivity nerobí viac než 3 hodiny. Potom sa už začína prejavovať subjektívny pocit nedostatku času na knižnicu.

Tabuľka 117

Koľko času venuješ počas školského dňa prezeraniu web stránok, surfovaniu?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nikdy	8,1 %	10,6 %	10,3 %	12,4 %
1 hod.	43,3 %	47,8 %	45,7 %	47,4 %
1 - 3 hod.	29,6 %	30,9 %	34,1 %	29,9 %
viac ako 3 hod.	19,0 %	10,8 %	9,9 %	10,2 %

Čas venovaný čítaniu časopisov nemá vplyv na to, či žiak pociťuje nedostatok času na návštevu knižnice. Ako ukazuje tabuľka 118, štruktúra odpovedí tých, ktorí s výrokom úplne súhlasia, a tých, ktorí s výrokom vôbec nesúhlasia, je podobá takmer na úrovni štatistickej chyby. Rovnako sa podobajú odpovede tých, ktorí s výrokom čiastočne súhlasia, a tých, ktorí s výrokom vôbec nesúhlasia. To znamená, že čítanie časopisov nemá žiaden vplyv na pocit nedostatku času na návštevu knižnice.

Tabuľka 118

Koľko času venuješ čítaniu časopisov?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nikdy	31,7 %	20,5 %	22,0 %	33,1 %
1 hod.	60,3 %	70,8 %	69,0 %	60,3 %
1 - 3 hod.	5,8 %	8,2 %	8,2 %	5,9 %
viac ako 3 hod.	2,2 %	0,5 %	0,9 %	0,7 %

Medzi návštevnosťou knižnice a návštevnosťou koncertov modernej hudby ťažko hľadať nejakú priamu súvislosť (tabuľka 119, 120). Z pravidelných návštevníkov koncertov modernej hudby polovica knižnicu nenavštevuje, ale z tých, ktorí na koncerty nechodia až 58,8 %. Tí, ktorí chodia na koncerty modernej hudby viackrát

za mesiac, však výrazne predbiehajú ostatných z hľadiska frekvencie návštev knižnice aspoň raz za mesiac alebo viackrát za mesiac (spolu 40 %). Z hľadiska návštevnosti knižnice je zjavne lepšie, keď mladý človek chodí na koncerty populárnej hudby, ako keď na koncerty nechodí vôbec. Presné údaje ukazujú tabuľky 119, 120.

Tabuľka 119

Navštevuješ knižnicu?	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nie	50,0 %	58,2 %	55,3 %	49,0 %	58,8 %
iba školskú	15,0 %	17,9 %	12,5 %	16,8 %	11,9 %
inú	35,0 %	23,9 %	32,2 %	34,2 %	29,3 %

Tabuľka 120

Ako často navštevuješ knižnicu?	Ako často navštevuješ koncert modernej hudby				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nepravidelne	46,7 %	55,6 %	60,6 %	54,2 %	53,3 %
iba so školou	13,3 %	22,2 %	20,0 %	24,4 %	20,1 %
pravidelne 1x za mesiac	33,3 %	14,8 %	13,3 %	17,8 %	20,6 %
viackrát za mesiac	6,7 %	7,4 %	6,1 %	3,6 %	6,1 %

Vzťah častých návštevníkov diskoték ku knižniciam je v porovnaní s návštevníkmi koncertov populárnej hudby oveľa horší (tabuľky 121 a 122). Pre návštevnosť knižnice je najlepšie, ak mladý človek na diskotéky chodí čo najmenej, najlepšie ak nechodí vôbec. Z tých, ktorí chodia na diskotéky viackrát za mesiac, až 66,3 % nenavštevuje knižnicu vôbec a dohromady len 11,1 % chodí do knižnice jeden raz za mesiac alebo viackrát za mesiac. Ako ukazujú tabuľky 121 a 122, diskotéka „nepraje“ návšteve knižnice, treba však brať do úvahy, že čas konania diskoték sa spravidla neprekrýva s výpožičným časom školských či verejných knižníc. Ide teda o záujem (presnejšie nezáujem), nie o výber z dvoch aktivít v rovnakom čase.

Tabuľka 121

Navštevuješ knižnicu?	Ako často navštevuješ diskotéku				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nie	66,3 %	62,9 %	58,7 %	52,7 %	45,7 %
iba školskú	11,6 %	16,1 %	14,0 %	13,2 %	15,1 %
inú	22,1 %	21,0 %	27,4 %	34,1 %	39,2 %

Tabuľka 122

Ako často navštevuješ knižnicu?	Ako často navštevuješ diskotéku				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nepravidelne	74,1 %	55,6 %	60,7 %	55,3 %	48,6 %
iba so školou	14,8 %	33,3 %	25,2 %	20,0 %	19,7 %
pravidelne 1x za mesiac	8,6 %	8,9 %	12,6 %	20,0 %	23,8 %
viackrát za mesiac	2,5 %	2,2 %	1,5 %	4,7 %	7,8 %

Častí návštevníci kina sú síce lepší v navštevovaní knižníc než častí návštevníci diskoték, ale horší než častí návštevníci koncertov modernej hudby (tabuľky 123 a 124). Ak by sme opäť porovnali tých, ktorí chodia do kina najčastejšie (viackrát za mesiac), s tými, ktorí do kina nechodia vôbec, ukázalo by sa, že častí návštevníci kina majú síce výraznú prevahu v tom, že do knižnice chodia (sú zapísaní), ale naopak, zaostávajú v pravidelnej návštevnosti knižnice (raz či viackrát mesačne). Presné údaje ukazujú tabuľky 123 a 124.

Tabuľka 123

Navštevuješ knižnicu?	Ako často navštevuješ kino				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nie	53,1 %	51,8 %	52,3 %	59,9 %	75,0 %
iba školskú	11,6 %	16,8 %	14,5 %	12,1 %	5,3 %
inú	35,4 %	31,4 %	33,1 %	28,0 %	19,7 %

Tabuľka 124

Ako často navštevuješ knižnicu?	Ako často navštevuješ kino				
	viackrát za mesiac	1x za mesiac	viackrát do roka	1x do roka	nikdy
nepravidelne	55,2 %	54,1 %	59,3 %	43,6 %	44,4 %
iba so školou	23,9 %	19,3 %	20,5 %	21,8 %	22,2 %
pravidelne 1x za mesiac	11,9 %	22,0 %	16,3 %	25,6 %	22,2 %
viackrát za mesiac	9,0 %	4,6 %	3,9 %	9,0 %	11,1 %

Na tomto mieste pripomíname už skôr uvedené konštatovanie, že kultúrne podujatia nepredstavujú pre návštevnosť knižníc konkurenciu v tom zmysle, že by zaberali mladým ľuďom podstatnú časť voľného času, ktorý tak nemôžu venovať čítaniu a návšteve knižníc. Napriek tomu sme najčastejšie navštevované kultúrne podujatia (ako voľno-časové aktivity) dali do korelácie s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* (tabuľka 125). Ukázalo sa, že kino naozaj nepredstavuje pre knižnice ohrozenie, veď štruktúra návštevnosti kina je takmer rovnaká u tých, ktorí nemajú čas chodiť do knižnice, a u tých, ktorí vôbec nesúhlasia s tvrdením, že by nemali čas chodiť do knižnice. Presné výsledky ukazuje tabuľka 125. Iná situácia je pri návštevnosti diskoték. Tí, ktorí úplne súhlasia s tvrdením, že v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice, sú oveľa horlivejší návštevníci diskoték, než tí, ktorí s týmto výrokom vôbec nesúhlasia. Presné výsledky ukazuje tabuľka 126. Vzťah návštevnosti koncertov modernej hudby k výroku *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* je iný. V skupine, ktorá s výrokom vôbec nesúhlasí (v porovnaní so skupinou, ktorá s výrokom úplne súhlasí) je viac najaktívnejších návštevníkov koncertov (chodia na koncerty viackrát či raz mesačne), ale aj viac tých, ktorí koncerty nenavštevujú vôbec. Presné údaje sú v tabuľke 127.

Tabuľka 125

Ako často navštevuješ kino?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
viackrát za mesiac	10,2 %	11,0 %	6,9 %	11,6 %
1x za mesiac	13,9 %	16,0 %	20,8 %	11,6 %
viackrát za rok	55,6 %	54,8 %	55,4 %	56,5 %
1x do roka	14,4 %	13,4 %	14,3 %	15,2 %
nikdy	5,9 %	4,8 %	2,6 %	5,1 %

Tabuľka 126

Ako často navštevuješ diskotéku?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
viackrát za mesiac	20,5 %	13,7 %	12,6 %	13,3 %
1x za mesiac	9,9 %	7,9 %	6,1 %	5,2 %
viackrát za rok	23,9 %	21,9 %	21,6 %	14,1 %
1x do roka	11,0 %	14,0 %	13,0 %	10,4 %
nikdy	34,7 %	42,5 %	46,8 %	57,0 %

Tabuľka 127

Ako často navštevuješ koncert modernej hudby?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
viackrát za mesiac	3,2 %	5,3 %	3,9 %	5,1 %
1x za mesiac	4,7 %	4,3 %	3,1 %	7,2 %
viackrát za rok	26,7 %	25,7 %	22,3 %	22,5 %
1x do roka	30,0 %	31,6 %	32,8 %	23,2 %
nikdy	35,4 %	33,2 %	38,0 %	42,0 %

Na záver tejto kapitoly pripomeňme niekoľko zásadných skutočností vyplývajúcich z výskumu:

- využívanie knižnice nie je v živote mladého človeka nevyhnutnosťou,
- do knižnice chodia v prvom rade tí, ktorí chcú a majú o služby knižnice záujem,
- až 47,1 % respondentov konštatuje, že sa im do knižnice chodiť nechce,
- až 44,8 % respondentov konštatuje, že nemajú čas chodiť do knižnice,
- žiaci však v skutočnosti čas majú. Majú čas na to, o čo majú záujem, pre niektorých to je aj čítanie a návšteva knižnice,
- sieť knižníc je na Slovensku pomerne hustá, horšie je to s ich využívaním. V Bratislave len 45,5 % mladých ľudí pravidelne navštevuje nejakú knižnicu, 54,5 % nenavštevuje žiadnu knižnicu; školskú knižnicu navštevuje v priemere len 14 % respondentov,
- v priemere 48,8 % respondentom chýbajú v knižniciach nové knihy,
- odborné knihy chýbajú v priemere len 11,8 % respondentov,
- výsledky výskumu sú priaznivejšie pre verejné ako pre školské knižnice,
- ak chcú knižnice osloviť mladých čitateľov v skúmanom veku, mali by sústrediť pozornosť na dostupnosť a bohatosť svojich zbierok a modernizáciu ponúkaných služieb,
- internetové služby poskytované verejnými či školskými knižnicami nie sú pre sledovanú vekovú kategóriu respondentov v Bratislavskom kraji atraktívnou službou,
- v oblasti voľnočasových aktivít mladí ľudia rozhodne uprednostňujú iné inštitúcie ako knižnice a iné aktivity ako čítanie a návštevu knižnice.

Postavenie knižníc v živote súčasnej mladej generácie je naozaj kritické. Vzhľadom na to, že knižnica je kultúrnou inštitúciou, zdrojom kultúrnych, estetických a umeleckých informácií a zároveň najdôležitejším a najväčším inštitucionalizovaným zdrojom informácií pre vzdelávanie a rozvoj človeka, je na mieste otázka, ako strategicky riešiť túto priepasť medzi knižnicou a mladou generáciou, ktorá má byť pripravená na kultúrnu, znalostnú spoločnosť, má sa stať nezávislou permanentne študujúcou a vzdelávajúcou sa generáciou.

7 ČÍTANIE A ŠKOLA

7.1 Čítanie povinnej literatúry

Medzi základné kontextové ukazovatele sme zaradili v našom výskume tie, ktoré vypovedajú o prostredí našich respondentov. Za základné prostredie, ktoré sa existenčne spája s nadobúdaním a formovaním čitateľskej gramotnosti, sa vo všeobecnosti považuje školské prostredie. Škola je jednoznačne tým činiteľom, ktorý učí človeka základným čitateľským schopnostiam a zručnostiam – technike čítania a písania, správnej schopnosti čítania s porozumením, schopnostiam čítania ako základnej stratégii vzdelávania.

V princípe by škola mala viesť aj k tomu, aby sa stal človek uvedomelým a zrelým čitateľom, mala by učiť kritickému čítaniu a písaniu, viesť k čítaniu umeleckej literatúry ako rozvíjajúcej a formotvornej činnosti, motivovať k voľnočasovému čítaniu ako kultúrnej potrebe. Skúsenosti z pedagogickej praxe ukazujú, že v mnohých prípadoch tzv. odporúčané, resp. povinné čítanie pôsobí skôr demotivačne (čo sa musí čítať, k tomu majú žiaci a študenti odpor bez ohľadu na kvality diela). Napriek tomu vhodne zvolené stratégie, metódy, motivácie a stimulácie môžu výrazným spôsobom ovplyvniť čítanie detí a mládeže.

V našom výskume sme sa snažili zmapovať základný rámec školského kontextu čitateľského prostredia a čitateľských motivácií zo strany školy. Ako v prípade väčšiny schopností a zručností, aj čitateľské kompetencie sa nadobúdajú a zdokonaľujú jedine neustálym nácvikom a opakovaním. A jedine opakovaným (permanentným) čítaním umeleckej literatúry nadobúdajú čitatelia schopnosti čítať podtexty a atmosféry textu, nálady, pocity a nevypovedané psychologické vzťahy postáv. Preto sme sa zamerali i na *intenzitu* čitateľských motivácií a stimulácií zo strany školy. Čitateľská gramotnosť sa rozvíja primárne na hodinách čítania, písania, slovenského jazyka a literatúry. Preto nás logicky zaujímali v prvom rade hodiny slovenského jazyka a literatúry. Pýtali sme sa na to, či je na hodinách žiakom zadávané mimočítankové čítanie.

V rámci daného ukazovateľa sme sa nevyhnutne orientovali i na frekvenciu mimočítankového čítania.

Z celkového počtu respondentov až 15,6 % odpovedalo, že učitelia mimočítankové čítanie nevyžadujú, až 19,2 % respondentov neprečítalo v minulom školskom roku ani jednu knihu a 21,2 % respondentov prečítalo v skúmanom období iba 1 knihu. Naproti tomu len 16,2 % respondentov prečítalo 2 knihy, 3 a viac kníh prečítalo len 17,3 % respondentov (tabuľka 128).

Tabuľka 128

Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko kníh povinného čítania si v minulom školskom roku prečítal?	Počet	Percent. podiel
naši učitelia to od nás nevyžadujú	237	15,6 %
neprečítal-a som ani jednu knihu	292	19,3 %
prečítal a som jednu knihu	323	21,3 %
2 knihy	246	16,2 %
3 a viac kníh	264	17,4 %
všetko, čo som potreboval-a, som našiel-a na internete	124	8,2 %
všetko, čo som potreboval-a, som odpísal-a od spolužiaka	24	1,6 %

V rámci formulovanej otázky nás zaujímal stupeň a typ školy, resp. ako sa zvyšujú nároky na čitateľskú gramotnosť vzhľadom na tieto dva parametre (tabuľka 129). Celkovo možno konštatovať nízku úroveň nárokov na mimočítankové čítanie už na základnej škole. Už táto kategória respondentov totiž konštatuje, že učitelia nevyžadujú od nich mimočítankové čitateľské aktivity – 16,7 %; 13,2 % žiakov základných škôl priznáva, že neprečítali ani jednu knihu, jednu knihu prečítalo 25,6 % respondentov tejto kategórie, 19,5 % respondentov prečítalo 2 knihy a len 17,8 % prečítalo 3 a viac kníh.

Na odbornej škole sa podľa výsledkov výskumu situácia vzhľadom na mimočítankové čítanie mládeže motivované školou rapídne zhoršuje. Len 15,8 % respondentov prečítalo v minulom školskom roku 1 knihu, 2 knihy len 8,3 % a 3 a viac kníh prečítalo len 9,1 % respondentov. Na gymnáziu sa situácia vzhľadom na mimočítan-

kové čítanie študentov mierne vylepší, nárast čitateľských aktivít však nemožno považovať za významný. Potešujúce je, že len 2,5 % gymnazistov konštatovalo, že ich učitelia nevyžadujú mimočítankové čítanie. Podrobnejšie hodnoty ukazujú tabuľky 129 – čítanie povinnej literatúry podľa typu školy a 130 – čítanie povinnej literatúry podľa veku.

Tabuľka 129

Škola	Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko takých kníh si v minulom školskom roku prečítal?						
	naši učitelia to nevyžadujú	ani 1 knihu	1knihu	2 knihy	3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od spolužiaka
základná	16,7 %	13,2 %	25,6 %	19,5 %	17,8 %	5,6 %	1,7 %
odborná	25,5 %	27,5 %	15,8 %	8,3 %	9,1 %	12,3 %	1,6 %
gymnázium	2,5 %	18,6 %	22,1 %	21,1 %	27,2 %	7,1 %	1,5 %

Tabuľka 130

Vek	Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko takých kníh si v minulom školskom roku prečítal?						
	naši učitelia to nevyžadujú	ani 1 knihu	1knihu	2 knihy	3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od spolužiaka
13	11,8 %	13,6 %	26,3 %	21,9 %	21,1 %	3,5 %	1,8 %
14	19,1 %	11,3 %	25,9 %	19,9 %	17,4 %	5,3 %	1,1 %
15	15,6 %	14,1 %	25,0 %	15,6 %	12,5 %	14,8 %	2,3 %
16	14,2 %	22,6 %	20,5 %	13,8 %	17,8 %	10,1 %	1,0 %
17	18,5 %	26,9 %	13,8 %	13,5 %	16,5 %	8,1 %	2,7 %

Analýza mimočítankového čítania z hľadiska rodovej príslušnosti potvrdzuje základný poznatok konštatovaný v našom výskume už niekoľkokrát, že frekvencia a intenzita čítania je u dievčat vyššia ako u chlapcov. Je tomu tak aj v prípade mimočítankového (odporúčaného, resp. povinného) čítania v rámci hodín slovenského jazyka a literatúry (tabuľka 131). Kritickým bodom podľa výsledkov výskumu je, že až 22,8 % chlapcov v rámci minulého školského roku neprečítalo ani jednu knihu mimočítankového čítania. Pre porovnanie – toto konštatovanie zvolilo 15,4 % z celkového počtu dievčat. Najvýraznejšie rozdiely v čítaní mimočítankovej (odporúčanej, resp. povinnej) literatúry sa prejavujú pri alternatíve *tri a viac kníh* prečítaných počas minulého školského roku, ktorú si zvolilo len 12,3 % chlapcov oproti 23,5 % dievčat. Zaujímavé je aj percentuálne rozloženie chlapcov a dievčat vzhľadom na počet prečítaných kníh mimočítankového čítania. Zatiaľ čo u dievčat sa percentuálny podiel zväčšuje s rastúcim počtom prečítaných kníh, u chlapcov sa zmenšuje. Presné údaje ukazuje tabuľka 131.

Tabuľka 131

Pohlavie	Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie Koľko takých kníh si v minulom školskom roku prečítal?						
	naši učitelia to nevyžadujú	ani 1 knihu	1knihu	2 knihy	3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od spolužiaka
chlapec	17,7 %	22,8 %	21,2 %	14,7 %	12,3 %	9,5 %	1,8 %
dievča	13,3 %	15,4 %	21,7 %	18,1 %	23,5 %	6,7 %	1,3 %

7.2 Knižnice a povinná literatúra

V rámci ukazovateľa mimočítankové čítanie sme sledovali aj súvislosti medzi frekvenciou čítania odporúčanej, resp. povinnej literatúry a vzťahom ku školskej, príp. inej knižnici. Ako vidieť v tabuľke 132, medzi respondentmi, ktorí tvrdili, že učitelia odporúčanú literatúru nevyžadujú (1. stĺpec), ako aj respondentmi, ktorí neprečítali ani jednu knihu (2. stĺpec), je pomerne vysoké percento tých, ktorí nenavštevujú žiadnu knižnicu. Priama súvislosť existuje aj medzi intenzitou sledovaných čitateľských aktivít a frekvenciou návštevnosti knižnice, resp. knižníc (tabuľka 133). Zarážajúce je, že aj v skupine respondentov, ktorí odpovedali, že v minulom školskom roku prečítali *tri a viac kníh*, je len 5,6 % tých, ktorí navštevujú knižnicu viackrát za mesiac. Za po-

zornosť stojí aj skutočnosť, že až 72,4 % respondentov, ktorí odpovedali, že *všetko, čo potrebovali, našli na internete*, nenavštevuje knižnicu.

Tabuľka 132

Navštevuješ knižnicu?	Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko takých kníh si v minulom školskom roku prečítal?						
	naši učitelia to nevyžadujú	ani 1 knihu	1 knihu	2 knihy	3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od spolužiaka
nie	69,9 %	76,1 %	53,6 %	37,4 %	23,8 %	72,4 %	83,3 %
iba školskú	6,8 %	4,5 %	15,3 %	22,6 %	25,8 %	4,9 %	
inú	23,3 %	19,4 %	31,2 %	39,9 %	50,4 %	22,8 %	16,7 %

Tabuľka 133

Ako často navštevuješ knižnicu?	Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko takých kníh si v minulom školskom roku prečítal?						
	naši učitelia to nevyžadujú	ani 1 knihu	1 knihu	2 knihy	3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od spolužiaka
nepravidelne	58,0 %	61,5 %	64,8 %	51,0 %	48,2 %	64,7 %	75,0 %
iba so školou	14,5 %	26,2 %	13,8 %	27,8 %	22,1 %	26,5 %	
1x za mesiac	18,8 %	9,2 %	17,9 %	14,6 %	24,1 %	8,8 %	
viackrát za mesiac	8,7 %	3,1 %	3,4 %	6,6 %	5,6 %		25,0 %

Otázku povinného čítania sme dali aj do súvislosti so súhlasom, resp. nesúhlasom s tvrdením *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas*. Chceli sme zistiť, ako sa žiaci s povinným čítaním vyrovnávajú a či prípadný nedostatok času má vplyv na čítanie kníh. Zo žiakov, ktorí úplne súhlasia, že nemajú na nič okrem školy čas, nadpriemerných 20,8 % prečítalo tri a viac kníh, ale rovnako nadpriemerných 23,6 % neprečítalo ani jednu knihu. Vcelku však tabuľka 134 neprináša žiadne prekvapujúce zistenie.

Tabuľka 134

Koľko kníh povinného čítania si v min. šk. roku prečítal?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nemajú pov. čítanie	16,7 %	17,0 %	16,4 %	14,5 %
ani 1 knihu	23,6 %	17,0 %	16,8 %	21,9 %
1 knihu	16,7 %	21,0 %	22,0 %	21,8 %
2 knihy	11,1 %	17,6 %	18,9 %	14,1 %
3 a viac	20,8 %	17,9 %	16,8 %	17,5 %
z internetu	8,3 %	8,8 %	7,5 %	8,3 %
odpísali od spolužiakov	2,8 %	0,6 %	1,7 %	1,9 %

Podrobnejšie by bolo potrebné sledovať, čo robia v školských dňoch tí, ktorí absolútne súhlasia s daným výrokom a neprečítali v minulom školskom roku ani jednu knihu (je ich až 23,6 %) ako aj tí, ktorí voľný čas majú, teda nesúhlasia s výrokom a pritom taktiež neprečítali v minulom školskom roku ani jednu knihu.

7.3 Informačné zdroje a výučba

Učebnica nie je jediným zdrojom poznatkov potrebných pri učení a štúdiu. Už niekoľko desaťročí sa aj na Slovensku hovorí o tom, že klasické metódy a formy vyučovania, ktoré sú postavené na verbalizme, memorovaní a odovzdávaní hotových poznatkov, sú zastarané a neefektívne. Informačná spoločnosť a znalostná ekonomika potrebujú ľudí, ktorí sú schopní informácie vyhľadávať a vyberať, porovnávať a hodnotiť, ale aj vytvárať a rozširovať. Kvalita a úroveň čitateľských kompetencií jednoznačne a priamo súvisia s prospechom žiakov, s ich schopnosťami učenia sa a nadobúdania poznatkov na ostatných predmetoch. Navyše, tento vzťah je reciprocný. Aktívne a funkčné kompetencie čitateľskej gramotnosti by sa mali rozvíjať i na ostatných vyučovacích predmetoch (mimo slovenského jazyka a literatúry). Jedine to je spôsob, ktorým je možné zdokonaľovať schopnosti čítania ako aktívnej metódy nadobúdania poznatkov a funkčného využívania čítania vo všetkých oblastiach života žiaka, v jeho budúcej odbornej a profesionálnej orientácii a praxi. To si nevyhnutne vyžaduje samostatnú prácu s rozličnými mimoučebnicovými materiálmi a zdrojmi a riešenie problémových úloh na ich základe. Výber vhodných a správnych informácií z rozličných zdrojov, ich hodnotenie a konfrontácia, parafrázovanie prečítaného, excerpovanie, to sú činnosti, ktoré rozvíjajú kompetencie idúce ďaleko za tradičné učenie sa, memorovanie, reprodukovanie a opakovanie učiteľom, resp. učebnicou predložených informácií.

Opakované riešenie samostatných úloh z rozličných zdrojov si vyžaduje čítanie množstva rozličných zdrojov, čo logicky zdokonaľuje a upevňuje čitateľské kompetencie. Okrem toho si to vyžaduje, na druhej strane i zdokonaľuje, čítanie s porozumením a kritické čítanie.

Či je týmto smerom orientované aj vyučovanie na slovenských školách, sme sa v našom výskume pýtali otázkou *Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje,...), ktoré sa nedajú urobiť len podľa učebnice. Ako často si v minulom školskom roku musel/a získavať informácie aj z iných zdrojov?* Respondenti mali možnosť nasledujúcich odpovedí: *nikdy – výnimočne – dosť často – pravidelne – neviem* (tabuľka 135). Napriek tomu, že alternatívu nikdy si zvolilo len 5,2 % respondentov, čo sa zdá ako veľmi pozitívna bilancia, detailný rozbor daného ukazovateľa ho spresní a dokreslí jeho negatívne intencie. Len 18,3 % odpovedalo, že v škole dostávajú takého úlohy pravidelne a len 33,7 % respondentov odpovedalo, že dosť často. Naproti tomu až 30,8 % respondentov dostávalo úlohy smerujúce za rámec učebnicovej literatúry len výnimočne (do toho spadá aj extrémny prípad – len raz za školský rok). Presné údaje sa nachádzajú v tabuľke 135.

Tabuľka 135

Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje...). Ako často si v minulom šk. roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?	Počet	Percen. podiel
nikdy	78	5,2 %
výnimočne	466	30,8 %
dosť často	510	33,7 %
pravidelne	277	18,3 %
neviem	181	12 %

Daný ukazovateľ sme skúmali aj kontexte veku, rodovej príslušnosti a stupňa školy, resp. stupňa formálneho vzdelávania (tabuľky 136, 137, 138). Hodnoty sú rozložené podobne a potvrdzujú vyššie uvedenú skutočnosť. Najväčšiu odchýlku možno badať v skupine respondentov, ktorí odpovedali, že riešia úlohy z mimoučebnicových zdrojov dosť často, a to medzi študentmi odborných škôl a gymnázií, kde je skóre 29,2 % : 39 % (tabuľka 136).

Tabuľka 136

Škola	Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje...). Ako často si v min. školskom roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
základná	5,8 %	30,4 %	33,8 %	15,0 %	15,0 %
odborná	5,2 %	33,0 %	29,2 %	20,5 %	12,1 %
gymnázium	4,2 %	28,9 %	39,0 %	20,6 %	7,4 %

Tabuľka 137

Pohlavie	Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje...). Ako často si v min. školskom roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
chlapec	7,6 %	31,3 %	31,3 %	18,2 %	11,5 %
dievča	2,3 %	30,3 %	36,4 %	18,4 %	12,6 %

Tabuľka 138

Vek	Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje...). Ako často si v min. školskom roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
13	5,2 %	27,5 %	31,4 %	17,0 %	18,8 %
14	6,4 %	29,4 %	37,9 %	14,2 %	12,1 %
15	5,5 %	33,1 %	34,6 %	15,0 %	11,8 %
16	4,2 %	30,6 %	34,1 %	20,8 %	10,3 %
17	5,7 %	33,8 %	30,4 %	20,1 %	10,0 %

V súvislosti s daným ukazovateľom sa nám javili ako logické korelácie medzi samostatným štúdiom z mimoučebnicových zdrojov a knižnicou. Knižnica je jedným zo základných inštitucionálnych zdrojov informácií a práve tam by mal človek informácie hľadať, práve tam je sústredený informačný potenciál v rozličných formách a formátoch. Predpokladali sme, že úlohy, ktorých riešenie si vyžaduje iné zdroje, môžu byť stimulom k návštevám knižnice. V nasledujúcej tabuľke 139 skúmame práve tieto relácie. Na základe kvantitatívneho vyhodnotenia až 75,3 % respondentov, ktorí tvrdia, že *nikdy nedostávajú úlohy mimo rámec učebnicových zdrojov*, nenavštevuje žiadnu knižnicu, len 2,6 % navštevuje školskú knižnicu a 22,1 % uvádza, že navštevuje inú knižnicu. Celkovo nám tabuľka potvrdzuje, že v závislosti od frekvencie zadávania mimo-učebnicových úloh rastie počet registrovaných čitateľov knižníc v jednotlivých kategóriách, čím sa predpokladaná závislosť potvrdila. Je zarmucujúce, že i v kategórií respondentov, ktorí uviedli, že dostávajú úlohy *vyžadujúce si iné zdroje pravidelne*, až 53,8 % respondentov nenavštevuje podľa výskumu žiadnu knižnicu. Za negatívum možno vo všeobecnosti považovať nízku návštevnosť knižníc vzhľadom na to, že knižnica je jedným z doplnkových zdrojov informácií a štúdia.

Tabuľka 139

Navštevuješ knižnicu?	Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje...). Ako často si v min. školskom roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
nie, žiadnu	75,3 %	60,2 %	46,6 %	53,5 %	55,8 %
áno, školskú	2,6 %	11,8 %	17,7 %	14,5 %	12,7 %
áno, inú	22,1 %	28,0 %	35,8 %	32,0 %	31,5 %

V ďalšej otázke sme sa upriamili na súvislosti zadávania mimoučebnicových úloh a intenzity a frekvencie návštev knižnice (tabuľka 140). Vo všeobecnosti možno konštatovať stimuláciu intenzity a frekvencie návštev knižnice prostredníctvom zadávania mimoučebnicových úloh napr. hneď v prvej kategórii.

Tabuľka 140

Ako často navštevuješ knižnicu?	Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje...). Ako často si v min. školskom roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
len keď niečo potrebujem a nenájdem inde	70,6 %	59,8 %	58,0 %	47,6 %	47,4 %
len povinne so školou	5,9 %	20,1 %	18,2 %	28,6 %	25,0 %
pravidelne aspoň raz za mesiac	11,8 %	16,8 %	20,4 %	15,1 %	18,4 %
viackrát za mesiac	11,8 %	3,4 %	3,3 %	8,7 %	9,2 %

V rámci výskumu sme predpokladali, že zadávanie a riešenie úloh, ktoré sú orientované na samostatnú prácu s mimoučebnicovými zdrojmi stimuluje intenzitu návštevnosti knižníc. Náš výskum však jasne dokazuje, že je to len vo veľmi malej miere, resp. nie je to v takej miere, ako je to žiaduce a potrebné pre rozvoj a vzdelávanie človeka v znalostnej spoločnosti a v súlade so súčasnými tendenciami celoživotného vzdelávania.

Postavili sme si hypotézu, že samostatná práca s rozličnými zdrojmi a kladné výsledky práce v knižnici, formujú postoje k hodnote informácií, knižnično-informačných zdrojov, ako i postoje a kladný vzťah ku knižnici a uznanie knižnice ako takej. V nasledujúcej tabuľke 141 prehľadne vidíme názory jednotlivých kategórií respondentov, ktorí sú zgrupovaní podľa intenzity zadávania mimoučebnicových úloh. Za neuspokojivé považujeme, že v kategórii respondentov, ktorí mimoučebnicové úlohy dostávajú *pravidelne*, len 48,7 % respondentov (ani nie polovica) si myslí, že v knižnici *sú dobré knihy a je ich dosť* a naopak, až 41 % respondentov tejto kategórie tvrdí, že je v nej málo nových kníh (považujú knižničný fond za zastaraný). V zásade sa potvrdilo, že postoj žiakov ku knižnici nie je uspokojivý a zlepšiť ho môžu práve pozitívne skúsenosti s knižnicou ako inštitúciou, kde možno nachádzať otázky na odpovede, informácie na riešenie úloh, problémov, projektov. Uvidia teda konkrétne možnosti využitia knižnice pre ich vlastnú samostatnú činnosť.

Tabuľka 141

Aká je vaša školská knižnica?	Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, esejе...). Ako často si v min. školskom roku musel/a získavať informácie z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
sú v nej dobré knihy a je ich dosť		42,3 %	49,4 %	48,7 %	47,8 %
je v nej málo nových kníh	100,0 %	46,2 %	31,0 %	41,0 %	56,5 %
nevyhovujú mi otváracie hodiny	50,0 %	13,5 %	13,8 %	12,8 %	17,4 %
nepáčia sa mi priestory/zariadenie		15,4 %	18,4 %	7,7 %	13,0 %
knižnica nefunguje		5,8 %		2,6 %	

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že aj napriek tomu, že len malé percento respondentov odpovedalo, že *nikdy nedostávajú úlohy, ktoré idú za rámec učebnicovej literatúry*, pravidelné a systematické zadávanie takýchto úloh je podľa výsledkov výskumu na veľmi slabej úrovni vzhľadom na potreby znalostnej spoločnosti a formovanie kompetencií celoživotného vzdelávania človeka.

Žiaci a študenti nie sú dostatočne vedení k tomu, aby sa naučili využívať knižnicu ako jednu z najfundovanejších na vzdelávanie a získavanie informácií orientovaných inštitúcií, čo ovplyvňuje ich celkový postoj k tejto inštitúcii.

Do vzájomného vzťahu sme postavili aj mieru súhlasu s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* s frekvenciou využívania iných zdrojov pri príprave referátov a esejí (tabuľka 142). Odpovede tých, čo úplne súhlasia s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* a tých, čo vôbec s týmto výrokom nesúhlasia, sa odlišujú najmä v počte tých, ktorí nikdy nevyužívajú mimoučebnicové zdroje. Z tých, ktorí úplne súhlasia, že v školských dňoch nemajú na nič okrem školy čas, 15,3 % nikdy mimoučebnicové zdroje nevyužíva a 37,5 % ich využíva len výnimočne. Presné údaje sú v tabuľke 142.

Tabuľka 142

Ako často si využíval na referáty a esejе informácie z iných zdrojov?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nikdy	15,3 %	2,7 %	3,8 %	6,1 %
výnimočne	37,5 %	31,2 %	28,2 %	31,8 %
dosť často	25,0 %	31,5 %	39,7 %	31,5 %
pravidelne	15,3 %	22,7 %	16,9 %	17,5 %
neviem	6,9 %	11,8 %	11,3 %	13,1 %

Predchádzajúce otázky boli zamerané na stimuláciu čitateľských aktivít a zdokonaľovanie čitateľskej gramotnosti na rozličných predmetoch prostredníctvom úloh siahajúcich za rámec učebnicovej literatúry. Jednu stránku daného problému tvorí základná otázka, či sú v škole takéto úlohy zadávané. Druhú, nie menej dôležitú, časť problému tvorí otázka, aké zdroje žiaci/študenti na riešenie týchto úloh využívajú, odkiaľ a akým spôsobom zí-

skavajú informácie? Tieto zásadné aspekty skúmaného problému nás viedli k formulácii ďalšej otázky *Ak si také úlohy dostával/a, kde si informácie hľadal/a?* (tabuľka 143). Dotazník ponúkol respondentom nasledujúce alternatívne odpovede: *v internete – v knihách – v časopisoch – CD-ROM, DVD – od kamarátov a spolužiakov – inde.* Až 94,6 % respondentov uviedlo, že informácie pre dané úlohy získavajú z internetu, len 42,8 % respondentov získava informácie z kníh. Ďalšie tradičné tlačené médium – časopisy – si ako zdroj informácií vyberá podľa výskumu len 11,8 % respondentov, elektronické médiá (CD-ROM, DVD) uviedlo len 5,8 % respondentov. Najjednoduchšiu formu – získavanie informácií od kamarátov a spolužiakov, t. j. bez snahy a úsilia vyhľadávať v rozličných zdrojoch ale tiež s rizikom opakovania nesprávnych informácií si vybralo až 22,2 % respondentov (tabuľka 143).

Tabuľka 143

Ak si také úlohy dostával/a, kde si informácie hľadal/a?	Počet	Percentuálny podiel
v internete	1 410	94,6 %
v knihách	638	42,8 %
v časopisoch	176	11,8 %
CD-ROM, DVD	87	5,8 %
od kamarátov a spolužiakov	331	22,2 %
inde	63	4,2 %

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že najsilnejší status zdroja získavania informácií pre mimoučebnicové úlohy má internet. Naproti tomu CD-ROM a DVD, ktoré patria tiež medzi nové a atraktívne médiá, využíva veľmi malé percento súčasnej mládeže. Postavenie tradičného zdroja, knihy, značne oslablo. Zvolila ho ani nie polovica respondentov. Veľmi slabé je i postavenie časopisov napriek tomu, že populárno-vedecké a náučno-populárne časopisy by mohli spĺňať kritériá vhodného média získavania kvalitných informácií.

Daný ukazovateľ vypovedajúci o čitateľskom prostredí súčasnej mládeže sme sledovali aj v kontexte stupňa vzdelávania (tabuľka 144), rodovej príslušnosti (tabuľka 145) a veku (tabuľka 146). Výsledky analýzy v podstate potvrdzujú základné zistenia. Percentuálne rozloženie preferencií jednotlivých kategórií respondentov je približne rovnaké. Za povšimnutie stojí, že na odborných školách sa u respondentov podstatne klesá využívanie kníh ako zdroja informácií pre mimoučebnicové úlohy, na gymnáziách sa počet respondentov, ktorí využívajú knihy ako zdroj informácií pre pracovné úlohy, mierne zvyšuje (tabuľka 144). Tabuľka 145 zreteľne ukazuje, že podstatne viac dievčat ako chlapcov využíva knihy ako zdroj informácií pre mimoučebnicové pracovné úlohy.

Tabuľka 144

Škola	Ak si také úlohy dostával/a, kde si informácie hľadal/a?					
	v internete	v knihách	v časopisoch	CD-ROM, DVD	od kamarátov a spolužiakov	inde
základná	90,2 %	46,6 %	11,3 %	5,7 %	19,8 %	5,0 %
odborná	97,5 %	31,1 %	11,.5 %	7,0 %	25,7 %	1,9 %
gymnázium	97,8 %	51,2 %	12,9 %	4,7 %	21,6 %	6,0 %

Tabuľka 145

Pohlavie	Ak si také úlohy dostával/a, kde si informácie hľadal/a?					
	v internete	v knihách	v časopisoch	CD-ROM, DVD	od kamarátov a spolužiakov	inde
chlapec	93,9 %	31,1 %	9,8 %	7,5 %	23,3 %	3,9 %
dievča	95,0 %	56,2 %	14,2 %	3,9 %	21,0 %	4,6 %

Tabuľka 146

Vek	Ak si také úlohy dostával/a, kde si informácie hľadal/a?					
	v internete	v knihách	v časopisoch	CD-ROM, DVD	od kamarátov a spolužiakov	inde
13	88,6 %	54,8 %	14,0 %	5,3 %	21,1 %	4,4 %
14	92,1 %	45,2 %	10,0 %	6,5 %	17,6 %	5,0 %
15	89,7 %	34,9 %	11,1 %	4,0 %	22,2 %	7,1 %
16	98,6 %	41,0 %	11,7 %	6,0 %	25,4 %	2,8 %
17	96,2 %	38,3 %	12,4 %	6,2 %	21,7 %	4,0 %

7.4 Knižnica a škola

Fondy knižníc sú potenciálne dôležitým zdrojom pre mimoučebnicové vzdelávanie. Zaujímalo nás pôsobenie školy a pedagógov pri upevňovaní a rozvoji čitateľskej a informačnej gramotnosti a úloha knižníc v tomto procese. Konkrétne sme sledovali, či pedagógovia vyžadujú od žiakov pri spracovaní domácich úloh, referátov, esejí, projektov aj získavanie informácií z iných zdrojov, či sledujú u žiakov čítanie tzv. povinnej, resp. odporúčanej literatúry a či žiaci využívajú aj služby knižníc v súvislosti s učením sa. Sledovali sme tiež, či respondenti, ktorí majú nejaké záujmy a hobby, resp. navštevujú nejaké krúžky, využívajú služby knižníc pri získavaní odborných informácií potrebných k tejto svojej voľnočasovej aktivite.

V rámci ukazovateľa mimočítankové čítanie sme sledovali aj súvislosti medzi frekvenciou čítania odporúčanej, resp. povinnej literatúry a vzťahom k školskej či inej knižnici. Ako vidieť v tabuľke 147, medzi respondentmi, ktorí tvrdili, že učitelia odporúčanú literatúru nevyžadujú (1. stĺpec), ako aj respondentmi, ktorí neprečítali ani jednu knihu (2. stĺpec), je pomerne vysoké percento tých, ktorí nenavštevujú žiadnu knižnicu. Z respondentov, ktorí uviedli, že učitelia od nich nevyžadujú čítanie odporúčanej, resp. povinnej literatúry, až 69,9 % nenavštevuje žiadnu knižnicu, čo poukazuje na priamu súvislosť medzi prácou pedagóga a návštevnosťou knižnice. Z respondentov, ktorí tvrdia, že všetko našli na internete 72,4 % do knižnice nechodí, teda nevyužíva možnosť prístupu na internet v knižnici. Z respondentov, ktorí prečítali 1 a viac kníh zaradených do tzv. odporúčaného, resp. povinného čítania, viac ako polovica nevyužila služby knižníc – 53,6 %. Naopak, za pozitívum možno považovať, že z respondentov, ktorí prečítali viac ako 3 knihy až 50,4 % využíva služby inej ako školskej knižnice. Presné údaje o vzťahu medzi čítaním kníh povinného čítania a navštevovaním knižníc sú uvedené v tabuľke 147.

Tabuľka 147

Navštevuješ knižnicu?	Koľko kníh povinného čítania si v minulom školskom roku prečítal?						
	učitelia nevyžadujú	neprečítal som ani jednu knihu	prečítal som 1 knihu	prečítal som 2 knihy	prečítal som 3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od kamarátov
nie, žiadnu	69,9 %	76,1%	53,6%	37,4%	23,8%	72,4%	83,3%
áno, školskú	6,8 %	4,5%	15,3%	22,6%	25,8%	4,9%	
inú	23,3%	19,4%	31,2%	39,9%	50,4%	22,8%	16,7%

Otázku povinného čítania sme dali aj do súvislosti so súhlasom, resp. nesúhlasom s tvrdením *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* (tabuľka 148). Chceli sme zistiť, ako sa žiaci s povinným čítaním vyrovnávajú a či prípadný nedostatok času má vplyv na čítanie kníh. Zo žiakov, ktorí úplne súhlasia, že nemajú na nič okrem školy čas, nadpriemerných 20,8 % prečítalo tri a viac kníh, ale rovnako nadpriemerných 23,6 % neprečítalo ani jednu knihu. Vcelku však tabuľka 148 neprináša žiadne prekvapujúce zistenie.

Tabuľka 148

Koľko kníh povinného čítania si v min. školskom roku prečítal?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nemáme povinné čítanie	16,7 %	17,0 %	16,4 %	14,5 %
ani 1 knihu	23,6 %	17,0 %	16,8 %	21,9 %
1 knihu	16,7 %	21,0 %	22,0 %	21,8 %
2 knihy	11,1 %	17,6 %	18,9 %	14,1 %
3 a viac	20,8 %	17,9 %	16,8 %	17,5 %
z internetu	8,3 %	8,8 %	7,5 %	8,3 %
odpísal som od spolužiakov	2,8 %	0,6%	1,7 %	1,9 %

Priama súvislosť existuje aj medzi intenzitou sledovaných čitateľských aktivít a frekvenciou návštevnosti knižnice, resp. knižníc (tabuľka 149). Zarážajúce je, že aj v skupine respondentov, ktorí odpovedali, že v minulom školskom roku prečítali *tri a viac kníh*, je len 5,6 % tých, ktorí navštevujú knižnicu viackrát za mesiac. Za pozornosť stojí aj skutočnosť, že až 72,4 % respondentov, ktorí odpovedali, že *všetko, čo potrebovali, našli na internete*, nenavštevuje knižnicu.

Tabuľka 149

Ako často navštevuješ knižnicu?	Niektorí učitelia SJ dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko takých kníh si v minulom školskom roku prečítal?						
	učitelia to nevyžadujú	ani 1 knihu	1knihu	2 knihy	3 a viac kníh	všetko som našiel na internete	všetko som odpísal od spolužiaka
len keď niečo potrebujem a nenájdem inde	58,0 %	61,5 %	64,8 %	51,0 %	48,2 %	64,7 %	75,0 %
len povinne so školou	14,5 %	26,2 %	13,8 %	27,8 %	22,1 %	26,5 %	
pravidelne aspoň 1x za mesiac	18,8 %	9,2 %	17,9 %	14,6 %	24,1 %	8,8 %	
viackrát za mesiac	8,7 %	3,1 %	3,4 %	6,6 %	5,6 %		25,0 %

Sledovali sme tiež, či pedagógovia vyžadujú od žiakov okrem učebníc i doplnkové informačné zdroje k vypracovaniu školských úloh, aké zdroje žiaci využívajú a či za účelom ich získania navštevujú aj knižnice (tabuľka 150). Ukázalo sa, že ak takéto zdroje učiteľ nevyžaduje, výrazne sa zvyšuje pravdepodobnosť, že žiak nebude chodiť do knižnice. Z respondentov, ktorí uviedli, že mimoučebnicové zdroje od nich učitelia nevyžadujú, nenavštevuje žiadnu knižnicu až 75,3 %. Medzi žiakmi, ktorí tvrdia, že to od nich učitelia vyžadujú dosť často, nechodí do žiadnej knižnice 46,6 %. Medzi žiakmi, ktorí tvrdia, že to učitelia vyžadujú pravidelne, nechodí do žiadnej knižnice 53,5 %. Znamená to, že títo žiaci potrebné informácie získavajú z iných zdrojov (internet, kamaráti). Ešte aj medzi žiakmi, od ktorých učitelia vyžadujú mimoučebnicové informačné zdroje dosť často či dokonca pravidelne, veľmi nízke percento využíva služby školskej knižnice – 17,7 % , resp. 14,5 %. Takmer dvojnásobne viac respondentov z tejto skupiny uviedlo, že navštevuje inú ako školskú knižnicu – 35,8 %, resp. 32 %. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 150.

Tabuľka 150

Navštevuješ knižnicu?	Ako často si v minulom roku musel získavať informácie pre domáce úlohy z iných zdrojov?				
	nikdy	výnimočne	dosť často	pravidelne	neviem
nie, žiadnu	75,3 %	60,2 %	46,6 %	53,5 %	55,8 %
áno, školskú	2,6 %	11,8 %	17,7 %	14,5 %	12,7 %
inú	22,1 %	28,0 %	35,8 %	32,0 %	31,5 %

V rámci daného ukazovateľa, ktorý mapuje čitateľské prostredie a stimuly čitateľských aktivít, sme pri analýze zdrojov, ktoré využívajú žiaci a študenti pri mimoučebnicových úlohách, logicky konfrontovali návštevnosť knižnice (tabuľka 151). Výsledky tejto konfrontácie potvrdzujú a jasne ukazujú, že tieto dva parametre jednoznačne súvisia a môžu sa navzájom značne ovplyvniť. Respondentov sme sa pýtali, odkiaľ získavali infor-

mácie pre vypracovanie školských úloh, na ktoré nestačili učebnice. Dali sme im možnosť výberu zo šiestich informačných zdrojov: *internet – knihy – časopisy – spolužiaci/kamaráti* a v jednej alternatíve spolu *CD-ROM, DVD, rozhlas, televízia*, pričom mohli označiť viacero možností a mali tiež možnosť voľnej odpovede. Pri analýze tabuľky 151 zisťujeme, že viac ako polovica respondentov (54,9 %), ktorí hľadajú informácie pre pracovné úlohy v internete, nenavštevuje žiadnu knižnicu; len 13,9 % uviedlo, že navštevuje školskú knižnicu a 31,2 % respondentov uviedlo inú knižnicu. Aj z tých, ktorí hľadajú informácie u kamarátov 53,8 % nenavštevuje žiadnu knižnicu, podobne aj z tých, čo čerpajú informácie z televízie, rozhlasu, CD-ROM a DVD, 51 % nenavštevuje knižnicu. Ak sa pozrieme na kategóriu respondentov, ktorí uviedli ako zdroj informácií pre mimoučebnicové úlohy knihy, vidíme, že žiadnu knižnicu nenavštevuje len 35,6 %, vyššie percento navštevuje školskú knižnicu (20,9 %), ako aj inú (43,5 %). Z toho vyplýva, že ak by učiteľ upozornil žiakov, že informácie potrebné k vypracovaniu úloh sú prístupné v konkrétnych knihách, stúpol by počet žiakov navštevujúcich knižnice (najmä iné než školské).

Tabuľka 151

Ak si dostával úlohy, ktoré sa nedajú urobiť len podľa učebnice, kde si takého informácie hľadal?	Navštevuješ knižnicu?		
	nie, žiadnu	áno, školskú	inú
v internete	54,9 %	13,9 %	31,2 %
v knihách	35,6 %	20,9 %	43,5 %
v časopisoch	47,2 %	18,8 %	34,1 %
v CD-ROM, DVD, rozhlase, televízii	51,2 %	15,1 %	33,7 %
od kamarátov, spolužiakov	53,8 %	14,9 %	31,3 %
inde	41,3 %	7,9 %	50,8 %

Informačné zdroje potrebné na domáce úlohy, ktoré sa nedajú urobiť len podľa učebníc, sme dali aj do kontextu so súhlasom, resp. nesúhlasom s výrokom *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* (tabuľka 152). Tí, ktorí majú pocit nedostatku času, majú určitú prevahu pri najmenej hodnovernom zdroji informácií – od kamarátov, zaostávajú však pri čerpaní informácií z internetu. Presné údaje sú v tabuľke 152.

Tabuľka 152

Kde si informácie v takomto prípade hľadal?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
internet	82,4 %	97,6 %	94,7 %	94,3 %
knihy	42,6 %	42,1 %	46,7 %	40,3 %
časopisy	11,8 %	11,3 %	13,5 %	10,8 %
CD-ROM, DVD, TV, rozhlas	8,8 %	5,8 %	5,9 %	5,5 %
od kamarátov, spolužiakov	29,4 %	24,4 %	20,5 %	21,7 %
iné	4,4 %	4,0 %	3,8 %	4,7 %

Výsledky zreteľne ukazujú, že pri získavaní informácií potrebných na riešenie pracovných úloh súčasná mládež jednoznačne, ďaleko pred všetkými médiami, uprednostňuje internet. To, samozrejme, dokazuje silu tohto média, ktorá môže byť využiteľná vo vzdelávacích procesoch. Zároveň nás to vedie k bližšej konfrontácii postavenia voči iným médiám a ďalšej zásadnej otázke: ako žiaci a študenti využívajú mimoučebnicové zdroje, či si vyberajú správne informácie a či vedia získané informácie spracovať pre dané účely?

Tradičné tlačené médiá ako zdroj informácií pre pracovné úkony strácajú svoje postavenie, a to aj napriek tomu, že im značnú mieru kvality, spoľahlivosti a vierohodnosti informácií zaručujú redakčné a vydavateľské procesy. Na druhej strane je internet zdrojom, ktorý je presýtený nekvalitnými zdrojmi, zdrojmi pochybného pôvodu a hotovými „informačnými poloproduktmi“ núkajúcimi sa na stiahnutie, kopírovanie, vytlačenie či plagovanie.

To nás privádza k formulácii zásadných otázok: Učia sa žiaci a študenti o kvalite zdrojov, z ktorých čerpajú informácie? Nie je internet prvoradým médiom len pre jednoduchosť získania a transformovania informácií z dôvodu možnosti kopírovania a plagovania informácií v ňom obsiahnutých? V takomto prípade by sa samotné zadávanie úloh nasmerované na iné ako učebnicové zdroje stalo kontraproduktívnym a bolo by skôr brzdou ako stimulom pre rozvoj čitateľských kompetencií.

Postavenie časopisov je v súvislosti s pracovnými úlohami našich žiakov a študentov veľmi pochybné. Súčasná mládež je zvyknutá zrejme na časopisy ako na zdroj a prostriedok zábavy, relaxu a voľnočasového čítania. Preto sa v súvislosti s naším výskumom pýtame: Sú naši žiaci a študenti vedení k využívaniu populárno-náučných, populárno-vedeckých a odborných časopisov? Vedia o ich existencii? Vedia s nimi pracovať?

Zdroje informácií pre zadané úlohy do školy sme osobitne sledovali podľa toho, ako respondenti súhlasili s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* (tabuľka 153). U tých, ktorí s výrokom úplne súhlasia, je výraznejšie zastúpený internet ako informačný zdroj, ale aj spolužiaci a kamaráti. Naopak, výrazne menej sú využívané knihy. Obzvlášť využívanie informácií od rovesníkov (kamarátov, spolužiakov), ktorí sú nespoľahlivým informačným zdrojom často znamená obyčajné odpisovanie úloh, ako aj nedostatočné využívanie kníh stoja za zamyslenie. Je možné, že tí, ktorí navštevujú knižnice (majú čas navštevovať knižnice), si nielen vypožičiavajú knihy, ale súčasne vyhľadávajú informácie aj na internete, pretože v súčasnosti je už táto služba v knižniciach bežná. Porovnanie odpovedí jednotlivých skupín respondentov rozdelených z hľadiska ich subjektívneho pocitu nedostatku času na návštevu knižnice ukazuje tabuľka 153.

Tabuľka 153

Kde si hľadal informácie na zadané školské úlohy?	V šk. dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	čiastočne nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
internet	95,5 %	96,0 %	92,2 %	90,3 %
knihy	31,0 %	55,0 %	57,4 %	48,5 %
3 časopisy	8,9 %	17,7 %	11,3 %	13,4 %
CD ROM, DVD, TV, Rozhlas	5,2 %	8,5 %	4,3 %	5,2 %
od kamarátov, spolužiakov	26,3 %	18,8 %	17,0 %	18,7 %
inde	3,4 %	3,7 %	5,2 %	8,2 %

8 RODINA A MOTIVÁCIA ČÍTANIA

Aktívny vzťah a pozitívny postoj k čítaniu je otázkou dlhodobého formovania a kladných vplyvov v rodinnom prostredí. Práve rodinné prostredie je tým prirodzeným prostredím, ktoré by malo poskytovať kladné motivácie k čítaniu, v ktorom by mal čitateľ naberať prvé intenzívne a pozitívne čitateľské skúsenosti spontánnym a nenúteným spôsobom prostredníctvom počiatočného rodičovského čítania, resp. predčítania.

V rodinnom prostredí by mal malý čitateľ vidieť pozitívne čitateľské vzory zo strany rodičov, príp. iných starších čitateľov (súrodencov, starých rodičov) a to už od toho najútlejšieho obdobia života. Rodinné prostredie sme sledovali kontextovými indikátormi – ukazovateľmi, ktoré sú smerodajné pre správne formovanie aktívneho čitateľa od útleho veku.

8.1 Rodičovské čítanie v útlom veku

Základným faktorom pozitívneho vzťahu k čítaniu a literatúre je intenzívny pozitívny zážitok a skúsenosť. Najväčšiu silu majú práve prvé čitateľské skúsenosti dieťaťa cez rodičovské predčítanie ešte v predčitateľskom období. Je to ovplyvnené najmä tým, že čítanie sa realizuje cez emocionálny vzťah dieťaťa a rodiča, vnímanie literárnej reality je v tomto veku živé a animistické, vďaka čomu si dieťa literárne príbehy oživuje a stotožňuje sa s nimi – je to dobrodružstvo prežité spolu s rodičom, preto sú literárne zážitky z tohto obdobia vždy pozitívne a veľmi intenzívne, čitateľské návyky sú formované rodičovským čítaním spontánnym a nenúteným spôsobom, čo je vlastnosť, ktorú školská stimulácia nemá, resp. má ju značne obmedzenú, predčitateľské obdobie je obdobím, v ktorom sa formujú základy záujmovej, činnostnej a hodnotovej orientácie človeka. Keďže dieťa v tomto období nevie čítať, malo by sa to diať cez rodiča.

Preto sme rodičovské čítanie (resp. predčítanie v rodinnom prostredí) nevyhnutne zaradili do nášho výskumu ako kontextový ukazovateľ čítania respondentov.

Hneď na úvod tejto časti treba konštatovať, že v nami realizovanom výskume sú tieto ukazovatele veľmi ťažko sledovateľné a hodnotiteľné vzhľadom na časový odstup respondentov od útleho detstva.

Aj napriek tomu sa snaží náš výskum postihnúť základný náčrt týchto súvislostí formulovaním otázky *Kto ti v detstve čítaval?* Až 86 % respondentov konštatovalo, že im čítavali rodičia a 42,2 % respondentov si spomína na čítanie starých rodičov. Dokonca sa vyskytli respondenti, ktorí uviedli, že im v detstve čítali súrodenci (12,8 % respondentov). Odpoveďou *nikto* odpovedalo na danú otázku 8,25 % respondentov (t.j. len 125 respondentov z 1 515) – tabuľka 154.

Tabuľka 154

Kto ti v detstve čítaval?	Počet	Percent. podiel
nikto	125	8,3 %
rodičia	1 312	86,6 %
starí rodičia	639	42,4 %
súrodenci	193	12,7 %
iní príbuzní	177	11,7 %

Podrobné analýzy v jednotlivých demografických kategóriách z hľadiska rodovej príslušnosti, stupňa vzdelania a veku uvádzajú tabuľky 155, 156, 157.

Tabuľka 155

Škola	Kto ti v detstve čítaval?				
	nikto	rodičia	starí rodičia	súrodenci	iní príbuzní
základná	7,6 %	88,1 %	41,0 %	11,4 %	11,4 %
odborná	9,9 %	84,2 %	40,2 %	12,7 %	10,3 %
gymnázium	7,4 %	88,9 %	47,0 %	15,0 %	14,0 %

Tabuľka 156

Pohlavie	Kto ti v detstve čítaval?				
	nikto	rodičia	starí rodičia	súrodenci	iní príbuzní
chlapec	8,5 %	87,3 %	37,9 %	9,9 %	8,7 %
dievča	8,0 %	86,8 %	47,5 %	16,2 %	15,4 %

Tabuľka 157

Vek	Kto ti v detstve čítaval?				
	nikto	rodičia	starí rodičia	súrodenci	iní príbuzní
13	3,1 %	90,7 %	46,3 %	11,9 %	13,2 %
14	10,6 %	86,9 %	39,2 %	11,3 %	8,8 %
15	8,7 %	87,4 %	35,4 %	8,7 %	14,2 %
16	9,3 %	86,0 %	44,4 %	14,4 %	12,5 %
17	7,7 %	86,5 %	41,8 %	13,5 %	11,1 %

O hlbšiu analýzu ukazovateľa sme sa snažili koreláciou počiatočného formovania čitateľských kompetencií a aktuálneho vzťahu a postojov respondentov k čítaniu. V tabuľke 158 zreteľne vidno, že v kategóriách respondentov, ktorých čítanie baví (stĺpec 1) a majú vysokú mienku o čítaní (stĺpce 2, 3), je pomerne vysoké percento tých, ktorým v detstve rodičia čítali (v každej kategórii 90 % ± 1 %).

Tabuľka 158

Kto ti v detstve čítaval?	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja myslenie, vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
nikto	0	7,3 %	6,1 %	8,1 %	13,2 %
rodičia	89,5 %	89,1 %	90,5 %	88,8 %	81,9 %
starí rodičia	45,7 %	47,2 %	46,1 %	45,3 %	41,9 %
súrodenci	13,8 %	15,3 %	16,3 %	13,5 %	11,7 %
iní príbuzní	14,8 %	14,8 %	14,2 %	13,5 %	14,7 %

Pri formovaní čitateľských kompetencií dieťaťa hrá existenčnú úlohu frekvencia čitateľských aktivít v predčitateľskom období. Pravidelné, systematické a opakované čítanie má niekoľko zásadných úloh v čitateľskej gramotnosti a kultúre neskoršieho čitateľa. Buduje základné čitateľské kompetencie, ktoré sú predpokladom zvládnutia neskoršieho čítania (buduje slovnú zásobu, umožňuje poznávať kontexty slov, buduje schopnosť vnímania slov a hlások, zdokonaľuje kognitívne a intelektuálne schopnosti mozgu dieťaťa), buduje čitateľský návyk, každodennú potrebu čítania a vzťah ku knihe. Z toho vyplýva, že v ďalšej otázke nás zaujímala frekvencia čitateľských aktivít dospelých (starších čitateľov) smerom k respondentom. Na otázku *Ako často vám čítali v detstve?* 50, 8 % odpovedalo pravidelne, 16 % veľmi zriedkavo, asi len 5 % odpovedalo nikdy, asi 27 % respondentov odpovedalo, že si na to nepamätá (tabuľka 159).

Tabuľka 159

Ako často ti v detstve čítavali?	Počet	Percent. podiel
pravidelne	770	50,9 %
veľmi zriedkavo	243	16,0 %
nikdy	72	4,8 %
nepamätám si	413	27,3 %

Sledovanie ukazovateľa frekvencie počiatočného predčítania a rodičovského predčítania sme rozšírili o kontext rodovej príslušnosti, vzdelania, resp. typu školy a veku. Tabuľky 160, 161, 162 prehľadne vypovedajú o odpovediach v jednotlivých demografických kategóriách respondentov.

Tabuľka 160

Škola	Ako často ti v detstve čítavali?			
	pravidelne	veľmi zriedkavo	nikdy	nepamätám si
základná	50,7 %	14,8 %	5,6 %	28,9 %
odborná	47,1 %	19,2 %	5,1 %	28,6 %
gymnázium	14,8 %	3,2 %	24,4 %	100,0 %

Tabuľka 161

Pohlavie	Ako často ti v detstve čítavali?			
	pravidelne	veľmi zriedkavo	nikdy	nepamätám si
chlapec	47,1 %	18,4 %	5,0 %	29,5 %
dievča	56,3 %	13,7 %	4,6 %	25,3 %

Tabuľka 162

Vek	Ako často ti v detstve čítavali?			
	pravidelne	veľmi zriedkavo	nikdy	nepamätám si
13	56,3 %	14,0 %	1,7 %	27,9 %
14	49,8 %	13,6 %	8,2 %	28,3 %
15	50,0 %	15,9 %	5,6 %	28,6 %
16	51,8 %	16,3 %	5,1 %	26,8 %
17	48,8 %	20,2 %	3,0 %	27,9 %

Uvedené tabuľky potvrdzujú všeobecné závery, výraznejšiu odchýlku badať len vo vyhodnotení údajov podľa rodovej príslušnosti (tabuľka 161). Takmer o 10 % viac dievčat ako chlapcov konštatuje pravidelnosť predčitateľských aktivít (56,3 % : 47,1 %). To nás vedie k otázke, či je to tým, že dievčatá aj v predčitateľskom veku reagujú na čítanie lepšie, majú k menu lepší vzťah, je pre ne silnejším zážitkom, či si viac predčítanie od dospelých (starších) vyžadujú, alebo je to iba náhoda.

Frekvenciu čítania sme sledovali aj v jednotlivých kategóriách respondentov, ktoré boli zoskupené na základe toho, kto im v detstve predčítal. Tabuľka 163 potom spresňuje a dokresľuje ukazovateľ pravidelnosti a systematickosti predčitateľských aktivít v útlom detstve. Ak detailne analyzujeme kategóriu respondentov, ktorí odpovedali, že im v detstve čítali rodičia, čo bolo 87,1 % zo všetkých respondentov (tabuľka 154), vidíme, že len u 56,2 % respondentov išlo o permanentnú aktivitu (tabuľka 163). Bilancia čítajúcich rodičov sa teda zreteľne zhorší.

Podobne je to aj u ostatných kategórií. Z kategórie respondentov, ktorí odpovedali, že im čítali starí rodičia (42,4 % zo všetkých respondentov – 154), už len 62,3 % konštatuje, že išlo o pravidelnú aktivitu. V kategórii respondentov, ktorým čítali súrodenci (12 % zo všetkých respondentov – tabuľka 154) len 54,9 % konštatuje pravidelnosť.

Tabuľka 163

Ako často ti v detstve čítavali?	Kto ti v detstve čítaval?				
	nikto	rodičia	starí rodičia	súrodenci	iní príbuzní
pravidelne	9,0 %	56,2 %	62,3 %	54,9 %	69,3 %
veľmi zriedkavo	15,3 %	15,8 %	12,1 %	16,1 %	9,1 %
nikdy	55,0 %	0,8 %	0,8 %		
nepamätám si	20,7 %	27,2 %	24,9%	29,0 %	21,6 %

Na základe uvedených výsledkov možno všeobecne konštatovať, že čitateľské aktivity rodičov a príbuzných nasmerované na našich respondentov mali pri prvotnom skúmaní dobrú bilanciu, v korelácii s pravidelnosťou sú však počiatočné čitateľské aktivity typu predčítanie nepostačujúce a nemôžu dosahovať výraznejší efekt a vplyv na formovanie čitateľských zručností, schopností, ani správnych čitateľských návykov.

Základným faktorom pozitívneho vzťahu k čítaniu a literatúre je intenzívny zážitok a pozitívna čitateľská skúsenosť. Ako bolo uvedené vyššie, prvé skúsenosti dieťaťa v predčitateľskom období naviazané na predčítanie sú vždy mimoriadne pozitívne, lebo sú recipročne naviazané na emocionálne vzťahy s rodičom. Rodič vytvára prostredníctvom spoločného čítania vzťah dieťaťa ku knihe, ale i naopak, veselá, dramatická alebo dobrodružná literárna skúsenosť upevňuje vzťah rodiča a dieťaťa cez spoločné dobrodružstvá a zážitky. Navyše, dieťa považuje čítanie za niečo, čo vedia iba veľkí, obdivuje starších, ktorí vedia čítať, túži vedieť čítať. Pri spoločnom čítaní malý čitateľ realizuje spolu so starším čitateľom „dospelácku“, t. j. dôležitú činnosť.

Na pocity, emócie a prvé čitateľské skúsenosti sme sa pýtali otázkou *Ak ti rodičia čítavali, ako si na to spomínaš?* (tabuľka 164). Z celkového počtu 1 515 respondentov 30,4 % odpovedalo, že to bolo *zaujímavé* a pre 32,7 % to bolo *príjemné*, čo je spolu 63,1 % respondentov, ktorí mali pozitívne dojmy a pocity. Len 2,4 % respondentov odpovedalo, že rodičovské čítanie bolo pre nich *nudné* (nemusí ísť o objektívnu výpoveď o pocitoch z rodičovského predčítania. Odpoveď môže byť daná odmietavým postojom k dospelým/rodičom, resp. k čítaniu v aktuálnom období). 23,6 % z celkového počtu respondentov konštatuje, že si *nespomína na žiaden pocit*.

Tabuľka 164

Ak ti rodičia čítavali, ako si na to spomínaš?	Počet	Percent. podiel
bolo to zaujímavé	461	30,4 %
bolo to príjemné	495	32,7 %
bolo to nudné	37	2,4 %
neviem, nespomínam si na žiaden pocit	357	23,6 %

Detailnejšia analýza pocitov a dojmov z prvotných predčitateľských aktivít v jednotlivých kategóriách respondentov potvrdzuje základný výsledok skúmaného ukazovateľa (tabuľky 165, 166, 167). Mierne odchýlky badať v kategóriách zoskupených podľa vzdelania a typu školy. Za zaujímavé a príjemné považuje počiatočné predčítanie spolu 67,8 % žiakov základných škôl, u gymnazistov je to až 75,4 % (tabuľka 165). Analýza z hľadiska rodovej príslušnosti (tabuľka 166) potvrdzuje lepší vzťah k čítaniu u dievčat ako u chlapcov; viac dievčat ako chlapcov považuje prvotné predčítania za zaujímavé a príjemné (73,7 % : 68,3 %), naopak, menej dievčat ako chlapcov to považuje za nudné (1 % : 4,3 %).

Tabuľka 165

Škola	Ak ti rodičia čítavali, ako si na to spomínaš?			
	bolo to zaujímavé	bolo to príjemné	bolo to nudné	nespomínam si na žiaden pocit
základná	37,2 %	30,6 %	4,0 %	28,2 %
odborná	32,1 %	38,6 %	2,6 %	26,7 %
gymnázium	31,9 %	43,5 %	1,1 %	23,5 %

Tabuľka 166

Pohlavie	Ak ti rodičia čítavali, ako si na to spomínaš?			
	bolo to zaujímavé	bolo to príjemné	bolo to nudné	nespomínam si na žiaden pocit
chlapec	34,0 %	34,3 %	4,3 %	27,4 %
dievča	34,2 %	39,5 %	1,0 %	25,3 %

Tabuľka 167

Vek	Ak ti rodičia čítavali, ako si na to spomínaš?			
	bolo to zaujímavé	bolo to príjemné	bolo to nudné	nespomínam si na žiaden pocit
13	39,9 %	29,8 %	4,6 %	25,7 %
14	37,7 %	30,0 %	3,2 %	29,1 %
15	28,1 %	36,8 %	3,5 %	31,6 %
16	31,8 %	40,7 %	1,6 %	25,9 %
17	32,7 %	41,1 %	2,7 %	23,6 %

Predčitateľské aktivity zanechávajú v psychike detí tak hlboké dojmy, že si na ne intenzívne spomínajú aj v dospelom veku. Preto ak máme vyhodnotiť kategóriu respondentov, ktorí odpovedali *nespomínam si na žiaden pocit*, môžeme túto kategóriu odpovedí preradiť k respondentom, ktorým rodičia nečítali, alebo to boli len sporadické aktivity, na ktoré zabudli a preto nemajú z hľadiska systematickej rodičovskej motivácie čitateľských aktivít význam.

V súvislosti so skúmaním počiatočného predčítania treba poukázať na niekoľko nedostatkov realizovaného výskumu – dlhý časový odstup (10 a viac rokov), obmedzenosť a selektívnosť ľudskej pamäte, špecifiká interpretácie faktov a zážitkov z detstva po určitom časovom odstupe, napr. človek má tendenciu odpovedať, že mu rodičia v detstve čítavali aj v prípade, že šlo o ojedinelé čitateľské aktivity (niekedy dokonca iba o jednu), ktoré však vyvolali u respondenta veľmi silný dojem. Takýto prípad však nemožno charakterizovať ako systematické a pravidelné čítanie.

Výskum nevypovedá ani o zámeroch, s ktorými rodičia dieťaťu čítajú, o období, v ktorom rodičia respondentom čítali, dĺžke časového obdobia rodičovského predčítania (do koľkých rokov rodičia respondentom predčítali), ani o tom, aká je úroveň rodičovského povedomia o význame čitateľských aktivít v útlom detstve v rodinnom prostredí. Tieto a podobné otázky idú za rámec možností analyzovaného výskumu, preto treba zdôrazniť potrebu špecializovaného longitudálneho výskumu zameraného práve na rodinné čitateľské prostredie.

8.2 Rodinná knižnica

Čitateľská motivácia je vo veľkej miere ovplyvňovaná aj čitateľskými vzormi. Medzi ne patria čitateľské vzory rodičov a iných príbuzných. Knihy by mali súčasťou rodinného života, mali by byť bežnou vecou každodennej potreby, deti by od útleho veku mali vidieť rodičov s knihou v ruke. Rodinné prostredie by malo byť to, v ktorom má kniha svoje nezastupiteľné miesto.

Základným znakom, ktorý môže na prvý pohľad zreteľne charakterizovať status knihy v rodine a jej celkovú knižnú kultúru je počet kníh a zloženie rodinnej knižnice.

Z celkového počtu 96,5 % rodín má vlastné knihy (tabuľka 168) . Demografické znaky respondentov, ukazujú na malé rozdiely. Za povšimnutie stojí to, že lepší žiaci, gymnazisti, pochádzajú predsa len z kultivovanejších rodín, len 1 % rodín gymnazistov knihy nemá (tabuľka 169). Výrazné rozdiely sú však vo veľkosti domácej knižnice. Najväčšie domáce knižnice majú rodiny gymnazistov, približne 100 kníh má doma 41 % gymnazistov.

Tabuľka 168

Škola	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
základná	95,7 %	4,3 %
odborná	95,3 %	4,7 %
gymnázium	99,0 %	1,0 %

Tabuľka 169

Škola	Koľko kníh máte približne doma?			
	20	50	100	neviem
základná	21,4 %	38,2 %	26,3 %	14,1 %
odborná	24,3 %	35,2 %	22,9 %	17,6 %
gymnázium	7,9 %	31,7 %	41,0 %	19,4 %

Ďalej nás zaujímal vplyv rodinného, domáceho, prostredia na vzťah respondentov ku knihám a k čítaniu vôbec. Existencia domácej, resp. vlastnej, knižnice je predpokladom domáceho prostredia určitej čitateľskej či informačnej gramotnosti. Odpovede na otázku, či *majú doma vlastné knihy*, *aká veľká je ich domáca knižnica*, sme porovnávali s tým, *koľko času venujú respondenti čítaniu počas školských dní,* či počas školského týždňa čítajú knihy, kedy naposledy čítali inú knihu ako učebnicu, či čítajú časopisy, resp. či sa venujú počas víkendov aj čítaniu, či ich čítanie baví, či si myslia, že čítanie pozitívne ovplyvňuje rozvoj ich myslenia a vyjadrovania.

Takmer polovica z celkového počtu respondentov (44,6 %) nečíta knihy počas bežného školského (pracovného) dňa vôbec bez ohľadu na to, či domácnosť má alebo nemá knižnicu (tabuľka 170). V kategórii tých, ktorí domácu knižnicu nemajú, je to takmer dvakrát toľko (82,7 %). Tí respondenti, ktorí doma majú vlastnú knižnicu, čítajú neporovnateľne viac – hodnoty v jednotlivých dĺžkach čítania sú podstatne vyššie (pri čítaní do 15 min. je skóre respondentov *s* a *bez* domácej knižnice 27,5 % : 15,4 %, pri čítaní v rozpätí 1 – 2 hodín denne je skóre 24,2 % : 1,9 %). Presné údaje sú uvedené v tabuľke 170.

Tabuľka 170

Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh ?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
nečíta	44,6 %	82,7 %
do 15 min.	27,5 %	15,4 %
1 až 2 hod.	24,2 %	1,9 %
viac ako 2 hod.	3,8 %	

V čase výskumu uviedlo, že *včera alebo dnes čítalo inú knihu ako učebnicu v priemere* len 3,8 % tých respondentov, ktorí doma vlastnú knižnicu nemajú, ale až 19,3 % tých, ktorí knižnicu doma majú (tabuľka 171). Na základe predchádzajúcich porovnaní neprekvapuje, že vo vzostupnom časovom rade od najdlhšieho časového úseku (*viac ako rok*) smerom k najkratšiemu časovému úseku (*včera alebo dnes*) percento respondentov, ktorí majú doma vlastnú knižnicu a zároveň čítajú iné knihy ako učebnice, narastá. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 171.

Tabuľka 171

Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
neodpovedal	7,8 %	30,2 %
včera alebo dnes	19,3 %	3,8 %
pred týždňom	17,8 %	
pred mesiacom	17,2 %	
pred polrokom	16,1 %	18,9 %
pred viac ako rokom	14,4 %	30,2 %
iné	7,5 %	17,0 %

Čo sa týka intenzity čítania časopisov v korelácii s existenciou domácej knižnice v rodine respondentov, zaznamenali sme nasledovné hodnoty (tabuľka 172): 26,7 % respondentov z rodín, kde majú vlastnú knižnicu uviedlo, že počas školského (pracovného dňa) nečíta časopisy vôbec, 65,1 % uviedlo, že číta časopisy maximálne 1 hodinu. Viac ako 1 hodinu číta časopisy 8,3 % respondentov. Až 50,9 % tých respondentov, ktorí doma nemajú knižnicu, nečíta časopisy vôbec, 43,4 % číta maximálne 1 hodinu, viac ako jednu hodinu číta len 5,7 %. Ako ukazuje tabuľka 172, domáca knižnica pozitívne koreluje s časom venovaným časopisom, absencia domácej knižnice koreluje s nečítaním časopisov.

Tabuľka 172

Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu časopisov?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
časopisy počas školských dní nikdy nečítam	26,7 %	50,9 %
nanajvýš 1 hod.	65,1 %	43,4 %
1 – 3 hod.	6,8 %	5,7 %
viac ako 3 hod.	1,5 %	

Zaujímal nás tiež vplyv domáceho prostredia na trávenie voľného času počas víkendov. Respondenti si mali možnosť vybrať spôsob trávenia svojho voľného času spomedzi ôsmich možností, pričom mohli označiť i viaceré zároveň. Jednou z možností bolo i čítanie (tabuľka 173). 19,7 % respondentov z rodín, kde je v domácnosti knižnica, označilo spomedzi všetkých ponúknutých aktivít, ktorým venujú najviac času počas víkendov i čítanie. Tí respondenti, ktorí žijú v rodinách bez knižnice, cez víkendy nečítajú vôbec. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 173.

Tabuľka 173

Ktorej z uvedených možností venuješ najviac času počas víkendov?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
s kamarátmi	78,1 %	84,9 %
s rodinou	49,7 %	24,5 %
pri počítači	49,7 %	45,3 %
chodím do prírody	16,3 %	3,8 %
športujem	39,7 %	34,0 %
čítam	19,7 %	
sledujem TV	37,8 %	17,0 %
iné	13,7 %	9,4 %
nemám voľný čas	1,7 %	5,7 %

Je vzťah ku knihám a k čítaniu u skúmanej vekovej kategórie respondentov ovplyvnený tým, že sa pohybujú v domácom prostredí, kde sa predpokladá pozitívny vzťah ku knihám? Skúmali sme závislosť existencie domácej knižnice v rodine respondentov a ich vnútorných motivácií čítania. Respondentov, ktorí čítajú knihy, sme sa pýtali na dôvod, prečo čítajú. Z ponúknutých možností si opäť mohli vybrať viaceré zároveň. 44,5 % respondentov z rodín, kde majú knižnicu uviedlo, že ich čítanie baví. Tento dôvod udalo len 10 % tých, ktorí doma vlastné knihy nemajú. Zaujímavé je, že kvôli škole alebo rodičom, čítajú viac tí, ktorí v domácnosti knižnicu nemajú (25 %) než tí, ktorí rodinnú knižnicu majú. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 174.

Tabuľka 174

Označ dôvody, prečo čítaš (odpovedajú len ti, ktorí čítajú knihy)	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
čítanie ma baví	44,5 %	10,0 %
čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	35,9 %	25,0 %
čítaním sa vzdelávam	26,1 %	
kvôli škole, rodičom	19,2 %	25,0 %
iný dôvod	22,3 %	55,0 %

Aj dôvody, prečo respondenti nečítajú, sme porovnávali s prítomnosťou knižnice v domácnosti (tabuľka 162). Až 41,1 % tých, ktorí majú doma knižnicu, udáva ako dôvod, že nemá na čítanie čas. Z rodín, ktoré knižnicu nemajú, takto odpovedalo len 13,3 %. V rodinách bez knižníc dominuje odpoveď *nebaví ma to* – 75,6 %, ktorú z rodín s knižnicou využilo len 53,4 % nečitateľov. Celkove sa zdá, že nečitatelia z rodín s knižnicou majú lepší potenciál stať sa v budúcnosti čitateľmi. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 175.

Tabuľka 175

Označ dôvody, prečo nečítaš (vypĺňajú len tí, ktorí nečítajú knihy)	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
nemám na čítanie čas	41,1 %	13,3 %
čítanie je únavné, radšej si pozriem film	36,6 %	28,9 %
nebaví ma to	53,4 %	75,6 %
iný dôvod	7,5 %	13,3 %

Prítomnosť rodinnej knižnice sme porovnávali aj s tým, aké zdroje využívajú žiaci pri vypracúvaní referátov, esejí či projektov (tabuľka 176). Ani nie polovica respondentov (43,7 %), ktorí majú v domácnosti knižnicu, hľadá takéto informácie v knihách, 11,8 % v časopisoch, 5,8 % využíva ako informačný zdroj CD-ROM, DVD, rozhlas, televíziu, 4,2 % využíva iné, bližšie nešpecifikované, informačné zdroje. Z tých respondentov, ktorí doma knižnicu nemajú, len 19,6 % siahne pri vyhľadávaní informácií po knihe, len kritických 13,7 % po časopisoch, 7,8 % ich vyhľadáva informácie aj v rozhlasovom, televíznom vysielaní, CD-ROM a DVD, 23,5 % použije kamarátov a 3,9 % iné zdroje. Najvýraznejší rozdiel sme zaznamenali pri knihách – knihy ako informačný zdroj využíva až o 24,1 % menej. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 176.

Tabuľka 176

Kde získavaš informácie pre potrebné k vypracovaniu domácich úloh?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
internet	95,3 %	78,4 %
knihy	43,7 %	19,6 %
časopisy	11,8 %	13,7 %
CD-ROM, DVD, rozhlas, televízia	5,8 %	7,8 %
kamaráti	22,2 %	23,5 %
iné	4,2 %	3,9 %

Aj pri využívaní informačných zdrojov pre potrebu záujmov a krúžkov sú na tom podstatne lepšie tí respondenti, ktorých rodinné zázemie podporuje čítanie a vzťah ku knihám. Vo všetkých možnostiach s výnimkou internetu a kamarátov dosiahli vyššie hodnoty respondenti z rodín s knižnicou. Len 2 % respondentov z domácností, ktoré nemajú knižnicu, siahne po knihe ako zdroji informácií potrebných pre realizáciu svojich záľub. Presné údaje sú uvedené v tabuľke 177.

Tabuľka 177

Kde získavaš informácie pre hobby/krúžky?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
nemám hobby	44,4 %	38,0 %
internet	47,6 %	50,0 %
kniha	17,5 %	2,0 %
časopis	14,1 %	6,0 %
CD-ROM, DVD, rozhlas, televízia	6,4 %	8,0 %
kamaráti	18,3 %	30,0 %
iné	3,1 %	4,0 %

8.3 Kniha ako dar v rodine

Ďalšiu informáciu o statuse knihy a čítania v rodinnom prostredí sme sa snažili získať prostredníctvom otázky *Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?* Respondenti si vyberali z troch alternatívnych odpovedí *nie – nikdy, áno – len výnimočne*, *áno – pravidelne*. Prvotné vyhodnotenie daného ukazovateľa (tabuľka 178) odráža neuspokojivú skutočnosť, že len 16,2 % respondentov dostáva knihy od rodičov pravidelne, 62,4 % respondentov len výnimočne a 21,1 % nedostáva knihy od rodičov nikdy. Daným ukazovateľom sledujeme zároveň

jeden z motivačných činiteľov v rodinnom prostredí -snahu rodičov stimulovať a usmerňovať čitateľské aktivity svojich detí a zároveň nepriamo aj záujem mladých o knihy. Ľudia obdarovávajú tým, čo urobí obdarovanému radosť, o čo má záujem. Celkové vyhodnotenie ukazuje daný ukazovateľ ako kritický.

Tabuľka 178

Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?	Počet	Percent. podiel
nie, nikdy	319	21,1 %
áno, len výnimočne	945	62,4 %
áno, pravidelne	245	16,2 %

Presné vyhodnotenie daného ukazovateľa v základných demografických kategóriách (pohlavie, vek, typ školy) ukazujú tabuľky 179, 180, 181. Tie dokladujú, že z hľadiska príslušnosti k typu školy najčastejšie dostávajú knihy gymnazisti (tabuľka 179), že dievčatá dostávajú knihy častejšie ako chlapci. Naopak, podstatne viac je chlapcov, ktorí knihy nikdy nedostávajú (tabuľka 180). Z hľadiska veku sa javí najpozitívnejšie kategória trinásťročných, pretože v tejto vekovej kategórii je najviac tých, ktorí knihy dostávajú pravidelne a najmenej tých, ktorí knihy nedostávajú vôbec. Faktom však ostáva, že situácia z hľadiska tohto indikátora nie je vôbec priaznivá. V priemere 63 % respondentov dostáva knihy len výnimočne. K nim však možno zaradiť i takých, ktorí doposiaľ dostali knihu len raz.

Tabuľka 179

Škola	Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?		
	nie, nikdy	áno, len výnimočne	áno, pravidelne
základná	22,3 %	61,2 %	16,5 %
odborná	28,4 %	62,6 %	9,1 %
gymnázium	10,6 %	65,0%	24,4 %

Tabuľka 180

Pohlavie	Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?		
	nie, nikdy	áno, len výnimočne	áno, pravidelne
chlapec	26,6 %	60,3 %	13,1 %
dievča	14,8 %	65,4 %	19,8 %

Tabuľka 181

Vek	Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?		
	nie, nikdy	áno, len výnimočne	áno, pravidelne
13	14,1 %	64,8 %	21,1 %
14	23,3 %	62,2 %	14,5 %
15	28,6 %	52,4 %	19,0 %
16	19,1 %	66,4 %	14,5 %
17	25,1 %	58,9 %	16,1 %

Darovanie kníh deťom sme zisťovali aj porovnaním s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice*. Ako ukazuje tabuľka 182, tí, ktorí nemajú čas chodiť do knižnice, dostávajú od rodičov alebo iných príbuzných výrazne menej často knihy ako dar.

Tabuľka 182

Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	čiastočne nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nie, nikdy	26,8 %	14,9 %	11,3 %	23,2 %
áno, ale len výnimočne	62,1 %	65,5 %	66,7 %	51,4 %
áno, pravidelne	11,1 %	19,6 %	22,1 %	25,4 %

Aj v skupine respondentov, ktorí *V školských dňoch nemajú okrem školy na nič čas*, sme zisťovali, ako bývajú obdarovávaní knihami od rodičov a od svojich kamarátov. Ako ukazuje tabuľka 183, z hľadiska obdarovania knihami nie je žiaden významný rozdiel medzi tými, ktorí tvrdia, že okrem školy nemajú na nič čas a tými, ktorí s výrokom nesúhlasia vôbec.

Tabuľka 183

Dostávaš od rodičov knihy?	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
nie, nikdy	25,0 %	17,9 %	18,4 %	24,1 %
áno, ale len výnimočne	62,5 %	64,1 %	64,2 %	60,9 %
áno, pravidelne	12,5 %	17,9 %	17,4 %	15,0 %

8.4 Vnucovanie čítania v rodine

V rámci analýzy kauzálnych ukazovateľov sme sa orientovali aj na to, či rodičia nútia respondentov do čítania. Daný indikátor vypovedá veľmi veľa o vyspelosti čitateľa tým, že hovorí o vnútornej motivácii, resp. absencii vôle a vnútornej motivácie čítať. Tieto však sú jedným zo základných predpokladov čítania a základných prvkov čitateľskej kultúry človeka. V tabuľkách 184 – 187 kvantitatívne vyhodnocujeme ukazovateľ, ktorý vypovedá jednak o vonkajšej čitateľskej motivácii prostredníctvom rodičov, no zároveň o kontexte – podmienkach rodinného čitateľského prostredia. Prvotné vyhodnotenie daného ukazovateľa načrtáva, že len 3,9 % respondentov súhlasí s výrokom *Rodičia ma nútia do čítania*, 7,6 % respondentov s výrokom súhlasí čiastočne, 7,6 % respondentov čiastočne súhlasí, 15,2 % respondentov skôr nesúhlasí a až 72,9 % vôbec nesúhlasí s daným výrokom.

Tabuľka 184

Rodičia ma nútia do čítania	Počet	Percent. podiel
úplne súhlasím	59	3,9 %
čiastočne súhlasím	116	7,6 %
skôr nesúhlasím	231	15,2 %
vôbec nesúhlasím	1 105	72,9 %

V rámci precíznejšieho vyhodnotenia je nevyhnutné poukázať na rozporuplné aspekty ukazovateľa. Do poslednej kategórie respondentov (nesúhlasia s výrokom), ktorá je kvantitatívne najväčšia, patria respondenti, ktorých netreba nútiť do čítania, ale aj respondenti, ktorých rodičia sa nezaujímajú o čitateľské aktivity svojho dieťaťa, nesnažia sa na nich apelovať. Vzhľadom na celkové výsledky nášho výskumu predpokladáme, že väčšina respondentov tejto kategórie má práve toto druhé rodinné pozadie.

Ukazovateľ vonkajšej motivácie prostredníctvom vplyvu rodičov sme sledovali aj v kontexte rodových relácií, vzdelávania a typu školy a veku respondentov (tabuľky 185, 186, 187). Uvedené tabuľky viac-menej potvrdzujú všeobecné výsledky. Z výsledkov nasledujúcich tabuliek poukážeme na to, že chlapcov treba viac usmerňovať v čitateľských aktivitách. Ak si však všimneme horší vzťah a postoje chlapcov k čítaniu (viď kapitola Postoje a vzťah detí a mládeže k čítaniu), predpokladáme, že chlapci zrejme pociťujú rodičovský tlak na čitateľské aktivity výraznejšie (tabuľka 185). V tabuľkách 186 a 187 možno sledovať závislosť poklesu intenzity rodičovského usmerňovania od typu školy a veku respondentov.

Tabuľka 185

Pohlavie	Rodičia ma nútia do čítania			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
chlapec	4,8 %	9,1 %	17,4 %	68,7 %
dievča	2,9 %	6,0 %	12,9 %	78,3 %

Tabuľka 186

Škola	Rodičia ma nútia do čítania			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
základná	6,8 %	9,9 %	16,8 %	66,6 %
odborná	2,2 %	3,4 %	13,1 %	81,2 %
gymnázium	1,7 %	9,6 %	15,7 %	73,0 %

Tabuľka 187

Vek	Rodičia ma nútia do čítania			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
13	6,5 %	10,4 %	16,5 %	66,5 %
14	7,1 %	9,2 %	16,3 %	67,4 %
15	6,3 %	11,0 %	15,7 %	66,9 %
16	2,3 %	6,7 %	14,9 %	76,1 %
17	1,0 %	4,7 %	14,0 %	80,3 %

Skúmali sme tiež, či tlak rodičov na čítanie nejako koreluje so súhlasom, resp. nesúhlasom respondentov s tvrdením *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas*. Ukázalo sa, že tí, ktorí úplne súhlasia s tým, že nemajú okrem školy na nič čas, zároveň pociťujú silnejší tlak rodičov, aby čítali. Percentuálne údaje sú v tabuľke 188.

Tabuľka 188

Rodičia ma nútia do čítania	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
úplne súhlasím	8,5 %	3,0 %	4,0 %	3,8 %
čiastočne súhlasím	5,6 %	11,6 %	6,1 %	7,1 %
skôr nesúhlasím	15,5 %	14,3 %	18,6 %	13,2 %
vôbec nesúhlasím		71,1 %	71,3 %	75,9 %

Ak musia rodičia nútiť dieťa k čitateľským aktivitám, rozhodne to nemožno považovať za pozitívny dôvod na čítanie. Tento ukazovateľ rozhodne svedčí o absencii vnútornej a subjektívnej motivácie k čítaniu a rezervách v oblasti čitateľskej kultúry človeka. Na druhej strane je dobre, ak sa rodičia zaujímajú o čítanie svojich detí, usmerňujú a stimulujú ich čitateľské aktivity. Spôsob a forma rodičovského vplyvu na mladého čitateľa môže byť rozličného charakteru. Na jednej strane môže významnou mierou prispievať k nárastu čitateľských aktivít, na druhej strane neprimeraný a nevhodný tlak zo strany rodiča môže negatívne ovplyvniť postoje i vzťah k čítaniu a v konečnom dôsledku i frekvenciu čítania a posunúť tak čítanie do vyslovene odmietaných aktivít.

Uvedomujeme si obmedzenosť nášho výskumu a rezervy aplikovanej metódy vzhľadom na tento ukazovateľ. Považujeme za potrebné sústrediť sa v budúcich výskumoch špeciálne na otázky spôsobu, foriem, možností a intenzity rodičovskej podpory a usmerňovania čítania detí a mládeže hlavne v rozporuplnom vekovom období 13 –17 rokov.

8.5 Vplyv domáceho prostredia na navštevovanie knižnice

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že viac ako polovica respondentov (53,3 %) napriek tomu, že domácnosť má svoju rodinnú knižnicu, nenavštevuje žiadnu knižnicu. Školskú knižnicu navštevuje veľmi nízke percento respondentov – len v priemere 14 %. Inú ako školskú knižnicu navštevuje v priemere 31,4 % opýtaných. V porovnaní s tými, ktorí doma vlastné knihy nemajú, sú však výsledky neporovnateľne priaznivejšie. Až 88,5 % respondentov, ktorí nemajú doma vlastné knihy, nenavštevuje žiadnu knižnicu, nemá potrebu využívať služby knižníc či už za študijným (informácie potrebné pre vzdelávanie) alebo iným účelom (napr. voľnočasové aktivity). Len 11,5 % z nich navštevuje nejakú knižnicu, skôr školskú (9,6 %) ako inú (len 1,9 %). Presné údaje sú uvedené v tabuľke 189.

Tabuľka 189

Navštevuješ knižnicu?	Máte doma vlastné knihy?	
	áno	nie
nie, žiadnu	53,3 %	88,5 %
áno, školskú	14,2 %	9,6 %
áno, inú	32,5 %	1,9 %

Existencia vlastnej domácej knižnice, resp. domáce prostredie, ktoré pozitívne vplýva na vzťah ku knihám a k čítaniu, návštevu knižníc a využívanie ich služieb podnecuje, ale ovplyvňovanie môže byť aj záporné. Viac ako polovica respondentov, ktorí majú domácu knižnicu do žiadnej knižnice nechodí. Môže tu zohrávať úlohu niekoľko faktorov – veľkosť domácej knižnice, jej žánrové a tematické zloženie, nedostatok informácií o službách knižníc u respondentov samotných, ich učiteľov, mimoškolských pedagógov i rodičov, nedostatočná ponuka kvalitných a príťažlivých knižničných služieb pre túto vekovú kategóriu, nedostatočná spolupráca knižníc so školami.

9 PRESTÍŽ A IMIDŽ ČÍTANIA, VZŤAH KU KNIHE

Používať pojmy ako prestíž, status a imidž v súvislosti s čítaním či knihou sa nám vidí úplne primerané. Obzvlášť medzi mladými ľuďmi totiž faktor skupinovej obľúbenosti a prestíže určitej aktivity zohráva dôležitú úlohu. Mladí ľudia sa vymaňujú z domáceho prostredia a stávajú sa konformnými s hodnotami, ktoré vyznávajú neformálne skupiny ich rovesníkov. Práve preto sú pubescenti a adolescenti kategóriami, ktoré najviac a najrýchlejšie podliehajú vplyvu módy, vytvárajú si svojské, svojej generácii vlastné hodnoty a preferencie. Na druhej strane však pozitívny a negatívny vzťah k čítaniu v adolescencii nie sú výhradne dôsledkom klímy v rovesníckej skupine, veľmi dôležitú úlohu zohráva predchádzajúci vplyv rodiny a školy.

9.1 Pozitívny vzťah k čítaniu

Úroveň čitateľských schopností a zručností človeka ovplyvňuje nepochybne intenzita čítania a frekvencia čitateľských aktivít. Tieto však do veľkej miery závisia od názorov respondentov na čítanie a od postojov mládeže k čítaniu ako prostriedku získavania informácií i ako voľnočasovej aktivite. Klesajúci status čítania a kníh je všeobecným kritickým javom spoločnosti, ktorý odborníci sledujú a konštatujú od polovice 80. rokov. Preto sme sa na tento jav zamerali aj v našom výskume a sledovali sme dva základné kauzálne ukazovatele čítania detí a mládeže. Orientovali sme sa na dôvody, prečo mládež číta, ale aj na dôvody, ktoré sú príčinou nečítania mládeže.

Pri sledovaní základného kauzálneho ukazovateľa *prečo mládež číta* konštatujeme niekoľko základných skutočností. Najčastejším dôvodom, ktorý respondenti v našom výskume uvádzali, bolo, že ich *čítanie baví*. Aj napriek tomu, že to bola najčastejšie uvedená alternatíva, tento vzťah k čítaniu uviedlo len 33,6 % opýtaných. Tento ukazovateľ jasne indikuje nedostatočný záujem mladej generácie o čítanie ako spôsob osobnej kultúrnej realizácie.

Priam existenčná súvislosť čítania a rozvoja myslenia, vyjadrovania a komunikačných schopností je veľmi zreteľným a preukazným vzťahom. Napriek tomu len 27,5 % respondentov uviedlo, že číta z *dôvodu rozvoja myslenia a vyjadrovania*.

Čítanie jednoznačne je a aj napriek prieniku moderných informačných technológií ostane základnou stratégiou nadobúdania vedomostí, odborných znalostí, rozširovania a prehlbovania poznatkovej bázy človeka, ale i získavania rozličných praktických a profesijných zručností. Práve z tohto dôvodu považujeme za kritický vzťah mládeže k čítaniu ako základnej stratégii vzdelávania. *Vzdelávanie* ako dôvod čítania uviedlo len 19,7 % respondentov. Alternatívu *čítanie kvôli škole a rodičom* si vybralo 14,7 % respondentov a iné dôvody uviedlo 37,4 %. Presne sú dôvody čítania detí a mládeže uvedené v tabuľke 190.

Tabuľka 190

Označ dôvody, prečo čítaš	Počet	Percent. podiel
čítanie ma baví	509	33,6 %
čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	416	27,5 %
čítaním sa vzdelávam	298	19,7 %
kvôli škole, rodičom	223	14,7 %
iný dôvod	267	37,4 %

Problematiku čitateľských postojov sme sledovali aj v kontexte rodových relácií, stupňa vzdelania a veku respondentov.

Náš výskum potvrdil všeobecne vyskytujúci sa predpoklad, že čítanie je skôr ženskou záležitosťou a baví podstatne viac dievčatá, ako chlapcov. V tabuľke 191 vidíme, že čítanie baví 35,1% chlapcov a 52 % dievčat. Tabuľka vypovedá nielen o tom, že čítanie je u dievčat populárnejšie, ale percentuálne rozloženie odpovedí

v rámci celej škály postojov a názorov celkovo ukazuje, že čítanie má u dievčat vyšší status a prikladajú mu väčší význam ako chlapci.

Tabuľka 192 dokladuje, že názory na čítanie a postoj k čítaniu ovplyvňujú stupeň vzdelania a typ školy. V kategórii gymnazistov je výrazne viac respondentov, ktorí tvrdia, že ich čítanie baví než v kategórii žiakov základných škôl. Podobne nastáva pozitívny posun aj v ostatných názorových alternatívach *čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie*, *čítaním sa vzdelávam*. Samozrejme, akceptujeme i skutočnosť, že absolventi základných škôl sa prerozdelia vzhľadom na kvality čítania tak, že na gymnáziá odíde viac žiakov – čitateľov, na odborných školách pokračuje viac nečitateľov, a teda uvedený posun nie je len vplyvom vzdelávania či vyspievania.

Tabuľka 191

Pohlavie respondentov	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
chlapec	35,1 %	30,6 %	25,7 %	19,6 %	26,6 %
dievča	52,0 %	40,7 %	25,6 %	18,9 %	19,8 %

Tabuľka 192

Škola	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
základná	39,3 %	32,0 %	23,3 %	18,7 %	26,5 %
odborná	37,3 %	32,9 %	26,6 %	16,8 %	27,7 %
gymnázium	56,3 %	43,8 %	27,8 %	22,4 %	13,9 %

Tabuľka 193

Vek	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
13	44,4 %	31,1 %	21,7 %	17,8 %	25,0 %
14	39,6 %	32,1 %	22,2 %	20,3 %	26,9 %
15	38,8 %	36,7 %	30,6 %	16,3 %	26,5 %
16	48,0 %	36,9 %	28,1 %	20,1 %	20,1 %
17	42,0 %	41,1 %	25,4 %	18,8 %	21,9 %

Nasledujúce tabuľky 194 a 195 demonštrujú, že čitatelia, ktorí majú kladný vzťah a pozitívne postoje a názory na čítanie (čítanie ich baví a/alebo považujú čítanie za významné), súhlasia alebo čiastočne súhlasia s výrokmi *Čítanie je dobrá zábava* a *V knihách je veľa zaujímavého a múdreho*.

Tabuľka 194

Čítanie je dobrá zábava	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
úplne súhlasím	38,3 %	28,4 %	23,9 %	4,5 %	10,6 %
čiastočne súhlasím	56,4 %	58,3 %	57,6 %	47,3 %	44,7 %
skôr nesúhlasím	4,7 %	11,8 %	16,8 %	32,4 %	27,3 %
vôbec nesúhlasím	0,6 %	1,4 %	1,7 %	15,8 %	17,4 %

Tabuľka 195

V knihách je veľa zaujímavého a múdreho	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
úplne súhlasím	48,0 %	57,1 %	59,3 %	32,6 %	34,0 %
čiastočne súhlasím	46,5 %	40,5 %	36,0 %	55,2 %	46,8 %
skôr nesúhlasím	4,9 %	2,2 %	4,0 %	8,6 %	10,9 %
vôbec nesúhlasím	0,6%	0,2%	0,7%	3,6 %	8,3 %

Analýza korelácií kategórií respondentov s kladným postojom a vzťahom ku knihám vypovedá, že títo majú vo veku 13 – 17 rokov už vyhranené čitateľské preferencie a nemajú väčšie problémy s výberom literatúry (tabuľka 196). Okrem toho, títo čitatelia majú dostatok vnútornej motivácie k čitateľským aktivitám a nepotrebujú vonkajšiu motiváciu zo strany rodičov (tabuľka 197).

Tabuľka 196

Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
úplne súhlasím	1,4 %	2,6 %	3,7 %	7,6 %	5,6 %
čiastočne súhlasím	5,5 %	8,9 %	8,4 %	12,1 %	6,0 %
skôr nesúhlasím	13,0 %	16,3 %	12,5 %	22,4 %	9,4 %
vôbec nesúhlasím	80,1 %	72,1 %	75,4 %	57,8 %	78,9 %

Tabuľka 197

Rodičia ma nútia do čítania	Označ dôvody, prečo čítaš				
	čítanie ma baví	čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie	čítaním sa vzdelávam	kvôli škole, rodičom	iný dôvod
úplne súhlasím	1,4 %	2,6 %	3,7 %	7,6 %	5,6 %
čiastočne súhlasím	5,5 %	8,9 %	8,4 %	12,1 %	6,0%
skôr nesúhlasím	13,0 %	16,3 %	12,5 %	22,4 %	9,4 %
vôbec nesúhlasím	80,1 %	72,1 %	75,4 %	57,8 %	78,9 %

Vyššie uvedené výsledky hovoria o vzťahu mládeže k čítaniu ako k procesu, voľnočasovej aktivite i ako k prostriedku vzdelávania a poznávania. Zároveň nás upozorňujú na veľmi zreteľný fakt, že názory na čítanie, postoje k čítaniu úzko súvisia s frekvenciou čitateľských aktivít a tiež, že ide o javy, ktoré sa navzájom priam existenčne ovplyvňujú.

Analyzované ukazovatele však nepriamo vypovedajú o ďalších skutočnostiach:

- o všeobecne nízkom statuse čítania v živote súčasnej mládeže,
- o všeobecne nízkom stupni povedomia a malej informovanosti o dôležitosti čítania v rozvoji človeka, jeho myslenia, v rozvoji jeho komunikačných a kognitívnych kompetencií,
- o celkovo nízkom stupni povedomia o nezastupiteľnej úlohe čítania v existencii človeka,
- o všeobecne nedostatočnej motivácii k čítaniu.

9.2 Negatívny vzťah k čítaniu

Celkom logicky sme sa v našom výskume zamerali aj negatívne kauzálne indikátory – dôvody, prečo mladí ľudia nečítajú. Respondenti si mali možnosť vybrať z nasledujúcich alternatív: *nemám na čítanie čas, čítanie je únavné, radšej si pozriem film, nebaví ma to, iný dôvod* (tabuľka 198). Žiaľ, najfrekventovanejšou bola alternatíva *nebaví ma to,* ktorú uviedlo 24,9 % (až štvrtina) z celkového počtu respondentov. Zatiaľ čo 17,9 % respondentov tvrdí, že *na čítanie nemá čas*, 16,4 % nečíta, lebo je pre nich *čítanie únavné a radšej si pozrú film* a 3,6 % respondentov má *iný dôvod*, prečo nečíta.

Na tomto mieste treba dôrazne upozorniť na skutočnosť, že sumárne až 41,3 % z celkového počtu respondentov má zreteľne negatívny vzťah k čítaniu, nakoľko si vybralo jednoznačne negatívne dôvody nečítania – *čítanie je únavné, radšej si pozriem film* alebo *nebaví ma to* (tabuľka 198).

Uvedené výsledky vypovedajú o absencii subjektívnej vnútornej motivácie k čítaniu.

Tabuľka 198

Označ dôvody, prečo nečítaš	Počet	Percent. podiel
nemám na čítanie čas	271	17,9 %
čítanie je únavné, radšej si pozriem film	249	16,4 %
nebaví ma to	378	24,9 %
iný dôvod	55	3,6 %

Rozdiely u chlapcov a dievčat vo vzťahu a postojoch k čítaniu nám dokresľuje a precizuje podrobnejšia analýza dôvodov z rodového hľadiska (tabuľka 199). Až o 19 % viac dievčat ako chlapcov síce tvrdí, že na čítanie nemá čas (34,8 % : 48,9 %), ale takmer o 6 % viac chlapcov ako dievčat považuje čítanie za únavné (38 % : 32,1 %). Aj odpoveď *nebaví ma to*, si vybralo percentuálne viac chlapcov ako dievčat (56,5 % : 51,1 %). Opäť to potvrdzuje horší vzťah a postoj k čítaniu u chlapcov, ich už niekoľkokrát konštatovanú slabšiu vnútornú motiváciu čítať.

Tabuľka 199

Pohlavie	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
chlapec	34,8 %	38,0 %	56,5 %	9,2 %
dievča	48,9 %	32,1 %	51,1 %	5,4 %

Analýza dôvodov z hľadiska veku respondentov poukazuje na základný fakt, že s vekom rastie frekvencia odpovedí, ktoré uvádzajú ako dôvod nečítania nedostatok času (tabuľka 200). Príčinou môže byť nielen zvyšovanie nárokov zo strany školy, ale najmä zvyšovanie frekvencie skupinových voľnočasových aktivít s kamarátmi mimo domova, príp. iné individuálne aktivity (viď kapitola Médiá a voľný čas).

V oboch nasledujúcich tabuľkách, ktorých základom je rozvoj, dozrievanie a zvyšovanie vzdelania respondentov, je klesajúca tendencia odpovede *nebaví ma to* ako dôvodu nečítania. Každopádne treba dôrazne upozorniť na veľmi vysoké percento respondentov, ktorých nebaví čítanie vo všetkých kategóriách a vekových skupinách respondentov (tabuľky 200, 201).

Tabuľka 200

Škola	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
základná	31,0 %	35,9 %	62,7 %	8,1 %
odborná	42,0 %	37,2 %	52,2 %	8,8 %
gymnázium	51,5 %	34,1 %	43,2 %	6,1 %

Tabuľka 201

Vek	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
13	35,2 %	36,3 %	65,9 %	6,6 %
14	33,1 %	34,6 %	60,0 %	7,7 %
15	23,6 %	38,9 %	59,7 %	11,1 %
16	45,5 %	33,7 %	51,8 %	7,1 %
17	44,7 %	40,4 %	45,4 %	9,2 %

Pomerne vysoké percento respondentov vo všetkých kategóriách uviedlo, že na čítanie *nemá čas*. Preto sme túto kategóriu respondentov (prvý stĺpec nasledujúcich tabuliek) analyzovali z hľadiska voľnočasových aktivít, ktorým sa podľa výskumu venujú. Vidíme, že medzi faktormi, ktoré ovplyvňujú nedostatok času na čítanie (medzi faktormi nečítania), môžu byť konkurenčné voľnočasové aktivity. Väčšina z kategórie respondentov nemajúcich na čítanie čas medzi bežnými každodennými činnosťami uvádza:

- sledovanie TV (95,1 %, z toho 63,3 % je tých, ktorí sledujú TV viac ako 1 hodinu),
- hranie PC hier (66,0 %, z toho 38,4 % je tých, ktorí hrajú PC hry viac ako 1 hodinu denne),
- internetovú komunikáciu (94,5 %, z toho 62,6 % je tých, ktorí sa jej venujú viac ako 1 hodinu denne),
- surfovanie po internete (94,5 %, z toho 75,1 % je tých, ktorí surfujú viac ako 1 hodinu denne) – tabuľky 202, 203, 204, 205.

Tabuľka 202

Koľko času venuješ počas školského dňa sledovaniu TV?	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
TV počas školských dní nikdy nesledujem	4,9 %	3,6 %	4,5 %	7,3 %
nanajvýš 1 hod.	31,8 %	18,1 %	22,5 %	36,4 %
1 – 3 hod.	46,8 %	52,4 %	50,5 %	36,4 %
viac ako 3 hod.	16,5 %	25,8 %	22,5 %	20,0 %

Tabuľka 203

Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu PC hier, videohier, hier na mobile, online hier, Gameboy, Nintendo?	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
hry počas školských dní nikdy nehrám	34,0 %	18,9 %	23,2 %	38,2 %
nanajvýš 1 hod.	27,6 %	27,7 %	29,6 %	23,6 %
1 – 3 hod.	20,5 %	30,5 %	23,5 %	14,5 %
viac ako 3 hod.	17,9 %	22,9 %	23,7 %	23,6 %

Tabuľka 204

Koľko času venuješ počas šk. dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými a známymi cez internet, napr. e-mail, chat, ICQ a pod.?	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
internetovej komunikácii sa počas školských dní nikdy nevenujem	5,6 %	8,0 %	9,5 %	7,3 %
nanajvýš 1 hod.	23,0 %	22,5 %	20,4 %	25,5 %
1 – 3 hod.	39,6 %	39,8 %	35,0 %	32,7 %
viac ako 3 hod.	31,9 %	29,7 %	35,0 %	34,5 %

Tabuľka 205

Koľko času venuješ počas šk. dňa prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu?	Označ dôvody, prečo nečítaš			
	nemám na čítanie čas	čítanie je únavné, radšej si pozriem film	nebaví ma to	iný dôvod
surfovaniu sa počas školských dní nikdy nevenujem	8,6 %	6,9 %	9,1 %	9,1 %
najvýš 1 hod.	41,6 %	37,2 %	37,6 %	49,1 %
1 – 3 hod.	33,5 %	38,5 %	34,4 %	25,5 %
viac ako 3 hod.	16,4 %	17,4 %	18,9 %	16,4 %

Respondentom nášho výskumu sme ponúkli sériu výrokov. Ich úlohou bolo uviesť, nakoľko sa s nimi stotožňujú či nestotožňujú a to v rámci štyroch alternatívnych odpovedí: *úplne súhlasím – čiastočne súhlasím – skôr nesúhlasím – vôbec nesúhlasím*.

Výskum Čítanie 2003[8] sa dospelých respondentov pýtal, či by chceli, aby ich blízki čítali knihy. Ukázalo sa, že negatívne postoje k čítaniu sú zriedkavé dokonca aj medzi úplnými nečitateľmi. Čitatelia (krásnej) literatúry sú smiešni či trápni len podľa necelých 6 % nečitateľov. Naopak,

16 % nečitateľov si myslí, že ten, kto číta krásnu literatúru, je lepší ako iní ľudia[9]. Názory čitateľov boli na čítanie naladené, samozrejme, ešte oveľa pozitívnejšie.

Aj náš výskum ukázal, že status mladého človeka môže byť ohrozený tým, že číta len v niektorých skupinách. S výrokom *Neuznávam spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh* vôbec nesúhlasí 60,9 % a skôr nesúhlasí 25,4 %. Úplne s ním súhlasí len 4,7 % a čiastočne súhlasí 9 %.

Tabuľka 206

Neuznávam spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	72	4,7 %
čiastočne súhlasím	135	9 %
skôr nesúhlasím	383	25,3 %
vôbec nesúhlasím	915	60,9 %

Podľa očakávania, spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh, neuznávajú viac chlapci. S uvedeným výrokom úplne súhlasí 7,2 % chlapcov, no len 2 % dievčat; čiastočne súhlasí 11,6 % chlapcov a 5,9 % dievčat (tabuľka 209). Pri takomto negativistickom prístupe k čitateľom je však dôležitý aj trend, teda to, či mladých ľudí odmietajúcich čitateľov s pribúdajúcim vekom pribúda alebo ubúda. Odmietanie spolužiakov, ktorí čítajú knihy vrcholí vo veku 15 rokov, kedy s uvedeným výrokom úplne súhlasí až 11,8 % a čiastočne súhlasí 9,4 % (tabuľka 207). Po prechode na strednú školu mladí ľudia mentálne dozrievajú a odmietanie čitateľov prudko klesá (tabuľka 208). Vo veku 16 rokov s výrokom úplne súhlasí 3,3 % a čiastočne súhlasí 6,8 %; vo veku 17 rokov je situácia ešte lepšia, s výrokom úplne súhlasia 3 % a čiastočne súhlasí 7,1 %. Čítanie síce nie je medzi dnešnou mládežou pozitívnym „imidžotvorným“ prvkom, ale odmietanie čitateľov je len krátkodobým excesom. Aký je v jednotlivých demografických skupinách (vek, typ školy, pohlavie) vzťah k čitateľom ukazujú tabuľky, 207, 208, 209.

Tabuľka 207

Vek	Neuznávam spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	4,8 %	9,2 %	31,1 %	54,8 %
14	6,1 %	15,0 %	28,9 %	50,0 %
15	11,8 %	9,4 %	22,8 %	55,9 %
16	3,3 %	6,8 %	23,6 %	66,2 %
17	3,0 %	7,1 %	22,3 %	67,6 %

[8] RANKOV, P. – VALČEK, P. *Čítanie 2003 : Výskum súčasného stavu a úrovne čítania v SR.* Bratislava : Literárne informačné centrum. 2003.

[9] Tamtiež, s. 32.

Tabuľka 208

Škola	Neuznávam spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	6,6 %	12,8 %	29,2 %	51,4 %
odborná	3,9 %	8,9 %	23,5 %	63,7 %
gymnázium	3,2 %	3,4 %	22,3 %	71,1 %

Tabuľka 209

Pohlavie	Neuznávam spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	7,2 %	11,6 %	30,2 %	50,9 %
dievča	2,0 %	5,9 %	19,9 %	72,2 %

Kniha je v našej kultúre symbolom vzdelanosti a múdrosti. Ukázalo sa, že takýto stereotyp pretrváva aj u dnešnej mladej generácie napriek tomu, že číta pomerne málo (tabuľka 210). S výrokom *V knihách je veľa zaujímavého a múdreho* úplne súhlasilo 38,4 %, čiastočne súhlasilo 49,1 %, skôr nesúhlasilo 8 % a vôbec nesúhlasilo 4,4 %.

Tabuľka 210

V knihách je veľa zaujímavého a múdreho	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	579	38,4 %
čiastočne súhlasím	739	49,1 %
skôr nesúhlasím	121	8,0 %
vôbec nesúhlasím	68	4,4 %

Kniha má teda pomerne vysokú prestíž ako dobrý zdroj poznania. S tým, že v knihách je veľa zaujímavého a múdreho úplne súhlasí 43,8 % dievčat a 33,7 % chlapcov, vôbec nesúhlasí len 1,7 % dievčat a 6,9 % chlapcov. Imidž knihy ako zdroja zaujímavého a múdreho poznania mierne stúpa s vekom. S výrokom súhlasí 34,6 % trinásťročných, potom sa počet zväčšuje a dosiahne 40,1 % u šestnásťročných, resp. 39,3 % u sedemnásťročných a starších. To sa premietne aj do rozdielov medzi typmi škôl – s výrokom úplne súhlasí 41,7 % gymnazistov, 38,8 % žiakov stredných odborných škôl a 35,8 % žiakov základných škôl. Podrobné výsledky v základných demografických kategóriách (pohlavie, typ školy, vek) ukazujú tabuľky 211, 212, 213.

Tabuľka 211

Pohlavie	V knihách je veľa zaujímavého a múdreho			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	33,7 %	50,3 %	9,0 %	6,9 %
dievča	43,8 %	47,6 %	6,9 %	1,7 %

Tabuľka 212

Škola	V knihách je veľa zaujímavého a múdreho			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	35,8 %	47,4 %	10,6%	6,1 %
odborná	38,8 %	48,7 %	8,3 %	4,2 %
gymnázium	41,7 %	52,0 %	3,9 %	2,5 %

Tabuľka 213

Vek	V knihách je veľa zaujímavého a múdrého			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	34,6 %	47,4 %	12,7%	5,3 %
14	36,6 %	48,4 %	8,6 %	6,5 %
15	39,8 %	44,5 %	8,6 %	7,0 %
16	40,1 %	50,3 %	6,7 %	3,0 %
17	39,3 %	51,0 %	6,4 %	3,4 %

Výrok *V knihách je veľa zaujímavého* sme dali do súvislosti s tvrdením *V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas* (tabuľka 214). S tým, že v knihách je veľa zaujímavého sa výrazne častejšie stotožnili tí, ktorí si nemyslia, že nemajú čas. Pocit nedostatku času teda do istej miery súvisí s nedoceňovaním zaujímavosti knihy.

Tabuľka 214

V knihách je veľa zaujímavého	V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	skôr nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
úplne súhlasím	28,2 %	37,2 %	38,7 %	40,1 %
čiastočne súhlasím	47,9 %	55,5 %	52,1 %	43,5 %
skôr nesúhlasím	11,3 %	5,8 %	6,9 %	9,6 %
vôbec nesúhlasím	12,7 %	1,5 %	2,3 %	6,8 %

Na predchádzajúci výrok nadväzoval výrok *Kto číta veľa kníh, je múdrejší*. Celkom prirodzene sme očakávali medzi týmito dvoma výrokmi pomerne vysokú zhodu. Ak je v knihách veľa múdreho, je predsa zrejmé, že kto ich číta, je múdrejší. Ukázalo sa však, že mnohí respondenti majú problém pripustiť takýto príčinno-následný vzťah, pretože tým by priznali, že ak oni sami nečítajú alebo čítajú len málo, „škodia“ vlastnej múdrosti. S výrokom *Kto číta veľa kníh, je múdrejší* úplne súhlasilo len 24,1 %, čiastočne súhlasilo 53,7 %, skôr nesúhlasilo 15,3 % a vôbec nesúhlasilo 7 % (tabuľka 215). Znamená to teda, že vysoká prestíž knihy ako zdroja múdrosti, nie je automaticky spojená s vysokou prestížou jej čitateľov ako múdrych ľudí. Prestíž knihy je vnímaná viac abstraktne, nespája sa s prestížou konkrétnych čitateľov a nepremieta sa do vysokého záujmu o vlastné čítane.

Tabuľka 215

Kto číta veľa kníh, je múdrejší	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	362	24,1 %
čiastočne súhlasím	808	53,7 %
skôr nesúhlasím	232	15,3 %
vôbec nesúhlasím	106	7,0 %

Najviac súhlasiacich s výrokom *Kto číta veľa kníh, je múdrejší* bolo medzi najmladšími – úplne súhlasilo 32,6 % trinásťročných, no len 18,8 % pätnásťročných a 19,8 % sedemnásťročných a starších. Oproti predchádzajúcej otázke je to teda ďalší paradox – prestíž knihy ako zdroja múdrosti s vekom stúpa, no prestíž čitateľov ako múdrych ľudí s vekom klesá. Vplyv veku sa prejavil aj v rozdieloch medzi školami. Úplný súhlas s výrokom prejavili najviac žiaci základných škôl – 28,2 %, potom gymnazisti – 24,8 % a najmenej žiaci stredných odborných škôl – 18,3 %.

Výrazný bol aj rozdiel medzi dievčatami a chlapcami. S výrokom úplne súhlasilo 27,9 % dievčat a 20,6 % chlapcov. Podrobné výsledky v základných demografických kategóriách (vek, typ školy, pohlavie) ukazujú tabuľky 216, 217, 218.

Tabuľka 216

Vek	Kto číta veľa kníh, je múdrejší			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	32,6 %	46,1 %	14,3 %	7,0 %
14	28,2 %	53,2 %	12,5 %	6,1 %
15	18,8 %	57,8 %	14,8 %	8,6 %
16	22,0 %	55,7 %	16,5 %	5,8 %
17	19,8 %	54,4 %	16,4 %	9,4 %

Tabuľka 217

Škola	Kto číta veľa kníh, je múdrejší			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	28,2 %	51,2 %	13,7 %	6,9 %
odborná	18,3 %	54,6 %	17,6 %	9,5 %
gymnázium	24,8 %	56,1 %	15,0 %	4,2 %

Tabuľka 218

Pohlavie	Kto číta veľa kníh, je múdrejší			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	20,6 %	52,5 %	16,8 %	10,0 %
dievča	27,9 %	54,9 %	13,6 %	3,6 %

Konštatovali sme, že kniha má imidž prameňa poznania, veď s výrokom *V knihách je veľa zaujímavého a múdreho* úplne či čiastočne súhlasilo takmer deväť desatín respondentov. To však neznamená, že by kniha mala pre mladých ľudí nejaký monopol na poznanie. Presne toľko isto, teda takmer deväť desatín respondentov, si totiž myslí, že v internete je informácií viac. S výrokom *V internete je viac informácií ako v knihách* úplne súhlasí 48,8 %, čiastočne súhlasí 36,2 %, skôr nesúhlasí 11,9 % a vôbec nesúhlasí len 3,1 % (tabuľka 218a).

Tabuľka 219

V internete je viac informácií ako v knihách	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	735	48,8 %
čiastočne súhlasím	544	36, 2 %
skôr nesúhlasím	179	11,9 %
vôbec nesúhlasím	47	3,1 %

S týmto výrokom sú výrazne viac stotožnení chlapci než dievčatá. S výrokom *V internete je viac informácií ako v knihách* úplne súhlasí 62,9 % chlapcov a 32,6 % dievčat. Vôbec s ním nesúhlasí 2,5 % chlapcov a 3,9 % dievčat. Toto zistenie súvisí s faktom, že chlapci surfujú po internetových stránkach podstatne viac než dievčatá (viac než 1 hodinu v pracovných dňoch 51,1 % chlapcov a 38,5 % dievčat), ale aj s tým, že chlapci čítajú knihy podstatne menej ako dievčatá (knihy v pracovných dňoch nečíta 55,9 % chlapcov a 34,3 % dievčat). Chlapci teda poznajú informačno-poznatkový potenciál webu, ale nepoznajú potenciál kníh.

S výrokom *V internete je viac informácií ako v knihách* úplne súhlasí 36,5 % gymnazistov, no až 56,5 % žiakov stredných odborných škôl, 51% žiakov základných škôl. Priamy vplyv veku na súhlas či nesúhlas s týmto výrokom sme nezaznamenali, hoci najmenej úplne súhlasiacich bolo v najmladšej vekovej kategórii trinásťročných (42,6 %). Podrobné výsledky v základných demografických kategóriách (pohlavie, typ školy, vek) ukazujú tabuľky 220, 221, 222.

Tabuľka 220

Pohlavie	V internete je viac informácií ako v knihách			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	62,9 %	26,3 %	8,3 %	2,5 %
dievča	32,6 %	47,6 %	15,9 %	3,9 %

Tabuľka 221

Škola	V internete je viac informácií ako v knihách			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	51,0 %	35,1 %	10,2 %	3,6 %
odborná	56,5 %	32,1 %	9,3 %	2,0 %
gymnázium	36,5 %	42,6 %	17,2 %	3,7 %

Tabuľka 222

Vek	V internete je viac informácií ako v knihách			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	42,6 %	42,6 %	11,7 %	3,0 %
14	56,5 %	30,7 %	9,5 %	3,2 %
15	48,4 %	36,5 %	8,7 %	6,3 %
16	47,2 %	37,1 %	13,2 %	2,5 %
17	49,5 %	34,6 %	12,9 %	3,1 %

Výrok *V internete je viac informácií ako v knihách* sme skúmali aj v porovnaní s pocitom nedostatku času na návštevu knižnice (tabuľka 223). Ako ukazuje tabuľka 223, tí, ktorí úplne súhlasia s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice*, výrazne viac súhlasia aj s tým, že v internete je viac informácií ako v knihách. To môže znamenať, že pocit nedostatku času na návštevu knižnice môže byť podmienený aj názorom, že internet je dôležitejší a je lepšie venovať čas internetu a nie knihám. Svedčí to však zároveň aj o skutočnosti, že žiaci pravdepodobne ešte neobjavili internetové služby ako nové služby knižníc, resp. nepociťujú potrebu využívať túto službu.

Tabuľka 223

V internete je viac informácií ako v knihách	V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	čiastočne nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
úplne súhlasím	58,7 %	40,4 %	38, %	38,4 %
čiastočne súhlasím	31,4 %	40,1 %	45,5 %	33,3 %
skôr nesúhlasím	7,3 %	17,9 %	13,3 %	18,1 %
vôbec nesúhlasím	2,6 %	1,6 %	3,0 %	10,1 %

Kniha samozrejme nemusí prinášať len zaujímavé a múdre poznanie, môže aj zabaviť. S výrokom *Čítanie kníh je dobrá zábava* úplne súhlasilo 15,3 %, čiastočne súhlasilo 45,6 %, skôr nesúhlasilo 25,6 % a vôbec nesúhlasilo 13,4 % respondentov (tabuľka 224).

Tabuľka 224

Čítanie je dobrá zábava	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	231	15,3 %
čiastočne súhlasím	687	45,6 %
skôr nesúhlasím	386	25, 6 %
vôbec nesúhlasím	204	13,4 %

Tento všeobecný údaj je však nevyhnutné doplniť o výsledky v jednotlivých demografických skupinách. Medzi dievčatami s s výrokom, že čítanie je dobrá zábava, úplne súhlasí 21,5 % a vôbec nesúhlasí 8 %, medzi chlapcami je pomer obrátený – vôbec nesúhlasí až 18,3 % a úplne súhlasí len 9,9 % (tabuľka 225). Značné rozdiely sa ukázali aj medzi typmi škôl. S tým, že čítanie je dobrá zábava, úplne súhlasí 20,4 % gymnazistov, 15,2 % žiakov základných škôl a 11,1 % žiakov stredných odborných škôl. Vôbec s tým nesúhlasí 8,6 % gymnazistov, 16,6 % žiakov základných škôl a 13,8 % žiakov stredných odborných škôl (tabuľka 226). Vplyv veku je nejednoznačný. Najviac úplne súhlasiacich je nepochybne medzi najmladšími respondentmi vo veku 13 rokov (18,3 %), ale tých, ktorí s výrokom vôbec nesúhlasia, je tiež najviac práve medzi trinásťročnými (16,6 %) a medzi štrnásťročnými (17 %) (tabuľka 227). V porovnaní s predchádzajúcim výrokom o poučnosti knihy je celkom zreteľné, že pre mladých ľudí je čítanie kníh poučné, nie však zábavné. To znamená, že veľká časť mladých priznáva knihe utilitárnu funkciu prinášať poznanie, ale len málokto z nich sa s knihou vie zabaviť. Zábava sa zrejme spája s inými technológiami, médiami a aktivitami. Tento názor sa s pribúdajúcim vekom posilňuje. Podrobné výsledky v základných demografických kategóriách (pohlavie, typ školy, vek) ukazujú tabuľky 225, 226, 227.

Tabuľka 225

Pohlavie	Čítanie kníh je dobrá zábava			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	9,9 %	41,5 %	30,3 %	18,3 %
dievča	21,5 %	50,3 %	20,2%	8,0 %

Tabuľka 226

Škola	Čítanie kníh je dobrá zábava			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	15,2 %	42,2 %	26,0 %	16,6 %
odborná	11,1 %	43,7 %	31,4 %	13,8 %
gymnázium	20,4 %	53,0 %	18,0 %	8,6 %

Tabuľka 227

Vek	Čítanie kníh je dobrá zábava			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	18,3 %	40,6 %	24,5 %	16,6 %
14	14,9 %	42,6 %	25,5 %	17,0 %
15	14,1 %	45,3 %	28,9 %	11,7 %
16	14,4 %	49,7 %	25,0 %	10,9 %
17	15,5 %	44,8 %	26,6 %	13,1 %

Ak by sme sa pozreli na to, ako súhlas či nesúhlas s výrokom *Čítanie kníh je dobrá zábava* koreluje s časom venovaným čítaniu kníh počas školských dní, ukázalo by sa, že je priepastný rozdiel medzi tými, ktorí s uvedeným výrokom súhlasia a tými, ktorí s uvedeným výrokom nesúhlasia. Medzi respondentmi, ktorí úplne súhlasia s tým, že čítanie kníh je dobrá zábava, 11 % nečíta, no až 57,5 % číta v rozsahu 1 až 2 hodiny a 16,7 % viac ako 2 hodiny. Medzi respondentmi, ktorí vôbec nesúhlasia s tým, že čítanie kníh je dobrá zábava, až 85,9 % nečíta a len 2,5 % číta v rozsahu 1 až 2 hodiny. Viac ako 2 hodiny medzi nimi nečíta nikto. Korelácia platí, samozrejme, obojstranne – kto veľa číta, ten považuje čítanie za dobrú zábavu a naopak – kto vôbec nečíta, nepovažuje čítanie za dobrú zábavu. Táto zdanlivá samozrejmosť však tiež znamená, že ak by niekto z nečitateľov zobral do ruky dobrú knihu, mohlo by sa mu stať čítanie dobrou zábavou.

Presné korelácie medzi súhlasom či nesúhlasom s výrokom *Čítanie kníh je dobrá zábava* a rozsahom čítania v pracovných dňoch ukazuje tabuľka 228.

Tabuľka 228

Čítanie kníh je dobrá zábava	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 2 hod.	viac ako 2 hod.
úplne súhlasí	11,0 %	14,9 %	57,5 %	16,7 %
čiastočne súhlasí	34,0 %	35,4 %	28,4 %	2,2 %
skôr nesúhlasí	66,4 %	27,6 %	5,7 %	0,3 %
vôbec nesúhlasí	85,9 %	11,6 %	2,5 %	0,0 %

Respondentom sme predložili aj výrok *Je len málo dobrých kníh* (tabuľka 229). S týmto výrokom úplne súhlasí 26,5 %, čiastočne súhlasí 38,8 %, skôr nesúhlasí 26,2 % a vôbec nesúhlasí 8,5 %.

Tabuľka 229

Je len málo dobrých kníh	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	399	26,5 %
čiastočne súhlasím	584	38,8 %
skôr nesúhlasím	395	26,2 %
vôbec nesúhlasím	131	8,5 %

Medzi chlapcami úplne súhlasí 31,7 % a čiastočne súhlasí 38,5 %, zatiaľ čo medzi dievčatami úplne súhlasí len 20,3 % a čiastočne súhlasí 39 %. Výrazný je aj rozdiel medzi gymnazistami a žiakmi iných škôl. Medzi gymnazistami úplne súhlasí 17,4 % a čiastočne súhlasí 32,4%, medzi žiakmi stredných odborných škôl úplne súhlasí 29,9 % a čiastočne súhlasí 41 %, medzi žiakmi základných škôl úplne súhlasí 29,8 % a čiastočne súhlasí 41,2 %. Podrobné výsledky v základných demografických kategóriách (pohlavie, typ školy, vek) ukazujú tabuľky 230, 231, 232.

Tabuľka 230

Pohlavie	Je len málo dobrých kníh			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	31,7 %	38,5 %	20,7 %	9,0 %
dievča	20,3 %	39,0 %	32,5 %	8,2 %

Tabuľka 231

Škola	Je len málo dobrých kníh			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	29,8 %	41,2 %	21,0 %	8,1 %
odborná	29,9 %	41,0 %	23,0 %	6,1 %
gymnázium	17,4 %	32,4 %	37,7 %	12,5 %

Tabuľka 232

Vek	Je len málo dobrých kníh			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	27,9 %	40,6 %	22,7 %	8,7 %
14	31,0 %	42,7 %	19,2 %	7,1 %
15	28,1 %	34,4 %	24,2 %	13,3 %
16	23,0 %	37,4 %	31,8 %	7,9 %
17	27,2 %	38,3 %	25,8 %	8,7 %

Postoje k trom uvedeným výrokom v sebe skrývajú zjavnú kontroverziu. Takmer deväť desatín respondentov úplne či čiastočne súhlasilo s výrokom *V knihách je veľa zaujímavého a múdreho* a šesť desatín úplne či čiastočne súhlasilo s výrokom *Čítanie kníh je dobrá zábava.* Z toho by malo vyplývať, že ak je v knihách veľa múdreho a prinášajú zábavu, dobrých kníh nie je málo. Napriek tomu takmer sedem desatín respondentov úplne

či čiastočne súhlasí s výrokom *Je len málo dobrých kníh*, čo inými slovami znamená, že vo väčšine kníh nie je veľa múdreho a neprinášajú dobrú zábavu. Ako tento rozpor vysvetliť? S výrokom *Je len málo dobrých kníh* by mali súhlasiť najmä nečitatelia kníh. Naopak, tí, ktorí čítajú, by výrok mali odmietať. Toto sa aj v zásade potvrdilo – tabuľka 233. Nečitateľov, ktorí úplne súhlasia s tým, že je len málo dobrých kníh je 55,5 %, len 2 % čítajú vyše 2 hodín. Medzi tými, ktorí vôbec nesúhlasia s tým, že je len málo dobrých kníh je nečitateľov podstatne menej – 41,1 % a vyše 2 hodiny číta podstatne viac – 8,5 %. Na druhej strane však medzi tými, ktorí úplne súhlasia, že je len málo dobrých kníh, až 18,8 % číta v pracovných dňoch vyše 1 hodiny. Títo čitatelia môžu od čítania ľahko odpadnúť. A naopak, medzi tými, ktorí vôbec nesúhlasia, že je málo dobrých kníh, až 41,1 % v pracovných dňoch nečíta. Toto vysoké množstvo nečitateľov predstavuje potenciál budúcich čitateľov, pretože hoci nečítajú, myslia si, že je dosť dobrých kníh. Z nečitateľov sa môžu stať čitatelia, no aj z čitateľov nečitatelia. V každom prípade to znamená, že mladí ľudia vo veku, ktorí sme sledovali, ešte nemajú svoje záujmy ustálené, takže má zmysel a je dokonca nevyhnutné ich záujem o čítanie podporovať a rozvíjať.

Tabuľka 233

Je len málo dobrých kníh	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	nanajvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
úplne súhlasí	55,5 %	25,7 %	16,8 %	2,0 %
čiastočne súhlasí	46,9 %	29,9 %	21,0 %	2,3 %
skôr nesúhlasí	35,9 %	26,2 %	32,3 %	5,6 %
vôbec nesúhlasí	41,1 %	21,7 %	28,7 %	8,5 %

Ak dáme do vzťahu úplný súhlas, resp. úplný nesúhlas s výrokom *V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice* s výrokom *Je len málo dobrých kníh*, ukáže sa výrazný rozdiel (tabuľka 234). Z tých, ktorí úplne súhlasia, že v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice až 35,6 % úplne súhlasí, že je len málo dobrých kníh. Naopak, len 5,1 % vôbec nesúhlasí s tým, že je len málo dobrých kníh. Z tých, ktorí vôbec nesúhlasia s tým, že v školských dňoch nemajú čas chodiť do knižnice, len 16,1 % úplne súhlasí, že je len málo dobrých kníh, ale až 25,5 % vôbec nesúhlasí s tým, že je len málo dobrých kníh. Teda tí, ktorí nemajú čas chodiť do knižnice, si zároveň myslia, že dobrých kníh je málo. Naopak, tí, čo si myslia, že majú čas chodiť do knižnice, si zároveň myslia, že dobrých kníh je dosť.

Tabuľka 234

Je len málo dobrých kníh	V šk. dňoch nemám čas chodiť do knižnice			
	úplne súhlasím	čiastočne súhlasím	čiastočne nesúhlasím	vôbec nesúhlasím
úplne súhlasím	35,6 %	19,7 %	15,0 %	16,1 %
čiastočne súhlasím	37,4 %	40,5 %	41,6 %	34,3 %
skôr nesúhlasím	21,9 %	31,1 %	33,0 %	24,1 %
vôbec nesúhlasím	5,1 %	8,7 %	10,3 %	25,5 %

Respondentom nášho výskumu sme tiež ponúkli, aby sa vyjadrili k výroku *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať.*

Tento výrok v sebe však skrýva, najmä pri zápornej odpovedi, dvojitú možnosť nesúhlasu. Jednak je možné nesúhlasiť s prvou časťou – teda, že je veľa dobrých kníh, ale je tiež možné nesúhlasiť len s druhou časťou – teda, že je problém vybrať si knihu. To sa napokon aj potvrdilo, pretože medzi tými, ktorí úplne súhlasia s výrokom *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* je na jednej strane veľmi veľa, až 65,8 %, nečitateľov, no na druhej strane oproti celej skúmanej vzorke aj viac tých, ktorí v pracovných dňoch čítajú vyše 2 hodín – 4,2 %. Títo horliví čitatelia nemajú problémy s vyhľadávaním dobrých kníh.

Medzi tými, ktorí úplne súhlasia s výrokom *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať,* je nadpriemerne veľa takých, ktorí čítajú 1 až 2 hodiny alebo vyše 2 hodín. Dohromady ich je až 37,7 %, zatiaľ čo v celej vzorke len 27 %. To znamená, že problémy s vyhľadávaním kníh majú v sledovanej vekovej kategórii ešte stále aj dobrí a horliví čitatelia.

Presné údaje o vzťahu medzi súhlasom či nesúhlasom s výrokom *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* na jednej strane a rozsahom čítania kníh v dňoch školského vyučovania ukazuje tabuľka 235.

Tabuľka 235

Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať	Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?			
	nečíta	najvýš 15 min.	1 – 2 hod.	viac ako 2 hod.
úplne súhlasí	37,7 %	24,6 %	31,2 %	6,5 %
čiastočne súhlasí	41,2 %	29,6 %	26,4 %	2,8 %
skôr nesúhlasí	45,1 %	29,4 %	22,9 %	2,6 %
vôbec nesúhlasí	65,8 %	20,3 %	9,7 %	4,2 %

Porovnali sme tiež, aký vzťah k výroku *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* majú používatelia a nepoužívatelia knižníc (tabuľka 236). S týmto výrokom z nepoužívateľov knižníc úplne súhlasilo 13,8 % a čiastočne súhlasilo 34,3 %. Z používateľov školských knižníc s týmto výrokom úplne súhlasilo 18,3 % a čiastočne súhlasilo 38 %. Z používateľov iných typov knižníc s týmto výrokom úplne súhlasilo 23 % a čiastočne súhlasilo 36,6 %. Tieto odpovede ukazujú, že ešte aj medzi používateľmi iných (verejných) knižníc, ktorí do týchto knižníc naozaj chodia dobrovoľne, až tri pätiny majú určité ťažkosti s výberom kníh. Presné údaje o vzťahu k výroku *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* medzi nepoužívateľmi knižníc, používateľmi školských knižníc a používateľmi iných knižníc ukazuje tabuľka 236.

Tabuľka 236

Navštevuješ knižnicu?	Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
nie, žiadnu	13,8 %	34,3 %	29,6 %	22,3 %
áno, školskú	18,3 %	38,0 %	38,5 %	5,3 %
áno, inú	23,0 %	36,6 %	30,9 %	9,6 %

O používateľoch, ktorí navštevujú knižnicu viackrát do mesiaca predpokladáme, že si myslia, že dobrých kníh je veľa. Až 25,7 % z nich úplne súhlasí s výrokom *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* a ďalších 34,3 % súhlasí čiastočne. To znamená, že napriek systému katalógov v knižniciach má až štvrtina z ich najaktívnejších mladých používateľov problémy s vyhľadávaním kníh a ďalšia tretina má čiastočné či občasné problémy s vyhľadávaním kníh. Presné údaje o vzťahu k výroku *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* medzi jednotlivými skupinami používateľov knižníc ukazuje tabuľka 237.

Tabuľka 237

Ako často navštevuješ knižnicu? (odpovedali len používatelia knižníc)	Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
len keď niečo potrebujem	21,4 %	37,9 %	33,1 %	7,6 %
len povinne so školou	20,7 %	36,4 %	35,0 %	7,9 %
pravidelne aspoň za mesiac	20,8 %	36,7 %	33,3 %	9,2 %
viackrát za mesiac	25,7 %	34,3 %	25,7 %	14,3 %

V celej skúmanej vzorke s výrokom *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* úplne súhlasí 17,4 %, čiastočne súhlasí 35,4 %, skôr nesúhlasí 31,3 % a vôbec nesúhlasí 15,8 % (tabuľka 238).

Tabuľka 238

Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	262	17,3 %
čiastočne súhlasím	531	35,1 %
skôr nesúhlasím	469	31,0 %
vôbec nesúhlasím	239	15,8 %

Zaujímavé je, že s týmto výrokom úplne súhlasia vo zvýšenej miere nielen najmladší, teda trinásťroční (24,1 %) a štrnásťroční (19 %), ale aj najstarší, teda sedemnásťroční a starší (18,2 %) – tabuľka 239). Z hľadiska navštevovanej školy je najviac úplne súhlasiacich medzi žiakmi základných škôl (20,8 %), výrazne menej medzi stredoškolákmi – žiakmi stredných odborných škôl (15,7 %) a gymnázií (14,5 %) – tabuľka 240. Úplne súhlasia viac dievčatá (20,5 %) než chlapci (14,8 %) – tabuľka 241. Presné údaje o súhlase s výrokom *Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať* v jednotlivých demografických skupinách (vek, typ školy, pohlavie) ukazujú tabuľky 239, 240, 241.

Tabuľka 239

Vek	Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	24,1 %	30,7 %	31,1 %	14,0 %
14	19,0 %	35,1 %	31,2 %	14,7 %
15	14,8 %	30,5 %	33,6 %	21,1 %
16	14,1 %	39,9 %	31,3 %	14,7 %
17	18,2 %	33,0 %	30,6 %	18,2 %

Tabuľka 240

Škola	Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	20,8 %	31,7 %	31,2 %	16,3 %
odborná	15,7 %	36,2 %	29,3 %	18,9 %
gymnázium	14,5 %	39,9 %	33,7 %	11,8 %

Tabuľka 241

Pohlavie	Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	14,8 %	32,9 %	30,4 %	22,0 %
dievča	20,5 %	38,3 %	32,3 %	8,9 %

Respondentom bol na posúdenie predložený tiež výrok *Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé*. Postoje k tomto výroku nás zaujímali aj v porovnaní s výskumom Čítanie 2005[1]. Tento celoslovenský reprezentatívny výskum sledoval kultúrny profil detského čitateľa a realizoval sa na vzorke žiakov štvrtých ročníkov. Aj v tomto výskume sa mali respondenti vyjadriť k niekoľkým výrokom. Jeden z nich znel *Mám rád knihy, ale len s obrázkami, lebo čítanie je nuda*. V uvedenom výskume s ním úplne súhlasilo 14,4 %, trochu súhlasilo 16,8 %, skôr nesúhlasilo 23,4 % a vôbec nesúhlasilo 45,4 %[1]. Výrok z výskumu Čítanie 2005 sa od výroku *Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé* odlišuje v podstate len veku primeranou formuláciou. Ak si človek rád pozerá obrázky, ale čítanie textu je zdĺhavé, znamená to, že nezvláda techniku čítania. Zaujímalo nás, nakoľko sa v skupine o 4 až 7 rokov starších žiakov odlišujú odpovede.

S výrokom *Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé* úplne súhlasilo 15,4 %, čiastočne súhlasilo 30,4 %, skôr nesúhlasilo 31,7 % a vôbec nesúhlasilo 22,6 % (tabuľka 242).

Tabuľka 242

Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád/a, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé	Počet odpovedí	Percent. podiel
úplne súhlasím	234	15,5%
čiastočne súhlasím	458	30,2%
skôr nesúhlasím	477	31,5%
vôbec nesúhlasím	341	22,5%

Pre takmer polovicu mladých ľudí po absolvovaní siedmych, ôsmych či deviatych ročníkov školskej dochádzky teda čítanie zostáva stále problémom. Dokonca ešte aj medzi gymnazistami viac ako tretina aspoň do istej miery považuje čítanie za zdĺhavé, no obrázky si pozrú radi. S výrokom súhlasilo úplne 8,4 % a čiastočne 26 %. Na stredných odborných školách je situácia podstatne horšia. S výrokom súhlasilo úplne 16,8 % a čiastočne 31,5 %. Najhoršia je situácia na základných školách, kde s výrokom súhlasilo úplne 19,3 % a čiastočne 32,3 % (tabuľka 244).

Čítanie je zdĺhavé podstatne viac pre chlapcov než pre dievčatá. S výrokom úplne súhlasilo 20,2 % chlapcov a 10 % dievčat (tabuľka 245). Presné údaje o súhlase či nesúhlase s výrokom *Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé* v jednotlivých demografických skupinách (vek, typ školy, pohlavie) ukazujú tabuľky 243, 244, 245.

Tabuľka 243

Vek	Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
13	15,7 %	31,4 %	35,4 %	17,5 %
14	20,2 %	32,6 %	28,7 %	18,4 %
15	21,9 %	30,5 %	24,2 %	23,4 %
16	12,3 %	28,4 %	33,2 %	26,1 %
17	13,8 %	31,2 %	31,9 %	23,2 %

Tabuľka 244

Škola	Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
základná	19,3 %	32,3 %	29,8 %	18,6 %
odborná	16,8 %	31,5 %	30,3 %	21,4 %
gymnázium	8,4 %	26,0 %	35,9 %	29,7 %

Tabuľka 245

Pohlavie	Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé			
	úplne súhlasí	čiastočne súhlasí	skôr nesúhlasí	vôbec nesúhlasí
chlapec	20,2 %	33,5 %	27,3 %	19,0 %
dievča	10,0 %	26,8 %	36,6 %	26,6 %

Analýza postojov mladých ľudí k ponúkaným výrokom ukazuje, že problémom nie je prestíž či imidž knihy a čítania, tie väčšina považuje za poučné a zábavné. Problém je v ich schopnosti (zručnosti) čítať. Mladí ľudia čítajú málo, pretože čítať nevedia a nie sú naučení nájsť si zaujímavé čítanie. Iné médiá a technológie im vypĺňajú aj ten priestor vo voľnom čase, ktorý čítaním nedokážu vyplniť. Nejde však len o voľný čas. Čítanie je základnou občianskou kvalifikáciou pre informačnú spoločnosť a základnou odbornou kvalifikáciou pre znalostnú ekonomiku. Pracovať s informáciami znamená v prvom rade čítať a náš výskum naznačuje, že s touto činnosťou majú reálne problémy ešte aj niektorí druháci na gymnáziách. Značnej časti mladých ľudí teda reálne hrozí prepad medzi informačne chudobných.

9.3 Rovesnícke prostredie a čítanie

Vo vekovom období 13 – 17 rokov klesá status rodičovských vzorov a vzorov iných dospelýchv najbližšom okolí a naopak, stúpa status vzorov a idolov v okruhu rovesníkov, spolužiakov a kamarátov. To nás viedlo k analýze prenášania čitateľských vzorov a motivácií v rámci tohto prostredia. Pýtali sme sa respondentov, či dostávajú knihy práve od kamarátov a spolužiakov. Analýza odpovedí respondentov demonštruje alarmujúcu skutočnosť,

že v skúmanom geografickom prostredí práve tento dôležitý aspekt čitateľskej kultúry vekovej kategórie 13 – 17 rokov chýba (tabuľka 246).

Až 83,9 % respondentov odpovedalo, že knihy od kamarátov a spolužiakov *nedostáva nikdy* a 14,9 % dostáva knihy od kamarátov a spolužiakov *len výnimočne*, čo je spolu 98,8 %. Ani nie 1 % respondentov dostáva knihy od kamarátov a spolužiakov pravidelne.

Tabuľka 246

Dostávaš od kamarátov alebo spolužiakov knihy?	Počet	Percent. podiel
nie, nikdy	1 271	83,9 %
áno, len výnimočne	225	14,9 %
áno, pravidelne	14	0,92 %

Podrobnejšia analýza jednotlivých demografických kategórií respondentov z hľadiska pohlavia, veku a typu školy poukazuje aj na ďalšie kritické skutočnosti:

- v kategórii respondentov navštevujúcich odbornú školu nie sú vôbec takí, ktorí by dostávali knihy od kamarátov alebo spolužiakov pravidelne (tabuľka 247),
- dievčatá sa knihou navzájom obdarúvajú oveľa častejšie ako chlapci (tabuľka 248),
- v kategórii 17-ročných nie je ani 1 % respondentov, ktorí by dostávali knihy od kamarátov alebo spolužiakov (tabuľka 249).

Tabuľka 247

Škola	Dostávaš od kamarátov alebo spolužiakov knihy?		
	nie, nikdy	áno, len výnimočne	áno, pravidelne
základná	87,6 %	11,2 %	1,2 %
odborná	88,1 %	11,9 %	
gymnázium	74,4 %	23,8 %	1,7 %

Tabuľka 248

Pohlavie	Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?		
	nie, nikdy	áno, len výnimočne	áno, pravidelne
chlapec	91,0 %	8,5 %	0,5 %
dievča	76,3 %	22,2 %	1,4 %

Tabuľka 249

Vek	Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?		
	nie, nikdy	áno, len výnimočne	áno, pravidelne
13	85,5 %	13,6 %	0,9 %
14	89,8 %	9,2 %	1,1 %
15	79,4 %	19,0 %	1,6 %
16	81,4 %	17,3 %	1,2 %
17	85,3 %	14,7 %	

Kritické výsledky sledovaného ukazovateľa poukazujú na potrebu ďalšieho detailnejšieho skúmania daného javu, ako aj na potrebu vypracovania stratégie a systému účinných čitateľských motivácií prostredníctvom formálnych a neformálnych skupín detí a mládeže vo veku 13 – 17 rokov.

10 ŽÁNROVO-TEMATICKÉ ČITATEĽSKÉ PREFERENCIE MLÁDEŽE

Žánrovo-tematické preferencie sú jednou zo zložiek čitateľskej kultúry. Čitateľské záujmy, najmä v prípade menej vyspelých čitateľov, bývajú často definované práve ako orientácia na žáner či tému.

Keďže definovať žáner nie je pre čitateľa vždy jednoduché, rozhodli sme sa ponúknuť respondentom hypotetické tituly kníh aj s ich žánrovo-tematickým zaradením. Názvy týchto neexistujúcich kníh sme sa snažili formulovať tak, aby čo najlepšie navodzovali obsah, aký by bol pre daný žáner typický, presnejšie stereotypný. Respondentom sme položili otázku *Predstav si, že by vám dnes na vyučovaní rozdávali knihy. Ktorú z nasledujúceho zoznamu by si si vybrala/vybrala?* Na výber sme ponúkli 11 titulov kníh, z ktorých si respondent mohol zvoliť iba jednu - *historicko-dobrodružný román Križiak na Dunaji, vojnový román Padáky nad San Pietrom, životopisný román Osudy posledného z Habsburgovcov, rozprávkovú knihu Dunajské povesti a rozprávky, detektívny román Najťažší prípad komisára Bergsona, náboženský román Medzi Bohom, strýkom Jackom a mnou, román o živote mládeže Naša skvelá trieda proti béčkarom, ľúbostný román Marianna a mladík z obchodu, vedecko-fantastický román Kokpit zo zeleného ľadu, fantasy román Štít a meč mesta Ogdulu, hororový román Hrobka pri zámku Hornbyovcov*. Posledná odpoveď lakonicky odmietala akúkoľvek knihu - *nevybral by som si žiadnu knihu, knihy nečítam*. Druhou časťou tejto odpovede sme respondentov upozorňovali, aby si túto odpoveď vybrali naozaj len tí, ktorí nemajú záujem o žiadne knihy krásnej literatúry. Táto odpoveď bola určená pre vyhranených a presvedčených ignorantov krásnej literatúry, ba možno pre nečitateľov akýchkoľvek kníh. Predpokladáme, že tí, ktorí knihy čítajú, no z ponúkaných žánrov im žiadny nevyhovoval, sa napokon predsa len k niektorej knihe priklonili, teda neodpovedali poslednou uvedenou alternatívou. Napokon, ani ponuka na knižnom trhu či v knižnici nie je neobmedzená, čitateľ si vždy vyberá len z existujúcich kníh. Nami vytvorený „vzorový výber“ žánrovej literatúry však akiste mal svoje slabiny, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že spomedzi respondentov, ktorí úplne súhlasili s výrokom *Čítanie je dobrá zábava*, 2,2 % odpovedalo alternatívou *nevybral by som si žiadnu knihu*. To znamená, že ich preferenciám nevyhovovala ani jedna z uvedených kníh. Je možné aj to, že čítajú výhradne non-fiction (odbornú literatúru, literatúru faktu, cestopisy, reportáže a pod.).

Keďže na túto otázku odpovedali všetci respondenti vrátane tých, ktorí krásnu literatúru nečítajú, nemožno tvrdiť, že výsledky hovoria o žánrovo-tematických preferenciách čitateľov. Výsledky sú zmesou názorov čitateľov a nečitateľov, v tomto prípade chápaných ako potenciálnych čitateľov (tabuľky 248, 249, 250).

Sarkasticky by sa dalo konštatovať, že najpopulárnejšia kniha medzi mládežou je „žiadna“. Až jedna pätina respondentov (20,3 %) totiž odpovedala práve alternatívou *nevybral by som si žiadnu knihu, knihy nečítam*. To sú mladí ľudia, ktorí knihu nezoberú do rúk za žiadnych okolností, ani keď im ju dajú zadarmo. Takýchto vyprofilovaných nečitateľov je výrazne viac medzi chlapcami (31 %) než medzi dievčatami (7,9 %) (tabuľka 248). Je ich podstatne viac medzi žiakmi stredných odborných škôl (29,8 %) než medzi gymnazistami (9,6 %), pričom žiaci základných škôl sú uprostred (19,6 %) (tabuľka 250). Z hľadiska veku bol najnižší počet vyhranených nečitateľov medzi trinásťročnými, teda najmladšími (13,5 %) a najvyšší medzi najstaršími, teda sedemnásťročnými a staršími (27,3 %). V tejto najstaršej skupine sa však s veľkou pravdepodobnosťou zišli žiaci, ktorí opakovali ročník alebo prestúpili z inej školy, teda v zásade horší žiaci, u ktorých sme prirodzene očakávali vyšší počet nečitateľov. Vplyv veku na počet vyhranených nečitateľov však nie je jednoznačný, veď vyšší počet nečitateľov je medzi štrnásťročnými (24,5 %), než medzi pätnásťročnými (16,5 %) a šestnásťročnými (18,2 %) – tabuľka 249.

Z ponúkaných žánrov sa na prvom mieste umiestnil horor. Spomedzi všetkých respondentov si ho vybralo 19,6 %. Záujem o horor plynule klesá s vekom – z 26,6 % u trinásťročných na 15,2 % u sedemnásťročných a starších (tabuľka 249). Prekvapujúco sa ukázalo, že vyšší záujem o horor vykazujú dievčatá (24,5 %) než chlapci (15,4 %) (tabuľka 248). Vyšší záujem gymnazistov (18,2 %) oproti žiakom stredných odborných škôl (15,3 %) je podmienený len celkovo vyšším počtom čitateľov medzi gymnazistami – tabuľka 250.

Na druhej priečke sa umiestnil román s tematikou života mládeže. Spomedzi všetkých respondentov si ho vybralo 14,7 %. Záujem oň je vzácne vyrovnaný vo všetkých typoch škôl (základné školy – 14,4 %, gymnáziá – 14 %, stredné odborné školy – 15,7 %) (tabuľka 252). Výrazné rozdiely sa prejavili z hľadiska pohlavia. O prózy zo života mládeže majú niekoľkonásobne vyšší záujem dievčatá (26,1 %) než chlapci (4,9 %) (tabuľka 250). Vplyv veku na túto tematickú kategóriu je veľmi nejednoznačný – naj-

vyšší je u trinásťročných (19,7 %), no najnižší v „susednej“ vekovej skupine štrnásťročných (11 %) – tabuľka 251.

Tretím najpopulárnejším žánrom v skúmanej skupine mládeže je vojnový román. Preferovalo ho 8,4 % respondentov. Medzi jednotlivými typmi škôl sú rozdiely minimálne (základné školy – 7,4 %, gymnáziá – 9,6 %, stredné odborné školy – 8,5 %) (tabuľka 252). Podľa očakávania výrazne väčší záujem o vojnový román prejavujú chlapci (12,8 %) než dievčatá (3,2 %) (tabuľka 250). Z hľadiska veku najnižší záujem o vojnový román prejavujú najmladší – trinásťroční (3,5 %) – tabuľka 251.

Štvrtým najpopulárnejším žánrom je fantasy. Dvakrát viac ho preferujú chlapci (10,4 %) než dievčatá (4,9 %) (tabuľka 250). Fantasy má najviac milovníkov medzi gymnazistami (13,1 %), na stredných odborných školách sú preferencie nižšie (7,1 %) a na základných najnižšie (5 %) (tabuľka 252). To sa však nepremietlo do hodnotenia preferencií podľa veku, pretože fantasy menej preferujú štrnásť a pätnásťroční (zhodne po 3,9 %) než trinásťroční (6,6 %). Preferencie tohto žánru sú vyššie medzi najstaršími respondentmi výskumu – šestnásťročnými (9,6 %) a sedemnásťročnými či staršími (10,8 %) – tabuľka 251.

V poradí ďalším žánrom z hľadiska obľúbenosti je detektívka. Preferuje ju 7,5 % respondentov. Prekvapujúce je, že záujem o detektívku s vekom mierne klesá, najvyšší je u trinásťročných (9,6 %) a najnižší u sedemnásťročných a starších (6,4 %) – tabuľka 251. Pohlavie na preferovanie detektívky vplyv nemá (uviedlo ju 7,4 % chlapcov a 7,6 % dievčat) – tabuľka 250. Záujem o detektívku je vyšší na gymnáziách (8,9 %) než na stredných odborných školách (5,2 %) – tabuľka 252.

Ľúbostné romány preferuje 6,6 % respondentov. Sú to v podstate len dievčatá, medzi ktorými tento žáner uviedlo 13,6 %, medzi chlapcami len zanedbateľných 0,6 % (tabuľka 250). Nadpriemerný záujem sa ukázal na gymnáziách (9,4 %), podpriemerný na základných školách (5 %) – tabuľka 252). To však neznamená, že preferencie ľúbostného románu priamo súvisia s vekom, veď najnižší je u pätnásťročných (4,7 %), no najvyšší hneď u šestnásťročných (8,6 %) – tabuľka 251.

Ostatné žánre (či knihy) by si vybralo už menej než 5 % respondentov. Vedecko-fantastický román uviedlo 4,4 %, najvýraznejší rozdiel je medzi chlapcami (6,8 %) a dievčatami (1,7 %) – tabuľka 250. Historicko-dobrodružný žáner uviedli 4 %, najvýraznejší rozdiel je opäť medzi chlapcami (5,9 %) a dievčatami (1,9 %) – tabuľka 250. Životopisné romány uviedlo 3,6 %, pritom vplyv veku je veľmi nejednoznačný. Najvyššie preferencie rozprávok vykazujú šestnásťroční (4,9 %) a najnižšie štrnásťroční (2,1 %) – tabuľka 251. Tento žáner však viac preferujú dievčatá (5,4 %) než chlapci (2 %) – tabuľka 250. Prakticky na hranici štatistickej chyby sa pohybuje záujem o náboženské romány (1,7 %). Relatívne vyšší záujem o tento žáner prejavujú gymnazisti (3,4 %) – tabuľka 252. Najnižší je záujem o rozprávky (1,2 %). Neplatí však, že by sa znižoval s vekom.

Presné údaje o vplyve základných demografických kategórií (pohlavie, vek, typ školy) ukazujú tabuľky 250, 251, 252.

Tabuľka 250

Pohlavie	Ktorú knihu by si si vybral?											
	historicko-dobrodr. roman	vojnový roman	životopisný roman	rozprávková kniha	detektívny roman	náboženský roman	roman o živote mládeže	ľúbostný roman	vedecko- fant. roman	fantasy roman	hororový roman	žiadna kniha
chlapec	5,9%	12,8%	2,0%	0,9%	7,4%	1,9%	4,9%	0,6%	6,8%	10,4%	15,4%	**31,0%**
dievča	1,9%	3,2%	5,4%	1,6%	7,6%	1,7%	26,1%	13,6%	1,7%	4,9%	24,5%	**7,9%**

Tabuľka 251

Vek	Ktorú knihu by si si vybral?											
	historicko-dobrodr. román	vojnový román	životopisný román	rozprávková kniha	detektívny román	náboženský román	román o živote mládeže	ľúbostný román	vedecko- fant. román	fantasy román	hororový román	žiadna kniha
13	4,8 %	3,5 %	3,5%	1,3%	9,6%	0,9%	19,7%	5,2%	4,8%	6,6%	26,6%	13,5%
14	4,3 %	9,2 %	2,1%	2,1%	7,8%	1,4%	11,0%	5,7%	5,0%	3,9%	23,0%	24,5%
15	6,3 %	11,0%	3,9%	2,4%	7,9%	0,8%	13,4%	4,7%	7,9%	3,9%	21,3%	16,5%
16	3,5 %	9,3%	4,9%	0,3%	7,0%	1,9%	16,3%	8,6%	3,3%	9,6%	17,1%	18,2%
17	3,4 %	8,4%	2,4%	1,3%	6,4%	2,7%	12,1%	5,7%	4,4%	10,8%	15,2%	27,3%

Tabuľka 252

Škola	Ktorú knihu by si si vybral?											
	historicko-dobrodr. román	vojnový román	životopisný román	rozprávková kniha	detektívny román	náboženský román	román o živote mládeže	ľúbostný román	vedecko- fant. román	fantasy román	hororový román	žiadna kniha
základná	4,8%	7,4%	2,6%	1,8%	8,4%	1,2%	14,4%	5,0%	5,8%	5,0%	24,1%	19,6%
odborná	2,6%	8,5%	3,0%	0,8%	5,2%	1,2%	15,7%	6,5%	4,2%	7,1%	15,3%	29,8%
gymnázium	4,7%	9,6%	5,7%	0,7%	8,9%	3,4%	14,0%	9,4%	2,7%	13,1%	18,2%	9,6%

Ako sme už uviedli, na túto otázku odpovedali všetci respondenti, vrátane nečitateľov kníh. Práve preto bolo zaujímavé porovnať uvádzané žánrovo-tematické preferencie v jednotlivých skupinách respondentov podľa ich frekvencie čítania.

V skupine, ktorá v pracovných dňoch číta knihy viac ako 2 hodiny, je poradie preferovaných kníh (žánrov) nasledovné: 1. horor (27,8 %), 2. fantasy (20,4 %), 3. – 4. detektívka (11,1 %) a román o živote mládeže (11,1 %), 5. – 6. životopisný román (9,3 %) a ľúbostný román (9,3 %). Ostatné žánre a tematiky získali menej než 4 %. V najaktívnejšej čitateľskej skupine sú oproti celkovému poradiu preferovaných žánrov určité zmeny. Lepšie sa umiestnili fantasy, detektívka a životopisné romány. Pre vydavateľov či knihovníkov to môže znamenať, že hoci je v celej skúmanej vzorke záujem o tieto žánre nižší, medzi tými, ktorí knihy naozaj veľa čítajú (kupujú, požičiavajú si), majú tieto žánre významné postavenie.

V skupine, ktorá v pracovných dňoch číta knihy 1 až 2 hodiny, je poradie preferovaných kníh (žánrov) nasledovné: 1. horor (19,2 %), 2. román o živote mládeže (18,9 %), 3. životopisný román (13,2 %), 4. ľúbostný román (10,9 %), 5. vojnový román (9,2 %), 6. detektívka (8 %), 7. historicko-dobrodružný román (5,4 %). Ostatné žánre a tematiky získali menej než 5 %. Aj toto je ešte relatívne aktívna čitateľská skupina. Oproti celkovému skóre sa lepšie umiestnili opäť životopisné romány a ľúbostné romány (čo sú typicky dievčenské žánre).

V skupine, ktorá v pracovných dňoch číta knihy nanajvýš 15 minút, je poradie preferovaných kníh (žánrov) ta-

kéto: 1. horor (19,2 %), 2. román o živote mládeže (16,9 %), 3. žiadna kniha (11,2 %), 4. – 5. vojnový román (8,7 %) a detektívka (8,7 %), 6. fantasy (7,9 %), 7. vedecká fantastika (6,5 %), 8. ľúbostný román (5,5 %). Ostatné žánre a tematiky získali menej než 5 %.

V skupine, ktorá v pracovných dňoch knihy nikdy nečíta, je poradie preferovaných žánrov nasledovné: 1. žiadna kniha (35,6 %), 2. horor (18,2 %), 3. román o živote mládeže (11,9 %), 4. vojnový román (8,2 %), 5. detektívka (6 %), 6. ľúbostný román (5 %). Ostatné žánre a tematiky získali menej než 5 %. Preferencie tejto nečitateľskej skupiny nie sú spojené s reálnymi čitateľskými zážitkami a „výkonmi"; uvádzané žánre sú oceňované skôr intuitívne, prípadne na základe analogických žánrov z filmu a televízie. Hypotetické preferencie nečitateľov sú zaujímavé najmä pre tvorbu stratégií motívacie k čítaniu, pre propagáciu literatúry u tých skupín mládeže, ktoré v súčasnosti o čítanie záujem nemajú alebo čítajú zriedkavo.

11 Zhrnutie najdôležitejších výsledkov výskumu

- Respondentmi výskumu Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji boli žiaci ôsmych a deviatych ročníkov základných škôl a žiaci druhých ročníkov stredných škôl. Celkový počet respondentov bol 1 515, z toho 53,8 % chlapcov a 46,2 % dievčat. Žiakov základných škôl bolo 40,3 %, žiakov gymnázií 26,9 %, žiakov stredných odborných škôl 32,8 %.
- Tradičné tlačené médiá ako zdroj informácií pre pracovné úkony strácajú svoje postavenie, a to aj napriek tomu, že im značnú mieru kvality, spoľahlivosti a vierohodnosti informácií zaručujú redakčné a vydavateľské procesy. Na druhej strane internet je zdrojom, ktorý je presýtený nekvalitnými zdrojmi, zdrojmi pochybného pôvodu a hotovými „informačnými poloproduktmi" núkajúcimi sa na stiahnutie, kopírovanie, vytlačenie či plagovanie.
- Pre dnešnú mládež je interpersonálna komunikácia pomocou elektronickej siete samozrejmosťou. V rámci využívania možností internetovej siete venujú mladí ľudia prezeraniu webových stránok podstatne menej času než vzájomnej komunikácii.
- Napriek nástupu nových elektronických médií zostáva miesto televízie v štruktúre voľného času dospievajúcej mládeže naďalej významné.
- Knižnice sa snažia ponúkať svojim používateľom moderné knižnično-informačné služby a sú otvorené pre vstup moderných informačno-komunikačných technológií. Ponúkajú napr prístup na internet prostredníctvom verejných internetových staníc, poskytujú prístup do zahraničných databáz, elektronické služby, vyhľadávanie v online katalógoch s elektronickou rezerváciou dokumentov či predĺženie výpožičiek. Napriek tomu je návštevnosť verejných či školských knižníc a využívanie služieb, ktoré poskytujú zo strany sledovanej vekovej kategórie mladých ľudí veľmi nízka.
- Možnosť prístupu na internet, ktorý poskytujú knižnice prostredníctvom verejných internetových staníc, nie je pre sledovanú vekovú kategóriu respondentov atraktívnou službou, s výnimkou 13- a 14-ročných žiakov základných škôl. Dôvodom môže byť napríklad dobrá vybavenosť domácností výpočtovou technikou a prístupom na internet (v Bratislavskom kraji má 70,4 % domácností počítač, 62 % je pripojených na internet[12]), dobrá vybavenosť najmä stredných škôl výpočtovou technikou a prístupom na internet (napr. vďaka projektu INFOVEK). Verejné knižnice nemajú dostatok finančných prostriedkov na rozširovanie počtu verejných internetových staníc, respondenti nevedia o možnosti prístupu na internet v knižniciach, resp. knižnice túto službu nedostatočne propagujú. Verejné knižnice Bratislavského kraja internet svojim používateľom v súčasnosti sprístupňujú zväčša ako platenú (nadštandardnú) službu, zatiaľ čo knižnice ostatných krajov poskytujú verejný internet ako službu bezplatnú. Dôvodom je skutočnosť, že v rokoch 2005 – 2006 sa v rámci Operačného programu Budovanie a rozvoj informačnej spoločnosti pre verejný sektor – Základná infraštruktúra (opatrenie 3.2) realizoval projekt Verejný internet v knižniciach SR, do ktorého sa zapojilo 100 verejných knižníc na Slovensku (regionálnych, mestských a obecných s profesionálnym knihovníkom), ktoré dnes spravidla poskytujú prístup na internet bezplatne. Knižnice Bratislavského kraja neboli zaradené do tohto operačného programu v dôsledku ekonomických a výsledkov Bratislavského kraja.
- Využívanie služieb knižnice nie je v živote mladého človeka nevyhnutnosťou. Do knižnice chodia v prvom rade tí, ktorí chcú. Len 45,5 % mladých ľudí pravidelne navštevuje nejakú (spravidla verejnú) knižnicu, školskú knižnicu navštevuje v priemere len 14 % respondentov.
- Nízka návštevnosť verejných knižníc je spôsobená najmä tým, že mládež v tomto veku čítanie nebaví, uprednostňuje pasívne prijímanie informácií, resp. využíva informačné zdroje (internet, kamaráti), na získanie ktorých nepotrebuje služby knižníc, prípadne nemá o nich dostatok informácií, v lepšom prípade využíva domácu knižnicu.
- Dôvodov slabého využívania školskej knižnice môže byť niekoľko – školská knižnica vôbec nefunguje, resp. stagnuje, zbierkový fond a služby, ktoré ponúka mladých ľudí neuspokojujú a nemajú o ne záujem.
- U žiakov je pre potreby školskej výučby ako doplnkový mimoučebnicový informačný zdroj najviac obľúbený internet. Ak sa žiaci a študenti neučia v škole o kvalite a dôveryhodnosti zdrojov, z ktorých čer-

[12] RANKOV, Pavol – VALČEK Peter: *Čítanie 2008*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2008, s. 40.

pajú informácie, je samotné zadávanie úloh nasmerované na iné ako učebnicové zdroje kontraproduktívne. Je skôr brzdou, ako stimulom pre rozvoj čitateľských kompetencií.

- Postavenie časopisov v súvislosti s pracovnými úlohami našich žiakov a študentov je veľmi pochybné. Súčasná mládež je zvyknutá na časopisy ako na zdroj a prostriedok zábavy, relaxu a voľno-časového čítania.
- V nadväznosti na predchádzajúce konštatovania sa ukazuje ako nevyhnutné vypracovať koncepciu informačnej výchovy a vzdelávania na všetkých typoch škôl – základných, stredných i vysokých a mimoškolskej informačnej výchovy a vzdelávania v školských a verejných knižniciach so zameraním najmä na využívanie klasických (tlačených) informačných prameňov ako aj digitálnych informačných zdrojov s podrobnejším rozborom ich pozitív aj negatív a možnosti ich využívania vo vyučovacom procese. Nejde pritom o čítanie ako záujmovú aktivitu ale o čítanie, ktoré je základnou občianskou kvalifikáciou pre informačnú spoločnosť a základnou odbornou kvalifikáciou pre znalostnú ekonomiku. V tomto zmysle značnej časti mladých ľudí reálne hrozí prepad medzi informačne chudobných.
- Analýza postojov mladých ľudí ukazuje, že problémom nie je prestíž či imidž knihy a čítania, ale problém je v samotnej schopnosti (zručnosti) čítať. Mladí ľudia čítajú málo najmä preto, že čítať nevedia a nie sú naučení nájsť si zaujímavý materiál na čítanie.
- Potvrdila sa dôležitosť vplyvu rodinného zázemia pri rozvoji čitateľskej a informačnej gramotnosti mladých ľudí. Ak sú knihy a čítanie súčasťou rodinného života, siahnu mladí ľudia po nich pri vyhľadávaní informácií častejšie.
- Analýza využívania čítania ako stratégie získavania informácií pre záľuby a koníčky je jedným z veľmi kritických, priam zanedbávaných, bodov usmerňovania čitateľského rozvoja detí a mládeže u nás v rámci ktorého viac-menej nepozorujeme žiadne významnejšie úsilia. Paradoxne, práve objavenie čítania pre vlastné osobné potreby a záujmy môže ukázať mladému človeku funkčnosť, význam a existenčnú potrebu čítať (osobitne v znalostnej spoločnosti, v spoločnosti, ktorej nevyhnutným parametrom je samostatné a nezávislé celoživotné vzdelávanie ako existenčná potreba). Preto považujeme za významné vypracovať stratégie podpory čítania prostredníctvom osobných a záujmových stránok života mladého človeka akými sú záľuby, koníčky, organizované záujmové skupiny a podobne.
- Čítanie aj napriek prieniku moderných informačných technológií ostáva základnou stratégiou nadobúdania vedomostí, odborných znalostí, rozširovania a prehlbovania poznatkovej bázy človeka, ale i získavania rozličných praktických a profesijných zručností. Práve z tohto dôvodu považujeme vzťah mládeže k čítaniu za kritický.

ZÁVER

Knižnice boli v minulosti piliermi čitateľskej kultúry. V súvislosti s využívaním internetu a prienikom informačných technológií do spoločenského života sa však začalo veľmi intenzívne diskutovať o budúcej úlohe knižníc. O tom, či a ako sa budú služby knižníc v budúcnosti rozširovať a kam budú smerovať rozhodnú čitatelia, ich potreby a požiadavky. Vzťah občanov ku knižniciam v mnohom vyjadruje aj ich vzťah ku knihám a k čítaniu.

Jednou z funkcií, v ktorých najmä verejné knižnice zohrávajú nezastupiteľnú úlohu, je podpora a rozvoj čítania a čitateľskej gramotnosti. Spolu so školou a rodinou ovplyvňujú vzťah populácie ku knihám a k čítaniu. Knižnice a profesijné knihovnícke organizácie – Slovenská asociácia knižníc a Spolok slovenských knihovníkov venujú podpore čítania, upevňovaniu čitateľských návykov a rozvoju čitateľskej gramotnosti veľkú pozornosť. Organizujú množstvo akcií na podporu čítania, ktorými sa usilujú osloviť čo najširšiu verejnosť. Odozva zo strany občanov, najmä mladých ľudí vo veku 13 – 17 rokov na túto činnosť bola predmetom tohto, na Slovensku ojedinelého, výskumu.

Výskum potvrdil, že práve u tejto vekovej kategórie sú v návštevnosti a využívaní služieb knižníc veľké rezervy. K realizácii výskumu sme pristúpili i z toho dôvodu, aby sme získali informácie o informačných potrebách a požiadavkách týchto našich potenciálnych používateľov a mohli im ponúknuť knižnično-informačné služby, ktoré potrebujú a ktoré sú pre nich zmysluplné.

Zistené údaje nie sú pre knižnice všeobecne, najmä však pre školské knižnice, priaznivé. Napriek vstupu informačných technológií do činnosti a služieb knižníc (prístup na internet prostredníctvom verejných internetových staníc, poskytovanie elektronických služieb, elektronické online katalógy, možnosť elektronickej rezervácie dokumentov či predĺženia výpožičiek, možnosť využívania databáz) je návštevnosť knižníc a využívanie služieb, ktoré poskytujú zo strany sledovanej vekovej kategórie mladých ľudí v Bratislavskom kraji veľmi nízka. Skúmaná veková kategória respondentov využíva služby školských knižníc minimálne, verejných knižníc obmedzene. Dôvodov môže byť niekoľko – školská knižnica často vôbec nefunguje, resp. stagnuje. Ak aj funguje, knižničný fond je väčšinou zastaraný, neaktuálny, výpožičné hodiny obmedzené a služby, ktoré ponúka mladých ľudí neuspokojujú a nemajú o ne záujem. Nízka návštevnosť verejných knižníc môže mať podobné príčiny – fondy nie sú doplňované s ohľadom na záujmy tejto skupiny, priestory knižnice nie sú dosť atraktívne.

Nízka návštevnosť knižníc však primárne nie je spôsobená nedostatočnou vybavenosťou knižníc, ale jej príčinou je najmä to, že mládež v tomto veku čítanie nebaví, uprednostňuje pasívne prijímanie informácií, resp. využíva informačné zdroje (internet, kamaráti), na získanie ktorých nepotrebuje služby knižníc, prípadne nemá o nich dostatok informácií, v lepšom prípade využíva domácu knižnicu. Ak je tento stav umocnený prípadnou pasivitou a nezáujmom pedagógov, je čitateľská či informačná gramotnosť mládeže veľmi nízka. Veľmi dôležitá je však čitateľská či informačná gramotnosť samotných pedagógov, ich aktívny prístup a nároky na žiakov pri získavaní odborných informácií k vypracovaniu seminárnych, ročníkových prác, projektov, povinnom (odporúčanom) čítaní, ich informovanosť o službách, ktoré im knižnice ponúkajú.

Možnosti na rozvoj čitateľskej či informačnej gramotnosti sledovanej vekovej kategórie mladých ľudí vidíme najmä v úzkej systematickej spolupráci školy, školskej družiny a knižnice (najmä verejnej a školskej), pričom spoločnosť by mala vytvoriť predpoklady pre upevňovanie čitateľskej gramotnosti už od mladšieho, resp. predškolského veku. Za vhodný nástroj na jej zvýšenie považujeme napr. zaradenie hodín informačnej výchovy do vyučovacieho procesu. Na základe konkrétnych dohôd základných a stredných škôl a verejných knižníc je možné pri tom využiť možnosti, ktoré ponúkajú najmä verejné knižnice – napr. realizácia vybraných vyučovacích hodín či hodín informačnej výchovy priamo v knižnici.

Výsledky jednoznačne ukazujú, že pri získavaní informácií potrebných na riešenie pracovných úloh súčasná mládež jednoznačne, a ďaleko pred všetkými, uprednostňuje internet. To samozrejme dokazuje váhu tohto média, ktorá môže byť využiteľná vo vzdelávacích procesoch. Zároveň nás to vedie k bližšej konfrontácii postavenia voči iným médiám a ďalšej zásadnej otázke zameranej na využívanie mimoučebnicových zdrojov žiakmi a študentmi, výber správnych informácií a to, či vedia v konečnom dôsledku získané informácie spracovať pre dané účely. Tradičné tlačené médiá ako zdroj informácií pre pracovné úkony strácajú svoje postavenie, a to aj napriek tomu, že im značnú mieru kvality, spoľahlivosti a vierohodnosti informácií zaručujú redakčné

a vydavateľské procesy. Na druhej strane internet je presýtený nekvalitnými zdrojmi, zdrojmi pochybného pôvodu a hotovými „informačnými poloproduktami“ núkajúcimi sa na stiahnutie, kopírovanie, vytlačenie či plagovanie.

To nás privádza k otázke, či sa žiaci a študenti učia o kvalite zdrojov, z ktorých čerpajú informácie, či nie je internet prvoradým médiom len pre jednoduchosť získania a využitia informácií z dôvodu jednoduchej možnosti ich kopírovania. V takomto prípade by sa samotné zadávanie úloh nasmerované na iné ako učebnicové zdroje stalo kontraproduktívnym a bolo by skôr brzdou ako stimulom rozvoja čitateľských kompetencií.

Postavenie časopisov je v súvislosti s pracovnými úlohami našich žiakov a študentov veľmi pochybné. Súčasná mládež je zvyknutá na časopisy ako na zdroj a prostriedok zábavy, relaxu a voľnočasového čítania. Preto sa v súvislosti s naším výskumom pýtame, či a ako sú naši žiaci a študenti vedení k využívaniu populárno-náučných a populárno-odborných časopisov. Vedia o ich existencii? Vedia o ich nesporných kvalitách? Vedia s nimi pracovať? Z výskumu daných ukazovateľov vyplýva niekoľko ďalších zásadných otázok hodných hlbšieho skúmania. Na akej úrovni sú školské knižnice? Môžu spĺňať úlohy multizdrojového vyučovania a byť priestorom pre projektové a problémovo orientované vyučovanie/úlohy? Vedú učitelia žiakov a študentov k práci s knižnično-informačnými zdrojmi? Zadávajú im úlohy, pri ktorých musia sami vyhľadať a naštudovať viacero rozličných zdrojov? Sú učitelia samotní k takejto výučbe vedení a vzdelávaní? Ako sa situácia zmenila v súvislosti s aktuálnou školskou kurikulárnou reformou?

Škola a vzdelávacie procesy by mali stimulovať deti a mládež k intelektuálnym a kognitívnym činnostiam spojeným s čítaním, viesť čitateľa k čítaniu ako stratégii celoživotného vzdelávania. Preto považujeme za aktuálne zamerať sa v budúcich výskumoch na problémové okruhy, akými sú spôsob a intenzita integrácie informačných a komunikačných technológií do celého školského kurikula, do každého predmetu; konceptualizácia informačného vzdelávania a prípravy študentov a žiakov, konceptualizácia čitateľskej gramotnosti z hľadiska celého školského kurikula.

Analýza výsledkov tohto výskumu jasne indikuje nedostatočný záujem mladej generácie o čítanie ako spôsob osobnej kultúrnej realizácie. Zároveň však poukazuje na nedostatky a rezervy v oblasti usmerňovania a motivácie detí a mládeže v predchádzajúcich obdobiach ich čitateľského vývinu. K tomu, aby deti a mládež inklinovali v neskoršom čitateľskom období k čítaniu a literatúre, musia byť vedené a vychovávané od toho najútlejšieho veku (hlavne pri silnej konkurencii atraktívnejších, pohodlnejších a modernejších médií). Vzťah mladých ľudí ku knihám a k čítaniu, pestovanie a rozvíjanie čitateľských návykov je potrebné budovať od útleho detstva a venovať mu dostatok času. V tomto období života človeka má rodič nezastupiteľnú úlohu. Pokiaľ je však postavený pred riešenie elementárnych problémov finančného zabezpečenia života rodiny, často mu nezostáva dosť času venovať pozornosť i výchove a rozvoju čitateľskej gramotnosti detí, budovaniu vzťahu ku knihám a pestovaniu aktívneho postoja k čítaniu. Mladí ľudia sú veľmi často od útleho detstva vedení k pasívnej zábave a prijímaniu informácií. Súčasná spoločenská a ekonomická klíma, informačná explózia a tiež rozvoj nových informačných a komunikačných technológií prinášajú so sebou zmeny v hodnotovom systéme jednotlivcov i celej spoločnosti, ovplyvňujú všetky sféry života, zasahujú i do rodinného života. Konzumný spôsob života prináša so sebou množstvo negatív. Čitateľská negramotnosť mladej generácie je len jednou z oblastí, ktoré sú poznačené kultúrno-spoločenskou krízou, čo nakoniec potvrdzujú i výsledky tohto výskumu.

Bez ohľadu na zistené rezervy v školskom a rodinnom prostredí výsledky výskumu nepochybne ukazujú, že je potrebné zaktivizovať služby verejných knižníc, prispôsobiť ich potrebám tejto vekovej kategórie, zamerať sa na ich účinnú propagáciu. Bratislava je, čo sa týka možností poskytovania kvalitných knižnično-informačných služieb v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska, dobre vybavená, verejné knižnice však majú v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska v mnohom aj ťažšiu úlohu. Okrem vysokej koncentrácie knižníc na území hlavného mesta (len v centre Bratislavy sídli 15 veľkých knižníc – vedecké, akademické, verejné) a veľkej konkurencie v ponuke knižnično-informačných služieb, je vážnou konkurenciou knižniciam aj internet s množstvom voľne prístupných informačných zdrojov. Preto sa domnievame, že situácia v ostatných regiónoch Slovenska môže byť vo využívaní služieb verejných knižníc odlišná, pozitívnejšia pre knižnice. Budúcnosť knižníc spočíva v poskytovaní služieb, ktoré spájajú svet tlačenej a digitálnej komunikácie, mali by sa stať miestom, ktoré plní funkciu informačného, kultúrneho a vzdelávacieho centra mesta, obce, funkciu kultúrneho a komunitného centra, ktoré ľudia navštevujú aj z dôvodu spoločenského kontaktu a kde sa radi stretávajú.

Príloha 1

Zastúpenie respondentov z jednotlivých škôl vo výskume – typ školy

Základné školy

1.	ZŠ Fándlyho 11, Pezinok	46
2.	ZŠ Kupeckého 74, Pezinok	40
3.	ZŠ Školská 190, Kráľová pri Senci	26
4.	ZŠ Mansvéta Olšovského, Kláštorné námestie 1, Malacky	54
5.	ZŠ Obchodná 7, Zohor	45
6.	ZŠ Dubová 1, Bratislava	37
7.	ZŠ Pankúchova 4, Bratislava	45
8.	ZŠ Ružová dolina 29, Bratislava	29
9.	ZŠ Ostredková 14, Bratislava	30
10.	ZŠ s MŠ Sibírska 39, Bratislava	31
11.	ZŠ s MŠ Odborárska 2, Bratislava	26
12.	ZŠ s MŠ M. R. Štefánika, Grösslingova 48, Bratislava	33
13.	ZŠ Vazovova 4, Bratislava	47
14.	ZŠ Dr. M. Hodžu s MŠ, Škarniclova 1, Bratislava	33
15.	ZŠ Jelenia 16, Bratislava	26
16.	ZŠ s MŠ Riazanská 75, Bratislava	62
Spolu základné školy:		610

Stredné odborné školy

1.	Stredná vinársko-ovocinárska škola, Kostolná 3, Modra	29
2.	Obchodná akadémia, Myslenická 1, Pezinok	50
3.	SOU, Komenského 27, Pezinok	19
4.	SPŠ geodetická, Vazovova 14, Bratislava	48
5.	Súkromná SPŠ animovanej tvorby, Vlastenecké nám 1, Bratislava	26
6.	Súkromná SOŠ HOST, Riazanská 75, Bratislava	27
7.	Cirkevné SOU elektrotechnické P. G. Frassatiho, Vazovova 12, Bratislava	34
8.	Združená stredná škola, Ivánska cesta 21, Bratislava	42
9.	SPŠ dopravná, Kvačalova 20, Bratislava	39
10.	SPŠ elektrotechnická, Hálova 16, Bratislava	52
11.	SPŠ elektrotechnická Zochova 9, Bratislava	48
12.	Obchodná akadémia I. Karvaša, Hrobákova 1, Bratislava	29

13.	Pedagogická a sociálna akadémia, Bullova 2, Bratislava	54
Spolu stredné odborné školy:		497

Gymnáziá

1.	Gymnázium, 1. mája 8, Malacky	56
2.	Gymnázium sv. Františka Assiského, Kláštorné nám., Malacky	66
3.	Gymnázium Karola Štúra, Nám. slobody 5, Modra	45
4.	Gymnázium Haanova 28, Bratislava	20
5.	Gymnázium Grösslingova 18, Bratislava	54
6.	Gymnázium I. Horvátha, Ivana Horvátha 14, Bratislava	46
7.	Gymnázium J. Papánka, Vazovova 6, Bratislava	48
8.	Gymnázium Matky Alexie, Jesenského 4/A, Bratislava	54
9.	Športové gymnázium, Ostredkova 10, Bratislava	19
Spolu gymnáziá:		408

Príloha 2

Zastúpenie respondentov z jednotlivých škôl vo výskume – lokalita

Školy mimo Bratislavy

1.	ZŠ Fándlyho 11, Pezinok	46
2.	ZŠ Kupeckého 74, Pezinok	40
3.	Obchodná akadémia, Myslenická 1, Pezinok	50
4.	SOU Komenského 27, Pezinok	19
5.	Stredná vinársko-ovocinárska škola, Kostolná 3, Modra	29
6.	Gymnázium Karola Štúra, Nám. slobody 5, Modra	45
7.	ZŠ Školská 190, Kráľová pri Senci	26
8.	ZŠ Mansvéta Olšovského, Kláštorné námestie 1, Malacky	54
9.	Gymnázium, 1. mája 8, Malacky	56
10.	Gymnázium sv. Františka Assiského, Kláštorné nám., Malacky	66
11.	ZŠ Obchodná 7, Zohor	45
Spolu školy mimo Bratislavy:		476

Školy v Bratislave

1.	ZŠ Dubová 1, Bratislava	37
2.	ZŠ Pankúchova 4, Bratislava	45
3.	ZŠ Ružová dolina 29, Bratislava	30
4.	ZŠ s MŠ Sibírska 39, Bratislava	31
5.	ZŠ s MŠ Odborárska 2, Bratislava	26
6.	ZŠ s MŠ M. R. Štefánika, Grösslingova 48, Bratislava	33
7.	ZŠ Vazovova 4, Bratislava	47
8.	ZŠ Dr. M. Hodžu s MŠ Palisády, Škarniclova 1, Bratislava	33
9.	ZŠ Jelenia, Bratislava	26
10.	ZŠ s MŠ Riazanská 75, Bratislava	62
11.	SPŠ geodetická, Vazovova 14, Bratislava	48
12.	Súkromná SPŠ animovanej tvorby, Vlastenecké nám 1, Bratislava	26
13.	Súkromná SOŠ HOST, Riazanská 75, Bratislava	27
14.	Cirkevné SOU elektrotechnické P. G. Frassatiho, Vazovova 12, Bratislava	34
15.	Združená stredná škola, Ivánska cesta 21, Bratislava	42
16.	SPŠ dopravná, Kvačalova 20, Bratislava	39
17.	SPŠ elektrotechnická, Hálova 16, Bratislava	52

18. SPŠ elektrotechnická Zochova 9, Bratislava	48
19. Obchodná akadémia I. Karvaša, Hrobákova 1, Bratislava	29
20. Pedagogická a sociálna akadémia, Bullova 2, Bratislava	54
21. Gymnázium Haanova 28, Bratislava	20
22. Gymnázium Grösslingova 18, Bratislava	54
23. Gymnázium I. Horvatha, Ivana Horvátha 14, Bratislava	46
24. Gymnázium J. Papánka, Vazovova 6, Bratislava	48
25. Gymnázium Matky Alexie, Jesenského 4/A, Bratislava	54
26. Športové gymnázium, Ostredkova 10, Bratislava	19
Spolu školy v Bratislave:	1 039
Spolu v celom súbore:	1 515

Príloha 3

PRIESKUM ČÍTANIA V BRATISLAVSKOM KRAJI

Dotazník pre žiakov 8. a 9. ročníkov základných škôl a 2. ročníkov stredných škôl

Milý žiak/milá žiačka, študent/študentka,

pripravili sme pre Teba dotazník, ktorého cieľom je zistiť, aký vzťah majú mladí ľudia ku knihám a k čítaniu. Dotazník je anonymný, čo znamená, že pedagógovia vašej školy sa vôbec nedozvedia, ako si odpovedal/odpovedala, ani zaň nedostaneš známku. Prosíme Ťa o pravdivé a presné odpovede, ktoré nám zaručia zmysluplnosť výsledkov tohto prieskumu. Zaujímajú nás Tvoje názory, preto prosíme, aby si sa neradil/neradila so spolužiakmi. Dotazník vypĺňaj samostatne. Pomôžeš nám tým zistiť, ako sme na tom s čítaním, so službami knižníc, čo knihy znamenajú pre mladú generáciu. Výsledky prieskumu budú zverejnené začiatkom roka 2009 v tlači, rozhlase, televízii aj na internete.

Dotazník obsahuje 50 otázok. Pri každej otázke máš uvedenú možnosť spôsobu odpovede – správne odpovede sa buď krúžkujú alebo vypisujú slovne. Ak niečomu nebudeš rozumieť alebo si nebudeš istý/istá odpoveďou, môžeš sa poradiť s anketárom – inštruktorom. Toho sa môžeš spýtať na hociktorú otázku, ktorá Ti nie je jasná. Stačí zdvihnúť ruku – on príde k tebe.

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave – Katedra knižničnej a informačnej vedy

Verejné knižnice Bratislavského samosprávneho kraja

* * * * * * * * * * * * * * *

Základné údaje o tebe

1. Navštevujem:

1 základnú školu
2 strednú odbornú školu
3 gymnázium
4 odborné učilište

2. Som:

1 chlapec
2 dievča

3. Mám:

..... rokov

4. Koľko času venuješ počas školského dňa sledovaniu televízie?

1 televíziu počas školských dní nikdy nesledujem
2 nanajvýš 1 hodinu
3 1 – 3 hodiny
4 viac ako 3 hodiny

5. Koľko času venuješ počas školského dňa hraniu počítačových hier, videohier, vrátane hier na mobile, on-line hier, Gameboy, Nintendo?

1 hry počas školských dní nikdy nehrám
2 nanajvýš 1 hodinu
3 1 – 3 hodiny
4 viac ako 3 hodiny

6. Koľko času venuješ počas školského dňa komunikácii s priateľmi, príbuznými a známymi cez internet, napr. e-mail, chat, ICQ a podobne?

1 internetovej komunikácii sa počas školských dní nikdy nevenujem
2 nanajvýš 1 hodinu
3 1 – 3 hodiny
4 viac ako 3 hodiny

7. Koľko času venuješ počas školského dňa prezeraniu internetových (webových) stránok, surfovaniu?

1 surfovaniu sa počas školských dní nikdy nevenujem
2 nanajvýš 1 hodinu
3 1 – 3 hodiny
4 viac ako 3 hodiny

8. Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu časopisov?

1 časopisy počas školských dní nikdy nečítam
2 nanajvýš 1 hodinu
3 1 – 3 hodiny
4 viac ako 3 hodiny

9. Ktorej z uvedených činností venuješ najviac času počas víkendov?

(Môžeš zakrúžkovať viac možností)

1 s kamarátmi
2 s rodinou
3 pri počítači
4 chodím do prírody
5 športujem
6 čítam
7 sledujem televíziu
8 iné – uveď ….....
9 nemám voľný čas

V nasledujúcich otázkach sa ťa budeme pýtať na knihy a ich čítanie. Upozorňujeme však, že nemyslíme školské učebnice!

10. Koľko času venuješ počas školského dňa čítaniu kníh?
1 knihy v pracovných dňoch nikdy nečítam
2 nanajvýš 15 minút
3 1 – 2 hod.
4 viac ako 2 hodiny

11. Kedy si naposledy čítal knihu (nie učebnicu)?
(Kto knihy nečíta, neodpovedá)
1 včera alebo dnes
2 pred týždňom
3 pred mesiacom
4 pred polrokom
5 pred viac ako rokom
6 iné (uveď) .....

12. Označ dôvody, prečo čítaš
(Vypĺňajú len tí, ktorí čítajú knihy – môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 čítanie ma baví
2 čítanie rozvíja moje myslenie aj vyjadrovanie
3 čítaním sa vzdelávam
4 kvôli škole, rodičom
5 iný dôvod (uveď aký): .....

13. Označ dôvody, prečo nečítaš
(Vypĺňajú len tí, ktorí nečítajú knihy – môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 nemám na čítanie čas
2 čítanie je únavné, radšej si pozriem film
3 nebaví ma to
4 iný dôvod (uveď aký): .....

14. Máte doma vlastné knihy?
1 áno
2 nie

15. Koľko kníh približne máte doma?
1 20 kníh
2 50 kníh
3 100 kníh
4 neviem

16. Niektorí učitelia slovenského jazyka dávajú žiakom povinné (odporúčané) čítanie. Koľko kníh povinného čítania si v minulom školskom roku prečítal/prečítala?
1 naši učitelia to od nás to nevyžadujú
2 neprečítal/a som ani jednu knihu
3 prečítal/a som 1 knihu
4 2 knihy
5 3 a viac kníh
6 všetko, čo som potreboval/a som našiel/našla na internete
7 všetko, čo som potreboval/a som odpísal/a od spolužiaka

17. Niektorí učitelia dávajú žiakom aj rôzne domáce úlohy (referáty, eseje,...), ktoré sa nedajú urobiť len podľa učebnice. Ako často si v minulom školskom roku musel/a získavať informácie aj z iných zdrojov?

1 nikdy
2 výnimočne
3 dosť často
4 pravidelne
5 neviem

18. Ak si také úlohy dostával/a, kde si informácie hľadal/a?
(Môžeš zakrúžkovať viac možností)

1 v internete
2 v knihách
3 v časopisoch
4 CD-ROM, DVD, rozhlase, televízii
5 od kamarátov a spolužiakov
6 inde – uveď kde: .....

19. Ak máš hobby alebo krúžky, ktoré vyžadujú odborné informácie, kde ich získavaš?
(Môžeš zakrúžkovať viac možností)

1 nemám takéto hobby ani krúžky
2 z internetu
3 z kníh
4 z časopisov
5 z CD-ROM, DVD, rozhlasu, televízie
6 od kamarátov
7 iné – uveď: .....

Teraz si prečítaj niekoľko výrokov. Tvojou úlohou je ku každému z nich uviesť, nakoľko s ním súhlasíš.

(Pri každej otázke zakrúžkuj jednu z možností)

21. Čítanie kníh je dobrá zábava
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

22. Je len málo dobrých kníh
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

23. Dobrých kníh je veľa, ale ťažké je si z nich vybrať
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

24. Rodičia ma nútia do čítania
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

25. V knihách je veľa zaujímavého a múdreho
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

26. V internete je viac informácií ako v knihách
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

27. Kto číta veľa kníh je múdrejší
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

28. V školských dňoch nemám čas chodiť do knižnice
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

29. V školských dňoch nemám okrem školy na nič čas
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

30. Obrázky si v knihe alebo časopise pozriem rád/rada, ale čítanie je pre mňa zdĺhavé
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

31. Neuznávam spolužiakov, ktorí čítajú veľa kníh.
1 úplne súhlasím 2 čiastočne súhlasím 3 skôr nesúhlasím 4 vôbec nesúhlasím

---

Ako často navštevuješ kultúrne podujatia?
(Pri každej otázke zakrúžkuj jednu z možností)

32. Kino
1 viackrát do roka 2 1x do roka 3 viackrát za mesiac 4 1x za mesiac 5 nikdy

33. Divadlo
1) viackrát do roka 2) 1x do roka 3) viackrát za mesiac 4) 1x za mesiac 5) nikdy

34. Diskotéka
1) viackrát do roka 2) 1x do roka 3) viackrát za mesiac 4) 1x za mesiac 5) nikdy

35. Koncert modernej hudby
1) viackrát do roka 2) 1x do roka 3) viackrát za mesiac 4) 1x za mesiac 5) nikdy

36. Koncert vážnej hudby
1) viackrát do roka 2) 1x do roka 3) viackrát za mesiac 4) 1x za mesiac 5) nikdy

37. Výstavy
1) viackrát do roka 2) 1x do roka 3) viackrát za mesiac 4) 1x za mesiac 5) nikdy

38. Navštevuješ knižnicu?
(Pokiaľ navštevuješ viac knižníc, môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 nie, žiadnu
2 áno, školskú
3 áno, inú – uveď akú (názov): .....

39. Ako často navštevuješ knižnicu?
(Kto knižnicu nenavštevuje, neodpovedá.)
1 nepravidelne, len keď niečo potrebujem a nenájdem inde
2 len povinne so školou
3 pravidelne aspoň raz za mesiac
4 viackrát za mesiac

40. Aká je vaša školská knižnica?
(Otázka sa týka len tých, ktorí chodia do školskej knižnice. Môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 sú v nej dobré knihy a je ich dosť
2 je v nej málo nových kníh
3 nevyhovujú mi otváracie hodiny
4 nepáčia sa mi priestory alebo zariadenie knižnice
5 knižnica nefunguje

41. Ak okrem školskej knižnice chodíš aj do nejakej inej knižnice, čo si o nej myslíš?
(Otázka sa týka tých, ktorí chodia do inej, **nielen** školskej, knižnice. Môžeš zakrúžkovať viac možností)

1 sú v nej dobré knihy a je ich dosť
2 je v nej málo nových kníh
3 nevyhovujú mi otváracie hodiny
4 nepáčia sa mi priestory alebo zariadenie knižnice
5 mám problém, či ísť do oddelenia pre deti a mládež alebo do oddelenia pre dospelých
6 iné (uveď čo):.....

42. Ktoré služby v knižnici využívaš najčastejšie?
(Môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 požičiavam si knihy domov
2 čítam knihy a časopisy v študovni
3 chodím sa do knižnice radiť ohľadne písania referátov, ktoré potrebujem na vyučovanie
4 chodím do knižnice na internet
5 navštevujem podujatia v knižnici
6 iné (uveď čo): .....

43. Čo ti najviac chýba v knižnici, ktorú navštevuješ?
(Môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 internet
2 elektronický katalóg
3 nové knihy
4 odborné knihy
5 romány
6 moderné zariadenie
7 príjemní pracovníci knižnice
8 iné (uveď čo): .....

44. Ak nechodíš do knižnice, uveď prečo.
(Otázka sa týka len tých, ktorí nechodia do knižnice. Môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 vôbec nemám záujem o knihy
2 nechce sa mi
3 nemám čas
4 neviem, kde je knižnica
5 knižnica je príliš ďaleko
6 chodil som do knižnice, ale nevyhovovalo mi, aké v nej boli knihy
7 chodil som do knižnice, ale pracovníci knižnice neboli ochotní
8 teraz do knižnice nechodím, ale je možné, že začnem
9 iný dôvod (uveď aký): .....

45. Dostávaš od rodičov alebo príbuzných knihy?
1 nie, nikdy
2 áno, ale len výnimočne
3 áno, pravidelne

46. Dostávaš od kamarátov alebo spolužiakov knihy?
1 nie, nikdy
2 áno, ale len výnimočne
3 áno, pravidelne

47. Kto ti v detstve čítaval z kníh?
(Môžeš zakrúžkovať viac možností)
1 nikto
2 rodičia
3 starí rodičia
4 súrodenci
5 iní príbuzní

48. Ak ti rodičia čítavali, ako si na to spomínaš?
(Otázka sa týka len tých, ktorým rodičia čítavali.)
1 bolo to zaujímavé
2 bolo to príjemné
3 bolo to nudné
4 neviem, nespomínam si na žiaden pocit

49. Ako často ti v detstve čítavali?
1 pravidelne
2 veľmi zriedkavo
3 nikdy
4 nepamätám si

50. Predstav si, že by vám dnes na vyučovaní rozdávali knihy. Ktorú z nasledujúceho zoznamu by si si vybral/vybrala?
(Prečítaj si celú ponuku, až potom vyber a zakrúžkuj **jednu** knihu)
1 historicko-dobrodružný román Križiak na Dunaji
2 vojnový román Padáky nad San Pietrom
3 životopisný román Osudy posledného z Habsburgovcov
4 rozprávkovú knihu Dunajské povesti a rozprávky
5 detektívny román Najťažší prípad komisára Bergsona
6 náboženský román Medzi Bohom, strýkom Jackom a mnou
7 román o živote mládeže Naša skvelá trieda proti béčkarom
8 ľúbostný román Marianna a mladík z obchodu
9 vedecko-fantastický román Kokpit zo zeleného ľadu
10 fantasy román Štít a meč mesta Ogdulu
11 hororový román Hrobka pri zámku Hornbyovcov
12 nevybral by som si žiadnu knihu, knihy nečítam

Ďakujeme ti za ochotu!